

TV-15

Štev. 16-17

XXVII.

Izhaja tedensko

26. aprila
1989

Cena: 2.000 din

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občlah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Vsem udeležencem narodnoosvobodilnega boja, borcem, borkam, aktivistkam in aktivistom, pa tudi vsem drugim občanom in občanom čestitamo ob dnevu OF in jim želimo prijetne prvomajske praznike.

Uredništvo TV 15
RO ZZB NOV Slovenije

Naslednja številka TV 15 bo izšla 11. maja

Iz vsebine

Iz vsebine:

Str. 2: Razsežja upora 1941

Str. 3: Priznanja OF

Str. 5: O skrajni desnici v ZRN

Str. 7: Pogovor z Bogdanom Osolnikom

Str. 11-14: Gospodarske teme

Str. 16-17: Prispevek za zgodovino OF na Koroškem

Za socializem po meri človeka

Borci NOB zavzeto podpirajo družbeno preno

Vse socialistične države, pa najsi gre za tiste z etatičnim, ali pa za našo, s samoupravnim sistemom, so v globoki gospodarski in družbeni krizi. Splošno pa je tudi dejstvo, da so bile pred tem v globoki krizi vse kapitalistične države. Vendar pa niti takšna katastrofalna kriza kot je bila 1929. leta v ZDA in v vsem kapitalističnem svetu, ni zrušila kapitalističnih družbenih odnosov. V prizadevanjih za preseganje tedanjega stanja so začeli uvajati v kapitalističnih državah mnoge socialistične prvine. V ZDA je bilo to najbolj jasno izraženo v Rooseveltovem programu »New deal«. Vse to je pripeljalo, zlasti po drugi svetovni vojni, do pomembnih sprememb, tako da danes v razvitem svetu nikjer več ne obstaja stari (klasični) kapitalistični sistem.

Trdno sem prepričan, da kljub sedanjí krizi socialistični sistem ne bo propadel, pa tudi, da ideja socializma, z njo vred pa tudi vizija komunizma, ne more in ne sme biti pokopana. Nasprotno. Kriza nam je lahko celo v prid, lahko nas učvrsti v naših pozitivnih prizadevanjih, če bomo seveda znali in zmogli potegniti iz nje pameten poduk in politično modro ravnanje. Sedanja kriza zahteva in spodbuja preno socialističnega sistema, odpravo številnih zablod ter uvajanje civilizacijskih pridobitev človeštva na vseh področjih. Tržno-ekonomske zakonitosti in instrumenti gospodarjenja, ki temelje na teh osnovah, očitno niso zgolj sestavina kapitalizma, kot smo to predolgo napačno pojmovali. Dosledno uresničevanje te civilizacijske pridobitve bo predstavljalo, skupno s klasičnimi človekovimi pravicami, enega od najpomembnejših vzvodov za preseganje sedanje krize v socialističnih državah.

Najbrž ni potrebno nikomur več dokazovati, da tudi v naši socialistični samoupravni Jugoslaviji nujno potrebujemo temeljito reformo našega ekonomskega sistema. Mogoče pa je potrebno ponovno poudariti, da prehod na nov, učinkovit način gospodarjenja ni mogoče izvesti brez temeljite in učinkovite reforme našega političnega sistema. Le-ta pa se ne more uveljaviti brez doslednega priznavanja družbene stvarnosti, kjer ima še kako pomembno vlogo pluralnost naše družbe. Zato je nujno potrebno, da upoštevamo vse vrste pluralizma, tudi idejnega, svetovnonazorskega, političnega in ideološkega. Logično pa sledi, da bo takšno izhodišče odprlo tudi možnosti in poti svobodni, pošteni konkurenci političnih idej in programov v okviru naše samoupravne družbene ureditve. Takšno ustvarjalno izražanje in potrjevanje pluralističnih pogledov, na katerih se oblikujejo alternativni programi, pa vsekakor zahteva načrtno in vsestransko vsebinsko preno socialistične zveze.

Z zadovoljstvom lahko trdimo, da je Zveza borcev NOV Slovenije med prvimi dojemala potrebo po takšni preobrazbi naše družbe, predvsem pa tudi nujno reforme tako gospodarskega kot tudi političnega sistema. Še kako je pomembna njena aktivna podpora, ki jo je dajala in jo daje progresivnim spremembam! Ogromna večina bork in bor-

cev jasno izpričuje, da generacijski konflikti ni kar avtomatično nujen, o čemer pričajo številna konkretna dejanja, ki so v prid tako zastavljeni družbeni prenovi. Kljub razmeroma visoki starosti smo mi, pripadniki borčevske generacije, v ogromni večini ohranili mladega duha in svežino razmišljanja. To vsekodnevno izpričujemo z aktivno, zavzeto podporo vsemu tistemu, kar lahko preseže sedanjo krizo ter odpre široko pot preno socializmu po meri človeka, skladno s splošno-noveljavnimi civilizacijskimi dosežki človeštva.

Na prvine Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ustanovljene 27. aprila, pred osemindesetimi leti, se zato ne sklicujemo zgolj zaradi zgodovinskih spominov, temveč predvsem zaradi potreb današnjega časa. Z ustanovitvijo Osvobodilne fronte se je pričel narodnoosvobodilni boj na Slovenskem. Njegova glavna značilnost je bila prav v tem, da smo znali in zmogli ob tem, ko smo upoštevali in spoštovali različne idejne, svetovno-nazorske, politične in ideološke poglede in opredelitve – vse resnično avtentične slovenske potenciale zavestno združiti pod skupnim imenovalcem boja proti okupatorju, za suverenost slovenskega naroda in slovensko državnost, za napredno družbo ter moderno Jugoslavijo kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Kolikšen je bil pomen in učinkovitost takratnega skupnega prodora novemu dnevu naproti se še toliko bolj zavedamo danes, ko hočemo znova združiti vse pozitivne silnice, da prekoračimo ta Rubikon, ki nas ločuje od sodobne, dinamične družbe, v kateri bi lahko sleherni med nami, tudi vsi skupaj, videli pravo perspektivo in možnosti za nadaljnji razvoj. Zato še toliko bolj potrebujemo pravno državo, ki temelji na doslednem spoštovanju človekovih pravic. Državo, ki bo odpirala pot uveljavljanju civilne družbe socialističnega samoupravnega sistema. Potrebujemo takšen ekonomski in politični sistem, ki nam bo omogočil, da bomo spodbudili vse delovne in ustvarjalne sile k preseganju sedanje krize; ki nas bo pripeljal na višjo raven in s tem v enakopravno vključevanje v moderne evropske tokove. Zdrava konkurenca idej in programov v našem prostoru je nedvomno predpogoj za zagotavljanje učinkovitega razvoja, ki odpira vsestranske perspektive.

Zveza borcev NOV Slovenije se odločno zavzema za takšno smer našega razvoja. Njeno pozitivno vlogo čutimo v našem celotnem družbenem dogajanju, še posebej v socialistični zvezi, od krajevnih konferenc, prek občinskih do republiške. Ob dveh zelo pomembnih praznikih, 27. aprila in prvem maju, se zato upravičeno ne želim omejiti zgolj na voščila. Izražam globoko prepričanje, da bodo borce in borci NOV tudi v prihodnje med aktivnimi soustvarjalci naše moderne socialistične samoupravne družbe, kar je tudi vselej bila in vem, da bo tudi v prihodnje, pomembna stalnica našega skupnega delovanja.

Jože Smole

Razsežja upora 1941

Vrsta prazničnih obletnic se daljša

Minilo je osemindeset let, kar je osmerica v Vidmarjevi hiši pod ljubljanskim Rožnikom zasnovala narodni program, ki v takratnih razmerah ni bil videti stvarnejši od kake zanesenjaške in k temu smrtno nevarne iluzije. Zgodovina je postregla z dokazi, da je ustanovljena Osvobodilna fronta nezamudno prenehala biti iluzija. Odveč je naštevati in ponavljati znana dejstva, kako je zamisel prerasla v slovensko množično gibanje, v kakšnih okoliščinah je to gibanje delovalo in zmagalo, pa kako se je ohranjalo tostran osvobodilnega boja vse do današnjih dni.

Z distanco se presoje ostrijo

Kakor je narodom že v navadi in naravi, izkazujejo svojim zmagovalcem slavo; češčenje je toliko večje, kolikor trše so bile preizkušnje in kolikor ostrejši spopadi, skozi katere so morali iti bojovníki. Slovencem ni mogoče očitati, da so minulega pol stoletja skoparili s priznanji svoji Fronti in njeni starejši sobojovníci – komunistični partiji. Toda, ko časi minevajo, ko znameniti dogodki izginjajo iz vidnega polja, ko ob menjavah rodov spomini bledijo, se vse pogostejše pojavlja tudi tiste vrste razdalja, ki ji pravimo kritična. Tudi ta odnos je globoko zakoreninjen v naravi človeštva. Obstoji celo zakonitost: poprejšnji čezmerni hvali sledi podobno zaostrena, drobnogledna, nemalokrat celo nestrpna presoja.

V luči teh spoznanj se ni posebno čuditi, ko dandanes na Slovenskem – nič drugače ni drugod po svetu – sinovi nahajajo kup zamer očetom in dedom. Ocenjevalna retrospektiva, tudi če skuša biti pravična, žal pogosto ne more biti takšna, kajti težko se izogne nevarnosti, da motri splete vzrokov in učinkov zgolj z zreljšča poznejšega opazovalca. O takem gledanju pa vemo, da je njegova spoznavalska moč navadno šibka in ploska, še zlasti, ker je obremenjena z aktualnimi interesi.

Zadnja leta se množijo poskusi, da bi se razkrivale senčne strani osvobodilnega boja in sočasne družbene revolucije. Kar prehitevajo se glasovi, ki puščajo ob strani osnovno resnico, da se je OF rodila iz nacionalne krize zavesti, ki je domovino pohodil fašistični škorenj; da je takrat napočil čas, ko so se prvič mogli vzravnati delavski rodovi, upognjeni v izkoriščanju in brezcilnosti; da so se zasvitala zarje nad temačnim negibnim programom Zedinjene Slovenije; da se je v temeljnih točkah OF in njihovem štiriletnem uresničevanju

nju zaiskrila možnost, kako naj se narod hlapcev povzpne iz pritlehnosti v veličino. Zares se zdi, kakor da te magistralne toneje v pozabljenje...

Čemu vse razvrednotiti?

Z neverjetno raziskovalsko vnetostjo se jemlje pod povečevalno steklo dogajanja in dejanja, ki so bila tesno vpeta v osnovo upora, v njih pa je mogoče ugledati, posebno še z vidika udobnega premisleka post festum, etično vprašljive ali celo nevzdržne postopke. Veliko kritikov se priglasi – postavljajo se v vlogo posebljene družbene vesti, pa če jim ta vloga pristaja ali ne – da bi po vsej sili razkrili sleherno posameznost, naj že bo zajetna ali drobna, po sebi pričujoča ali še umetno zasenčena, ki v polju pragmatičnosti težko zdrži moralno sodbo takratnega časa, tem teže pa seveda sodbo sodobnosti. Denimo, prav sladostno se brska za simptomi, ki bi potrjevali, da je bila osvobodilna vojna slovenskega naroda zgolj izkoriščena priložnost KP, ko se je ta borila za oblast; da je bila zgolj epizoda v kominternski nakani svetovne revolucije, zgolj več izdelek agentur, ki so se šolale v hotelu Luks pa pronicale v nacionalne organizme prek Moskve, Španije, Pariza, Dunaja in drugih central stalinske ekspanzije. Pri teh dokazovanjih se rada preidejo svojska obeležja slovenske partije: njen orjaški delež v delavskih gibanjih izza prve svetovne vojne, njen čebinski narodni in ljudskofrontni značaj, njena smer, ki je prešla v Speransu teoretično in akcijsko podlago, pa naposled njen organizatoričen talent, izkustvo in potencial, brez katerih bi se Osvobodilna fronta veliko teže postavila na noge. Kritiki sodobnikov so podvržena partijska ravnanja v posameznih obdobjih: prevzem vodilne uporniške vloge že v času vojnih komitejev in zbiranja orožja; zgodnji teror, ki je tako v okupiranih slovenskih

pokrajinah kot v Ljubljani skušal v kali zatreti, včasih s potencirano krvavimi sredstvi, rojevanje protirevolucije; prizadevanje komunistov, da bi kar najhitreje spremenili prvotni koalicijski značaj Fronte (kar da je bilo dokaj nerahločutno doseženo z Dolomitsko izjavo) v enotno vseljusko gibanje. Rojevajo se očitki, kako so bili znotraj OF izigrani zlasti krščanski socialisti; kako je pustošilo proslulo vojvodstvo; kako so bile na krilih bojeviško-protivske propagande storjene krivice tradicionalno religioznemu ljudstvu; kako je bilo samoniklo osvobodilno gibanje postopno vključeno v splošni jugoslovanski upor, ki da je bil vse od začetka v rokah stalinskih opod pa v domeni teženj po centralizmu in hegemonizmu (te težnje da so zlasti pokazale svoj pravi obraz z »bratskim« obglavljenjem slovenske vojske marca 1945). Ne zeležejo kdovekaj zgodovinsko potrebne resnice, kolikšne napore in žrtve je terjalo uresničenje načela, da slovensko partizanstvo – vzdrži, – velikanski okupatorjevi premoči in zemljepisnim okoliščinam navkljub, na svojem narodnem teritoriju; koliko moralne in fizične moči je bilo pokazati temu partizanstvu, da je premagalo belo gardo in domobranstvo, oba kruta spačka, ki ju je s pomočjo nekdanjih razdedinjenih oblastnikov in katoliške cerkvene reakcije uporabil fašizem proti osvobodilni vojski; koliko ne le rušilne, temveč tudi graditeljske zmožnosti je razvila OF, naj že bo s tisto zgodnjo »državo v državi«, s svojo oblastno zgradbo ljudskih odborov, z oblikovanjem vodstvenih metropol v Rogu, Dolomiti in Beli krajini, s kulturno in gospodarsko aktivnostjo pa z državniškim snovanjem, ki so ga kronali Kočevski zbor odposlancev, pot delegacije v Jajce, daljnosežni odloki SNOS-a...

Gledati celoten gozd

Vse to kakor da v očeh nekaterih sumnjičavih potomcev ne zasluži več nobene pozornosti: hkrati z zmagovalnimi zaključnimi operacijami slovenskih divizij in korpusov ter hkrati z rojstvom slovenske ljudske republike kritiki lahko tonu zametujejo tudi nesporne dosežke, ki jih je ta republika, vpeta v Titovo državo, dosegla v povojnih desetletjih. Ko sicer upravičeno

ugotavljajo, v kolikšno krizo smo Slovenci zabredli zadnja leta in kako vse bolj živimo pod grožnjo, da nam bosta ugasnili težko priborjeni samostojnost in samoodločba – cinično dajejo v nič tudi vse tisto, čemur ni mogoče odrediti epohalnih razsežnosti. Raje kot bi priznali, kar se pošteno mora priznati, kažejo s prstom samo na grehe, ki jih je bil zagrešil zmagovalec. Zgražajo se nad genocidnim pokolom vrnjenih domobrancev, nad dachauskimi procesi, nad krivicami, ki so bile po osvoboditvi storjene kmetstvu, pa še nad marsičem, kar se je bilo zapisalo zares krutege in celo sramotnega v biografijo slovenske države, ko je njeno prvo, partizansko pokolenje, takrat in pozneje prebojevalo človečanski »izvirni greh«, ki se mu reče: volja in težnja po oblasti.

Mar se mlajši rodovi ne zavedajo, da so sami podvrženi isti preizkušnji, saj le ta kontinuirano tiči v genih človeške vrste? Nič koliko vzgibov in aktov, kazočih na to stremilje-

Ive Šubic: Pomoč vojski 1945, linorez

nje, čeravno v drugačnih razmerah, se očituje v dejanju in nehanju sodobnih slovenskih generacij! V trgovini s porcelanom, (ki je dobra prispevka za občutljivi svet človeških pravic in krivic), bodo nedvomno tudi nadaljevalci osvobodilnega izročila zagrešili še prenekatero kretnjo, za katero bo mogel obveljati očitek, da je slonovsko neokretna, razdiralna, etično nevzdržna. Toda upravičeno bodo smeli odgovarjati: glejte gozd, ne tega ali onega bolnega drevesa v njem.

Prezrta je najpomembnejša dimenzija

Ob obletnici, kakor je današnja, pa spreleti strpnega opazovalca še nek mnenjski utrinek, ki se mu bo kak eliten filozof nemara posmeh-

nil, češ da je modrovalsko primitiven. Vendar ga kaže izreči.

Podobno, kakor je nespodbiten fizikalni zakon o neuničljivosti snovi, mora veljati tudi zakon, da je neuničljiva tudi tvarina misli, čustev, volje, žrtvovanja in kar je še teh človekovih bitnosti. Vse, kar se spočenja v človekovi zavesti, se po tem zakonu ohranja; pretaka se v posodo humanega izročila, ki nima ne prostorskih ne časovnih meja. Naj bo ta primera tudi okregana s ceneno mistiko ali idealistično nabreklostjo, večinoma ljudi se bo zdela sprejemljiva in domača.

Onstran okvirnih znamenj, s katerimi zgodovina in družboslovje skupaj z vrsto drugih ved zarisujeta in vrednotita naš osvobodilni boj, ne bo nikoli na stečaj odprta, še manj pa pregledana in vzorniško izčrpana zakladnica, ki jo predstavljajo zavestna dejanja in doživljanja tedanjih naših ljudi. Ne v ustnem ne v pisnem izročilu ne bodo nikoli zaobseženi skladi dragotin, ki jih je v skupno posodo člo-

je iskati sloveče primerjave, toda, mar ni mogoče postaviti ob bok največjim junaštvom v svetovni zgodovini junaštva partizanskih jurišnikov, bombašev, umirajočih ob prebijanju obrocev, pa pred sovražnimi bunkerji in tanki? Mar je moč ne videti junaštva ilegalke, pripravljene, da bo padla v roke – in kolikokrat je res padla – sadistični mučilni mašineriji, ali partizanske bolničarke, ko je pod točo rafalov reševala ranjenca, ali tragičnega dostojanstva kmečke matere, ko se je ubitega srca morala sklanjati k mrtvim otrokom in možu pred gorečo domačijo? Neki, v nesmrtnem registru človeškosti, se ohranjajo ponos in kljubovalnost in bridka nemot talcev; občutja groze in resignacije, ki so jih herojsko premagovali interniranci v koncentracijskih taboriščih; nadčloveška trpljenja pohodov – prepolnih lakote, mraza, uši, bolezni – ko skupine na smrt utrjenih borcev niso reševale le sebe, marveč so z najglobljim tovarištvom in altruizmom nosile na ramah ranjenca – ta doživljanja ostajajo pričujoča ne le kot spomini, marveč kot nek sklad v vsebini humanega bivanja. V isti sklad se strnjujejo zavest dolžnosti, ki ju je poznal partizanski kurir, kmetova nesebičnost, ko je dajal borcem zadnje mrvice živil, strastno garanje ilegalnega tiskarja, ko je v najtežjih razmerah tiskal Slovenskega poročevalca ali Borovo pesniško zbirko, odločno tveganje partizanskega zdravnika, ko je operiral in reševal življenja premnogokrat s skrajno pomanjkljivimi, improviziranimi medicinskimi pripomočki...

Beseda lahko zariše le skromen del vsega, kar je v narodnoosvobodilnem boju izžarela človekova osebnost. Ta delež živi samodejno, kakor smo si dovolili reči, v zakladnici ne le našega, marveč vseobčnega humanizma. S tem deležem mali Slovenec nehuje biti majhen; presega celo tisto svojo rast, ki jo je ena izmed temeljnih točk OF prisojala rasti njegovega narodnega značaja. Menimo, da bi moral sleherni kritični razpoloženi pisec, ki dandanašnji premerja »daljo in nebeško stran« obdobja 1941 – 1945, pri čemer se navadno ukvarja z njegovimi okvirnimi dosežki, še veliko raje pa z negativnostmi, kar se da resno upoštevati izrečeno osebnostno razsežje.

To bi bila naša opomba – in hkrati vezilo – za osemindesetletno obletnico Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Zvone Kržišnik

Ob 20-letnici Zveze paraplegikov Slovenije

»Ambiciozni« načrti

Zveza paraplegikov Slovenije je svojo redno letno skupščino in proslavo ob 20-letnici obstoja svoje organizacije (prejšnjo sredo, v dvorani bežigradske občinske skupščine) opozorila na nekatera odprta vprašanja, s katerimi se srečujejo njeni člani, bodisi doma, pri aktivnosti v delu regionalne ali republiške zveze, ali v službi, če so zaposleni. Kriza je namreč potrkala tudi na vrata njihovih članov, čeprav so si številne družbene organizacije društva in posamezniki v družbi prizadevali, da bi jim olajšali bivanje doma ali zunaj njega.

Predsednik zveze Ivan Peršak je ob poročilu o delu zveze v lanskem letu naštel nekaj podatkov, ki morajo zaskrbeti marsikaterega odgovornega človeka v družbi, in ga spodbuditi, da tudi sam, ali v okviru institucije, v kateri deluje, pomaga invalidu oziroma njegovi družini. Zveza paraplegi-

kov Slovenije ima 650 članov, njihova povprečna starost pa je 45 let. Le 7,4 odstotka paraplegikov je redno zaposlenih, le 69,1 odstotka jih prejema pokojnino, le 47,7 odstotka jih ima lastno stanovanje, le 45,8 jih ima na voljo telefon, le 69 odstotkov jih ima kopalnico in le 72,5 odstotka jih ima sanitarije; le 61,4 odstotka jih ima ustrezno nego in pomoč, pol članov zveze je 100 odstotnih invalidov.

Zveza si je v zadnjem času zlasti prizadevala, da bi svojim članom priskrbelo (skupaj z Zvezo skupnosti za zaposlovanje Slovenije) večje možnosti za delo doma. Tako bi po svojih sposobnostih lahko izboljšali socialni položaj sebi in svoji družini. To vprašanje je, poleg socialne pomoči, ki bi jo posamezniki potrebovali, pravzaprav najvažnejše. Prislusniti kaže tudi njihovim željam, da bi imeli v okviru svojih regij na razpolago kombi in šoferja, ki bi jim pomagal, da bi se lahko družili in dogovarjali o svoji aktivnosti v zvezi.

Zelo dragoceno je njihovo spoznanje, da si morajo najprej sami pomagati, če želijo, da bi jim pomagali tudi drugi. Ob tem so jim najbrž pomembne obljube, ki sta jih ob jubileju dala predsednik predsedstva RK SZDL Slovenije Jože Smole in predsednica skupščine skupnosti socialnega varstva Slovenije Alojzija Planinšek, da bosta po svojih močeh pomagala, da bodo v okolju, kjer delata, invalidom še bolj prisluhnili, da jim bodo pomagali reševati njihovo socialno in siceršno stisko. Splošen vtis pa bi bil takšen: kljub krizi, imajo paraplegiki ambiciozne načrte, ki pa bodo lahko z malo dobre volje odgovornih v družbi, tudi uresničljivi. Pomembno je, da se tudi sami zavedajo, da se bodo morali prilagoditi in tudi sami po svojih močeh prispevati k razvoju tržnega gospodarstva; sredstva namenjena družbenim dejavnostim v okviru republiške bilance in sredstva Loterije Slovenije bo treba namreč, dokler se družbeni proizvod bistveno ne poveča, še naprej porazdeliti tako, da bodo pomoči deležni tudi drugi, ki jo potrebujejo.

G. J.

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ

Spremembe v nadaljnjem delovanju ZZB NOV Jugoslavije

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije nam je poslalo delovno gradivo z naslovom »Izhodišča za reformo ZZB NOV«. V njem so zbrani predlogi in mnenja za prenovo borčevske organizacije. V maju je predvidena seja Zveznega odbora, kjer bodo gradivo obravnavali in ga posredovali v javno razpravo organizacijam ZB, predvidoma v juniju.

Prejšnji teden se je na RO ZZB NOV Slovenije sestala statutarina komisija v razširjeni sestavi z namenom, da bi delovno gradivo obravnavala, zbrala mnenja in pripombe ter jih posredovala našim delegatom v Zveznem odboru. S tega sestanka posredujemo nekatera mnenja in predloge.

Delovno gradivo ima predvsem statutarne vsebine. Spremenila naj bi se tista določila, ki danes ne ustrezajo več in se nanašajo na: družbenopolitično vlogo ZZB NOV Jugoslavije, članstvo v ZZB NOV, osnovne oblike organizacije in delovanja ZZB, organe ZZB NOV Jugoslavije (odbori, predsedstvo, predsednik, sekretar, komisije) in kongres ZZB NOVJ. Takoj moramo povedati, da smo bili v skupini enotni, da vsebina in obseg sprememb, vsaj doslej, ni take narave, da bi lahko govorili o reformi borčevske organizacije. Dovolj je, če ostanemo le na spremembah in dopolnitvah statuta ZZB NOVJ.

Kaj konkretnega delovno gradivo vsebuje in kaj smo o tem menili na razgovoru:

V uvodnem delu »Družbenopolitična vloga ZZB NOVJ« so navedene nekatere spremembe besedila in sicer, da se poudari samostojna vloga ZB, da se izpusti navedanje ZKJ in naglasi povezanost s socialistično zvezo. Poudarjena je demokratizacija družbe in demonopolizacija, politični pluralizem in opredeljeni sedanji cilji ZZB NOVJ. Navedeno besedilo bo v nadaljnji razpravi moralo biti še dopolnjeno, saj je med vrsticami čutiti težnjo po krepitvi zvezne organizacije na račun vloge republiških in pokrajinskih organizacij. Po-

zornost bo treba nameniti tudi perspektivi borčevske organizacije, predvsem njenim temeljnim in posebnim nalogam: Boj za Jugoslavijo kot socialistično, samoupravno, enakopravno in federativno skupnost narodov in narodnosti; skupnost socialističnih republik in pokrajin ter borbo za mir, razorožitev, svobodo in enakopravno sodelovanje med narodi in državami. Poudariti bi tudi morali potrebo po stalnem notranjem boju ZZB NOVJ za lastno enotnost. Sedanje stanje je tako, da smo tudi borci sami v medsebojnih sporih, padamo pod vpliv ulice. Prisotna so podtikanja, diskvalifikacije in laži, kar je daleč od dobrih tovariških odnosov. Potrebno je poudariti tudi prizadevanja za socialno in zdravstveno varnost udeležencev NOV. Sedanje razmere na tem področju so zaskrbiljujoče in terjajo pozornost in ukrepanje na vseh ravneh borčevske organiziranosti.

Del gradiva se nanaša na »članstvo v ZB«. Tu so ponujene tri variante: možnost, da se v članstvo včlanjujejo otroci padlih borcev, da se v organizacijo vključujejo predstavniki rezervnih starešin in JLA in končno, da se ničesar, kar je že sedaj zapisano, ne menja. Bili smo si popolnoma enotni, da se ničesar ne menja in da naj ZB ostane organizacija udeležencev NOV. Vsak, kdor želi delovati v smeri čuvarja vrednot revolucije, ima danes možnost delovati v SZDL in na drugih mestih v našem političnem sistemu samoupravljanja.

V naslednjem poglavju »osnovne oblike organiziranja in delovanja« smo bili soglasni o potrebi po nadaljnji demokratizaciji v ZB, na večji vpliv članstva na odločitve in manj forumskega dela, za večjo fleksibilnost pri organiziranju. Kjer je v KO ZB premalo članov, se lahko združijo na področju več KS, oziroma celo v občini. Smatrali smo, da bi morali tudi vnaprej ohraniti teritorialno načelo organiziranosti in odkloniti možnost vertikalno načelo organiziranosti in odkloniti možnost vertikalnega pove-

zovanja raznih oblik interesnega delovanja borcev (npr. sekcije, odbori medvojnih enot, itd.).

Naslednje spremembe se nanašajo na delovanje zveznega odbora ZZB NOVJ. Gre za odnos med zveznim odborom in predsedstvom. Osnovna misel je krepiti vlogo zveznega odbora v razmerju do predsedstva, ki naj ostane izvršno-politični organ. Zmanjša naj se število članstva zveznega odbora in poveča njegova aktivnost in odgovornost. V razgovoru smo se s predlogom strinjali, še posebej, ker tudi pri nas razmišljamo o zmanjšanju števila članov v organih ZB in bolj enostavnem in učinkovitejšem delovanju organizacije.

Tudi za predsedstvo ZO se v gradivu predlaga zmanjšanje števila članov in ukinitve avtomatičnega izbora člana predsedstva po funkciji (predsedniki republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV). Možnosti je več, vendar menimo, da razen zmanjšanja števila članov predsedstva, kar je že sedaj sprejemljivo, več dorečemo v javni razpravi.

Glede funkcije predsednika je izpostavljeno dvojno vprašanje: ali naj predsednik postane v bodoče predsednik ZO in obenem predsednik predsedstva (sedaj je le predsednik predsedstva kot kolektivnega organa) in vprašanje njegovega mandata. Predlagajo, da se sedanji enoletni mandat zamenja s štiri-letnim mandatom ali dveletnim s ponovitvijo. Prevladalo je mnenje, naj bi predsednik ostal vnaprej predsednik predsedstva, glede dolžine mandata pa smo smatrali, da je upoštevač starostne razmere 4-letni mandat nesporemljiv. Na zvezni ravni bi bil primernejši dveletni mandat ali enoletni z možnostjo ponovitve. Argumentov je več in jih bo treba v nadaljnji razpravi še doreči. Vsekakor je potrebno, da se pri izboru predsednika ohrani dosedanje ključ po republikah in pokrajinah, kar v gradivu ni omejeno.

Tudi glede funkcije sekretarja so predvidene spremem-

be. Blizu smo predlogu, po katerem naj bi bil sekretar mlajši človek, ki bi to delo opravljal strokovno in brez pravice odločanja v predsedstvu. To pa zato, ker funkcija sekretarja zahteva veliko energije in polno delovno obveznost. Sprejeli smo stališče, naj bi v naslednjem mandatu opravljal funkcijo sekretarja še profesionalni član ZB, ob njem pa se vključeval v delo že mlajši sodelavec.

V gradivu je predlagano, da se zmanjša tudi število delovnih teles (komisij) in število članov v njih (en delegat z namestnikom iz vsake republiške in pokrajinske borčevske organizacije). Po predlogu naj bi komisije pokrivala štiri področja: negovanje revolucionarnih tradicij, družbenopolitične in ekonomske odnose, socialno-zdravstvena vprašanja borcev in vojaških invalidov ter mednarodno sodelovanje. Ostala naj bi tudi organizacijsko-kadrovska komisija. Menili smo, da so ti predlogi sprejemljivi.

Zadnji del gradiva je namenjen kongresu ZZB NOVJ. Odprta je dilema o tem, ali naj se kongres ukine, oz. izvede le po potrebi, zamenjale pa bi ga tematske in volilne konference. O 11. kongresu pa naslednje: Ali naj bo izredni do konca leta ali redni v začetku prihodnjega leta. V razgovoru je prevladalo mnenje, da statuta v zvezi s kongresom ne bi spreminjali. Glede naslednjega kongresa pa naj bo redni v začetku prihodnjega leta.

To je skrajšani povzetek gradiva in mnenj, izraženih na razgovoru na RO, predvsem kot podlaga za nadaljnjo aktivnost naših delegatov v Zveznem odboru. Mnoga vprašanja in predlogi, ki so že zapisani ali pa se bodo še pojavili v javni razpravi, bo treba dodelati in vključiti v ustrezne dokumente ZZB NOVJ. Ob tem pa bo treba razmišljati kaj storiti tudi pri nas, da bo borčevska organizacija uspešnejša in primerno organizirana glede na možnost članstva ZB, prenovo SZDL in demokratizacijo naše družbe.

Stane Repar

Šestindvajsetega aprila zvečer so v Cankarjevem domu slovesno podelili tudi priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda za leto 1989. Prejelo jih je 20 zaslužnih iz različnih krajev Slovenije.

Prejemniki priznanj OF slovenskega naroda za leto 1989

JOŽE BOLJE

za dolgoletno aktivistično delo na območju Izole, še posebej za prispevek k povezovanju ljudi in za uspešno pedagoško delo.

KOSTA BIZJAK

za delovanje v enotah NOV in za dolgoletno delo v družbenopolitičnih in družbenih organizacijah, še posebej v strelski zvezi.

EMIL DOLČIČ

za delovanje v enotah NOV in za dolgoletno uspešno družbenopolitično delo v Ljubljani.

FRANC HVALA

za delovanje v narodnoosvobodilnem boju na Primorskem, družbenopolitičnem delu v Novi Gorici ter za prispevek na področju ohranjanja revolucionarnih tradicij.

TONE FLORJANČIČ

za prispevek na področju gospodarstva, razvoja in uveljavljanja samoupravnih in delegatskih odnosov v mestu Ljubljana ter za predano delo v družbenopolitičnih in družbenih organizacijah v mestu in republiki.

RADOVAN GOBEC

za kulturno dejavnost v enotah NOV in za družbeno, kulturno in prosvetno udejstvovanje v povojnem obdobju, s katerim dejavno presaja v današnji čas vrednote NOB in povojne socialistične izgradnje.

PAVEL GRUBELNIK

za delovanje v enotah NOV na Koroškem ter za prispevek pri razvoju krajevnih samouprav v Mežici.

VINKO JAGODIČ

za dolgoletno uspešno aktivistično in družbenopolitično delo ter prispevek k gospodarskemu in kulturnemu razvoju Šentjurja.

RADO LIPČAR

za ustvarjalni prispevek pri delu Skupnosti koroških partizanov v Ljubljani, še zlasti pri organiziranju in vodenju akcije za oživitve poti koroških partizanov do partizanskih domačin in krajev.

ALOJZ PETEK

za dolgoletno uspešno dejavnost v družbenopolitičnih organizacijah in samoupravnih organih občine Kočevje.

TEREZIJA PRUŠNIK-MIRA

za delovanje v narodnoosvobodilni borbi na Koroškem in za vsestransko vključevanje v narodnopolitično delo med Koroškimi Slovenci.

FRANC PUHAR

za delovanje v enotah NOV ter za dolgoletno uspešno družbenopolitično delovanje na Gorenjskem.

ALBINA SENČAR-OSTERC

za prizadevno delo v družbenopolitičnih organizacijah Ljutomeru in za prispevek k razvoju krajevnih samouprav.

FRANC ŠKERLJ

za delovanje v narodnoosvobodilnem boju ter za prispevek h krepitvi položaja slovenske narodne skupnosti na Tržaškem.

PETER ŠTEFANČIČ

za dolgoletno delo v socialistični zvezi občine Slovenska Bistrica, še posebej za prispevek na področju podružbljanja SLO in družbene samozaščite.

BORIS ŠUŠTARŠIČ

za dvajsetletno uspešno delo na področju razvoja invalidskih organizacij in invalidskega varstva, še posebej Društva mišično obolelih Slovenije.

EMIL TOMAŽIČ

za predano družbenopolitično delo v Mariboru ter v okviru republike ter za prispevek k razvoju samoupravnih socialističnih odnosov.

ALBIN VIPOTNIK

za predvojno in medvojno aktivistično delo in za prispevek k zbiranju podatkov in opisovanju zgodovinskih dogajanj med NOB na Štajerskem.

BRANKO VOGLAR

za družbenopolitično dejavnost ter prizadevanje za gospodarski in družbeni napredek občine Krško.

JOŽE ŽIBRET

za dolgoletno predano aktivistično delo v družbenopolitičnih organizacijah v krajevni skupnosti in občini Hrastnik.

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ

Kaj načrtuje svet za tradicije delavskega gibanja pri republiških sindikatih?

Naloge za leto 1989

Naloge na tem področju, pa naj bodo pod okriljem SZDL, ZZB NOV ali sindikatov, se ne morejo ostro razmejevati po letih in letnih programih. Zato so si sindikalisti, ki delujejo v svetu za tradicije delavskega gibanja pri republiškem svetu ZSS zadali tudi za letos nadaljevalno nalogo – usmerjanja in pomoči ustreznim občinskim sindikalnim komisijam pri njihovem vsebinskem delu za razvijanje tradicij delavskega

gibanja, za medsebojno izmenjavo programov delovnih načrtov in dosežkov posameznih komisij pri OS ZSS ter v delovnih organizacijah in drugih družbenopolitičnih organizacijah. Najpomembnejše delo pa je slejkoprej spodbujanje in osposabljanje zbiralcev zgodovinskega gradiva ter zapisovalcev pričevanj o delavskem gibanju na Slovenskem. Za tovrstno delo predvidevajo vrsto strokovnih seminarjev, okroglih

miz in drugih oblik usposabljanja. Občinskim svetom so tudi predlagali ustanavljanje aktivov dolgoletnih delavcev-veteranov delavskega in sindikalnega gibanja, kar naj bi organizirali tudi po večjih delovnih kolektivih.

Posebej za letošnje leto pa so se namenili izpeljati še eno nalogo: skušali bodo analitično ugotoviti, koliko pišejo o zgodovini delavskega gibanja v združenem delu. Med nadaljevalne naloge,

ki niso vezane na enoletne programe sodijo takšne, kakršna je tista o spodbujanju študentov, dijakov in učencev k zavzetemu raziskovanju lokalne zgodovine delavskega gibanja v posameznih krajih, kar bi bila lahko snov za seminarske, diplomske in druge študijske naloge. Prav tako pa ostaja trajna naloga sodelovanje pri pripravi in pisanju zgodovine sindikalnega gibanja v Jugoslaviji in Sloveniji.

B. Ž.

V Bejrutu se bojujeta dva dedna sovražnika

Iztekle se je 14. leto vojne

Topovski ogenj v Bejrutu nima natančnega cilja, topničarji ne sprašujejo več kam naj streljajo. Merijo pač tja, kjer naj bi bil po njihovem mnenju nasprotnik, vendar ga ne zadenejo. Pobiti, razmesarjeni in ranjeni so, tako kakor največkrat v tej vojni, neudeleženi civilisti. V minulih štirih tednih je bilo ubitih 200 ljudi v že skoraj povsem porušenem libanonskem glavnem mestu.

Vse od 14. marca živijo Libanonci iz zahodnega (muslimanskega) dela mesta, kakor tudi tisti v vzhodnem, krščanskem delu, po kletah in drugih pribežališčih, ki so si jih postavili iz vreč peska. Nimajo elektrike, primanjkuje jim pitne vode, nimajo možnosti, da bi kupili hrano, da ne govorimo o povezavi z zunanjim svetom. Kot žrtev topovskega ognja je izgubil življenje španski veleposlanik, zahodnonemški veleposlanik, ki ga straži posebna enota GSG-9 pa je preselil svoje pisarne na varno v hribe. Na evakuacijo iz Libanona ni misliti, bežati iz Bejruta je bolj nevarno, kakor pa za ždeto po bunkerjih in kletah.

Se enkrat se je potrdila vsa nesmiselnost vojne v kateri se je v dosedanjih 14 letih vsak vsaj enkrat zapletel vanjo. Ko so se 13. aprila 1975. začeli prvi spopadi, so kristjani streljali na muslimane, ko pa je vojna 14. marca letos ustopila v svoje najbolj grozovito ob-

dobje, so muslimani merili na kristjane. Zdaj se je klanje skrčilo na vojaški in politični dvoboj dveh dednih sovražnikov: Na hrbtih Libanoncev se bojujeta krščanski »prehodni« predsednik Libanona general Michel Aoun in sirski predsednik Hafez el Asad. Bojujeta se za svoje politično preživetje. General Aoun se pri tem bori še za svoje življenje.

Kot osrednja osebnost je general Aoun stopil na libanonsko politično prizorišče septembra 1988. Tedaj libanonskemu parlamentu ni uspelo izvoliti namestnika krščanskemu predsedniku Aminu Džemajelu, ki je v skladu z ustavo po šestih letih odstopil s položaja. Preden je odšel, je še priporočil vrhovnega poveljnika vojske Maronita Michela Aouna za prehodnega predsednika. Aounovo območje je le del s kristjani naseljenega ozemlja. V zahodnem Bejrutu vlada še vedno civilni kabinet pod vodstvom sunitskega predsednika vlade Selima al Hossa.

Od leta 1971 vladajoči sirski predsednik Hafez el Asad je že vse od začetka državljanske vojne globoko zapleten vanjo. Dvakrat je interveniral: Leta 1976 ko je branil Maronite pred njemu zelo nevarno levo koalicijo Druzov, Palestincev in Sunitov in leta 1987, ko je prekinil boje med njegovimi lastnimi zavezniki

Druzi in Šiiti. Njegov cilj je bil vedno: ohraniti notranjelibanonsko ravnotežje. Asad je s 30000 možmi zasedel dve tretjini Libanona. Na jugu države so že od intervencije leta 1982 izraelske čete.

General Aoun namerava rešiti libanonsko krizo z umikom vseh tujih vojaških enot. Pregnati načrtuje Sirijce, kajti Izraelci pravijo, da se bodo umaknili iz Libanona šele za Sirijci. Opazovalci menijo, da je ta argument na šibkih nogah. Vzroke za pomore v minulih tednih vidijo številni v politično in vojaško napačni kalkulaciji maronitskega generala. Že dolgo je tega, kar se je v krščanskih kantonih Libanona začel boj za oblast. General Aoun, »legitimni« maronitski vrhovni poveljnik libanonske vojske je onemogočil krščanske milice, ki so pod poveljstvom Samirja Geagea ustvarile v vzhodnem Bejrutu državo v državi, na svojo roko pobirale davke, vodile nočne lokale in igralnice in od vsakega hotelskega računa odtrgale prispevek zase. General je februarja letos zmagal v krščanski »interni« državljanski vojni.

Po tej zmagi se je čutil general Aoun dovolj močnega, da je zasedel pristanišče, kjer so se vse milice zalagale s tihotapskim blagom in z orožjem. Z blokado je svojo oblast razširil tudi nad muslimanski del. Krščanski rivali včerajšnjega dne so naglo na-

šli svojega tradicionalnega sovražnika: Šiitske milice Amal pod vodstvom Nabiba Berrija in Druze pod vodstvom Valida Džumblata. Za obema pa so čutili svojega starega dednega sovražnika — Sirce in njihovega predsednika Asada.

Iz zgodovinskega zornega kota opazujejo Sirci Libanon kot del Sirije same. Diplomatskih odnosov med Damaskom in Bejrutom ni bilo nikoli, 120 km razdalje med obema prestolnicama je bilo mogoče v mirnih časih udobno prevoziti z avtomobilom. Tisto, kar se je zgodilo v Bejrutu, so v Damasku zvedeli s seizmično natančnostjo, kajti verske manjšine so iste v Libanonu in v Siriji. Zdaj, v 15. letu državljanske vojne, je Hafez el Asad pred velikim izzivom. Michel Aoun je pozval na »protisirske osvobodilno vojno«. Številni Libanonci v vzhodnem delu Bejruta so se mu priključili kljub vsakodnevnemu topniškemu obstreljevanju.

Vse od konca zalivske vojne avgusta 1988 je predsednik Asad v političnem primežu: Podpiral je tistega, ki je izgubil, Iran, dednega sovražnika Arabcev. Poraza v Libanonu, poraza v boju z maronitskim generalom Aounom Hafez el Asad politično verjetno ne bi preživel. Njegova usoda je tesno povezana z Libanomom, v katerem je že 14 let

Topničarji v Bejrutu ne merijo več, samo streljajo še. Umirajo nedolžni civilisti.

politično in vojaško angažiran.

General Aoun proti nekdanjemu letalskemu generalu Asadu, predsednik proti predsedniku, dva izzivalca, dva osebna sovražnika, ki na hrbtih ljudi dvobojujeta svoj smrtni spopad. To je grozljiva podoba, ki pa za Bližnji vzhod ni nekaj posebnega! Po radijski postaji Damask je Asad dejal, da je treba Aouna odstraniti, nato pa zanimal obtožbe, da sirske čete sodelujejo v sedanjih spopadih v Bejrutu. »Gre samo za

notranjelibanonsko preizkušanje moči«, je bilo rečeno po radiju.

General Michel Aoun in letalski general Hafez el Asad — nihče ne kaže volje, da bi se usmili trpečih in popustil. »Beirut — tisočkrat premagan in tisočkrat obnovljen«, tako piše na precej pomembnih plakatih libanonskih zastopstev v tujini. »Beirut je bil osemkrat porušen, zakaj naj bi ga ne obnovili še enkrat«, razmišlja general Aoun.

Florijan Laimiš

Novi premiki v razorožitvi?

Novi obrisi na podobi Evrope

Na zasedanju obrambnih ministrov in strokovnjakov atlantske zveze v Bruslju seveda razpravljajo tudi o najnovejših sovjetskih pobudah in predlogih v zvezi s problematiko razoroževanja v Evropi. Sovjetska zveza je še zmeraj kar se dá aktivna in ne varčuje z idejami, da bi le pričeli globlje orati na tem polju. Notranjih problemov, ki si jih prizadeva reševati v duhu perestrojke, ima že tako več kot dovolj in bi ji

razorožitveni proces zlasti v Evropi še kako prijal. V ostalem je ta proces v duhu politike Mihaila Gorbačova.

Prav pred dnevi so končali tudi sestanek obrambnih ministrov Varšavske zveze (bil je v Berlinu) in obelodanili predlog, da bi v Evropi, sporazumno z zahodno Evropo, zmanjšali obseg jedrskih izstrelkov kratkega dosega, hkrati pa tudi obseg tako imenovanega konvencionalnega orožja. Vzhodni pred-

stavniki predlagajo kar čimprejšnjo razpravo o teh pobudah. Še ni povsem jasno, kaj bodo končno odgovorili, oziroma storili zahodni predstavniki, ki svoje poglede seveda razčiščujejo predvsem na ravni zahodna Evropa—Združene države.

Prvi odmevi niso negativni (in tudi ne bi mogli biti), so pa že tudi v znamenju nekega protipredloga, naj bi namreč dežele Varšavske zveze, predvsem pa Sovjetska zveza, predhodno same zmanjšale svoj potencial takó v jedrskem orožju kratkega dosega, kakor tudi v klasični oborožitvi. To zmanjšanje pa naj bi bilo kar 14-kratno, češ, tolikšna je vzhodna premoč v teh vrstah orožja. Vzhodni predstavniki kajpak čakajo na uradno stališče s sestanka obrambnih ministrov Atlantske zveze, ki so začeli pripravljati tudi vse potrebno za zasedanje Atlantskega vrha (tedaj bo zraven tudi Bush), ki pa bo konec maja prav tako v Bruslju.

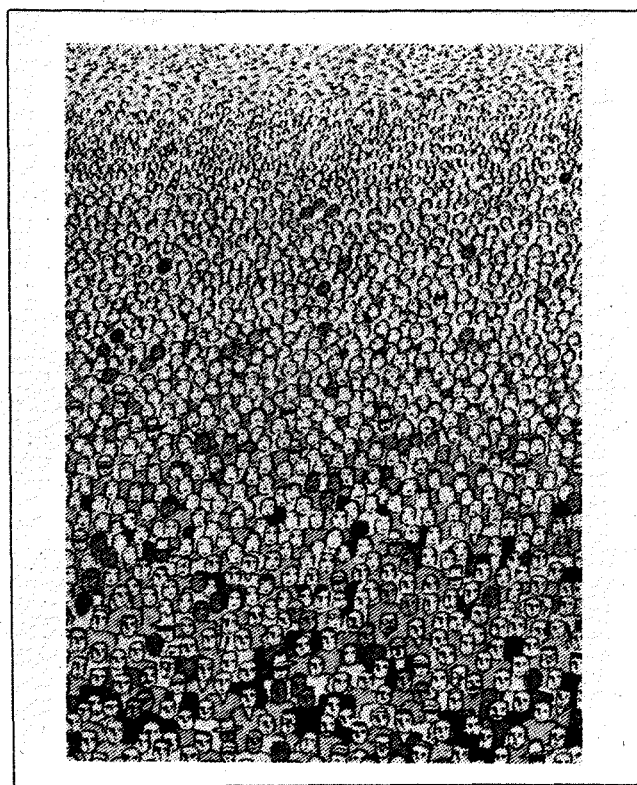
Ti predlogi in protipredlogi pa se že dajo tolmačiti ne le skozi vojaške vidike, marveč tudi v luči novejših miroljubnejše politike med velesilama, ki hočeš nočeš neustavljivo prodira. Razoroževalne iniciative z ene ali druge strani (za zdaj vsekakor bolj s strani Sovjetov) niso več, kakor je bilo še pred leti, »govorice«, marveč stvarni koraki, da bi prešli v novo, kvalitetnejše obdobje svetovnih odnosov. Reagan in Gorbačov sta še pred dvema letoma morala nekako »dokazovati«, da nameravata resno, zdaj pa

o tej resnosti domala ni več dvoma.

Svetovna (posebno pa, v tem primeru, evropska) javnost bi že z nepopisnim razočaranjem sprejela danes na primer vest, da ena ali pa druga velesila zavrača razoroževalne pobude. Vse ostalo namreč tako hitro napreduje in se širi, da začenja biti problematika oboroževanja objektivno zmeraj bolj cokla v medsebojnih odnosih. Krepe se kulturni stiki (12 novih kulturnih konvencij v enem letu), pričeli so poglobljati gospodrske vezi (prvi stiki med Evropsko gospodarsko skupnostjo in SEVom so že bili in bili so kar obetavni), vsebolj, tako na Zahodu kot na Vzhodu, naglašajo vzgoniski pomen helsinških sporazumov.

Sirjenje dialoga je že postalo skorajda vodilo v svetovni, predvsem pa v evropski politiki. Že pravi nonsens je, mimogrede, politika oboroževanja, pri kateri pa žal nočejo popustiti nekatere tako imenovane neuvrščene dežele (za oboroževanje bržčas dajejo okrog 120 milijard dolarjev na leto), pa čeprav je takšno početje na antipodu temeljnih izhodišč neuvrščenosti. Seveda pa je v evropski razsežnosti čedalje bolj na dlani, da ta celina tudi ne namerava več igrati stranske vloge, marveč meni, da ima pravico do primarne.

Neglede na to pa so interesi velesil seveda še kako prisotni in bodo še dolgo. Vendar tudi te interese zmeraj bolj oplaja težnja za vseevropsko sodelovanje, ki je komponenta novih političnih razmer na Vzhodu, pa tudi na zahodu Evrope. Gorbačov posodablja, pravzaprav korenito spreminja ne le taktike,

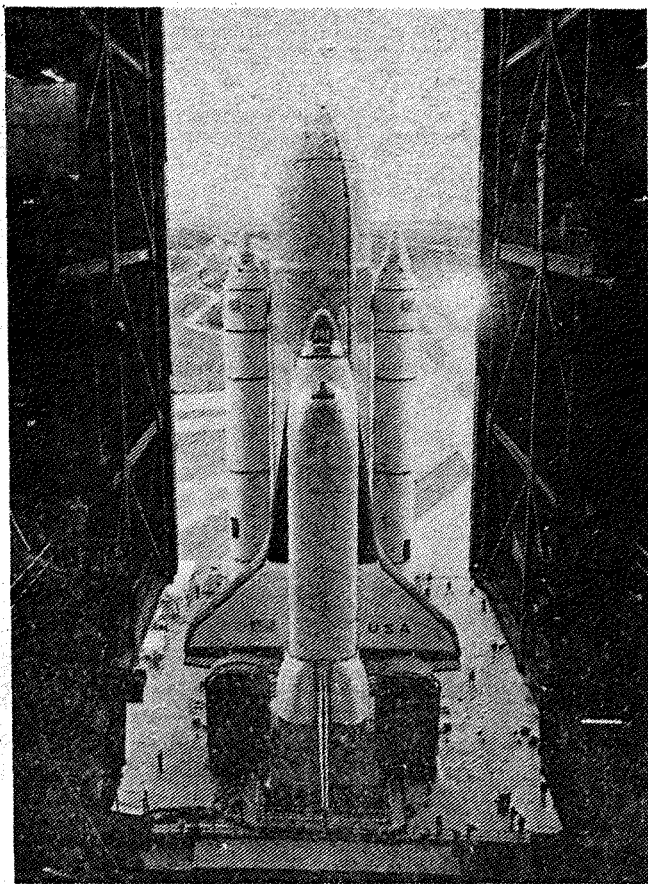
marveč dobesedno strategijo do dežel na Vzhodu (do Madžarske in Poljske na primer), na Zahodu pa so pri številnih deželah vse bolj prozorna hotenja za novo Evropo, ki naj ne bi bila več sekundant.

Sliši se o tezi, po kateri naj bi Sovjetski zvezi kajpak omogočili, da bi utrjevala svojo politiko reform v vzhodni Evropi, hkrati pa naj bi zahodnjaki potrdili svojo »zadržanost« (se pravi, v bistvu, politiko nevmešavanja) do tega procesa. Govori se o novi Jalti. Zdajšnja značilnost Evrope so tudi krize (s svojimi pozitivnimi in negativnimi aspekti), ki so dejansko zajele vse nekoč zamišljeno »tamponsko« območje od baltskih dežel, skozi srednjo Evropo (odnosi med Madžar-

sko in Romunijo), navsezadnje še do Kosova in naprej do Sredozemlja.

V Evropi se resnično vsiljujejo novi pristopi, pa tudi nove formule za razčiščevanje njenih razmer. Politika tako imenovanega »internacionalizma« je že zdavnaj propadla. Razredna postavka ni prevladala nad nacionalno. Te probleme pa lahko jemljemo, čeprav zveni protislovno, tudi kot delež k urejanju stvarnejše in sodobnejše Evrope, pri čemer naj bi glavno besedo imeli seveda Evropejci. Taki viziji pa bi kar ustrežal tihi dogovor med velesilama o nevtralizaciji Evrope, o čemer se prav tako sliši, sicer sila diskretno v zadnjem času.

Miro Kocjan

Desnica in neofašizem v ZRN

Zaradi osvežitve spomina in še zlasti zaradi osvežitve spomina bralca o deželi, v kateri se na političnem prizorišču tako uspešno uveljavlja načelo »Kdor ni z menoj, je proti meni«, velja najprej povedati, da v Zvezni republiki Nemčiji ni prepovedano biti desničar; pač pa je prepovedano spodkopavati ustavo. Prav razmerje do ustavnega sistema je tista ločnica, ki stranke ustavnega loka skupaj z desnimi ločuje od desnega ekstremizma. Medtem ko imajo prve vse formalne možnosti za politično udejstvovanje in tekmovanje, je desni ekstremizem prepovedan in se z njim ukvarja urad za zaščito države, v naših krajih imenovan kar udba.

Zahodnonemški desni ekstremizem zatorej zavrača predstavniško parlamentarno demokracijo in se zavzema za totalitarne ali pa vsaj avtoritarne oblike državne ureditve. Značilna zanj sta nacionalizem oziroma nacionalistična izključnost ter razizem, oziroma sovraštvo do tujcev. Ker gre za značilnosti, ki krasiijo tudi nekatere legalne desničarske organizacije, je meja med »ustavnim lokom« in »ekstremizmom« zelo gibljiva in zvečine odvisna od prakse službe za zaščito ustave in od ustavnega sodišča, ki ugotavlja, kdaj stopi desničarska organizacija preko ločnice v ekstremizem. Prav nobena dvoma ni, ko gre za tiste skupine, ki se sklicuje naravnost na ideologijo NSDAP in na »firersko načelo«, ali pa za skupine, ki sicer zavračajo Hitlerja kot firerja nacionalsocializma ter iščejo svoje duhovne prednike v tistem levem krilu nacionalsocialističnega gibanja, ki ga je dal Hitler po prihodu na oblast likvidirati (gre za socialrevolucionarje ali nacionalrevolucionarje). Tako dolga razlaga bi utegnila ustvariti vtis, kot da gre za pomembne sektorje javne politične scene, vendar pa temu ni tako. Notranje ministrstvo, ki vsako leto objavlja kakih 300 strani obsegajoče varnostno poročilo, vključuje vanj tudi podatke o tistih delih političnega prizorišča, za katere je posebej zadolžen urad za zaščito ustavne ureditve. Ta se razen za levi ekstremizem in ekstremizem med tujci v ZRN seveda zanima tudi za desni ekstremizem. To prizorišče naj bi od sredine osemdesetih let štelo kakih 22.000 privržencev. V Deutsche Union (pod vodstvom razvpitega dr. Freya) deluje okoli 12.000 ljudi, medtem ko naj bi imela Nacionaldemokratische Partei Deutschlands (NPD) okoli 6100 članov. Varuhom ustavnega reda naj bi bilo znanih še okoli 1460 aktivnih neonacistov. V tem krogu je bilo leta 1985 zasnovanih 77 kaznivih dejanj, leto dni kasneje pa 71; urad za varstvo ustavnega reda sodi, da se težnja po nasilnih in terorističnih dejanjih na skrajni desnici krepi in da narašča tudi njihovo članstvo. Tako je notranje ministrstvo v svojem zadnjem letnem poročilu zapisalo, da se je skrajno desničarska scena leta 1987 številčno povečala za kakih 14 odstotkov – na okoli 25.000 ljudi, organiziranih v 73 organizacijah. Sredi aprila razkrite postojanke za vojaške in drugačne spopade izurjenih desnih skrajnežev v Hessnu in na Spodnjem Saškem pa ne glede na ravnanje policije, ki je prijete kmalu izpustila, pričajo o tem, da ostaja skrajna desnica še na-

dalje ustrezno organizirana in pripravljena izkoristiti kakršnekoli izredne razmere, četudi si jih ta hip v ZRN večina ljudi ne zna dobro predstavljati.

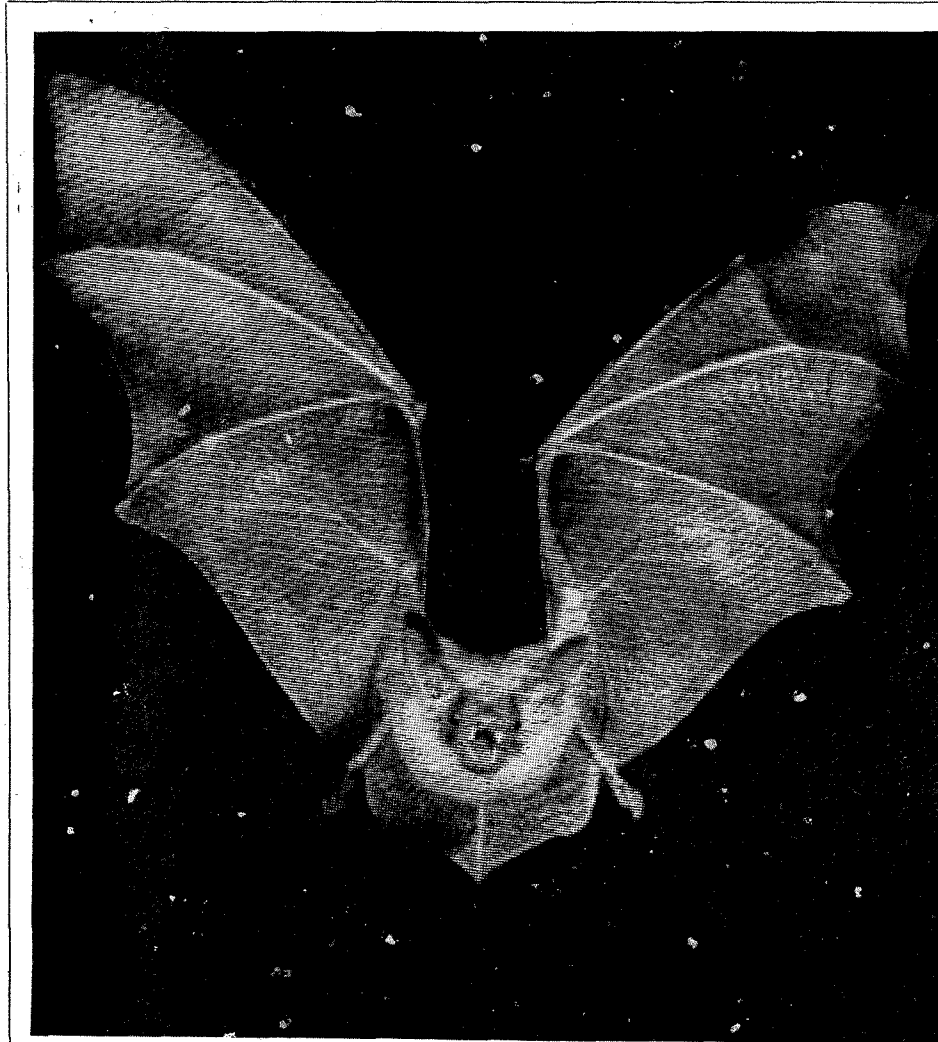
Desničarstvo znotraj ustavnega loka

Še iz prvega obdobja oblikovanja ZRN kot parlamentarne demokracije je znano opozorilo, da za novo državo niso toliko nevarni tisti neonacistični razgrajči, ki delujejo zlasti na ulicah, kolikor je zanj nevaren neonacizem v samih ustanovah oblasti. Zaradi njega je denacifikacija v ZRN že v začetku petdesetih letih izgubila sapo, sojenja zoper notorne nacistične morilce pa se vlečejo vse v današnji čas. Ne glede na to pa bi bilo napak, če bi trdili, da daje barvo političnemu prizorišču osemdesetih let na prikriti neonacizem: večji del ga je odneslo zaradi neizogibne naravne selekcije

Spogledovanje z rjavo preteklostjo je danes po eni strani bolj pretanjeno in se kaže v bistvu kot posledica potrebe ZRN, da se tudi politično vrne med »velike narode sveta«. V tej zvezi je treba omeniti zdaj nekoliko utišan spor med zgodovinarji (Historikerstreit), ki je izbruhnil potem, ko je skušala skupina konservativnih zgodovinarjev mlajše generacije nacistično obdobje relativizirati. Njihova metoda je bila ravno tako stara kot je bila tudi neznanstvena: nacistična Nemčija, takšna je poenostavljeno povedano teza te šole, naj bi pod vodstvom Hitlerja ne počela nič takšnega, kar ne bi počele druge velesile z imperialnimi težnjami v tistem času. Smola Nemčije in Hitlerja ter njuna »specifika« naj bi bila v prvi vrsti v tem, da sta pač izgubila vojno. Temu novemu izbruhu zastiranja zgodovinske resnice o enkratni naravi nacizma – in zato tudi o enkratni odgovornosti za obračun z njim – se je postavil po robu večinski del zahodnonemških zgodovinarjev (zlasti Habermas), sam dr-

funkcionar v Hitlerjevem zunanem ministrstvu).

Medtem ko urad za zaščito države in notranje ministrstvo ostajata dokaj nevzdržna in knjigovodsko

hladnokrvna, ko gre za manifestacije tega arhaičnega nacizma (in tudi mnogi politični funkcionarji so zoper ostrejšo ukrepe, češ da ta nacizem ni nevaren in da mu ne kaže z represivnimi ukrepi pomagati k novim privržencem), pa je zahodnonemška politika dokaj panično sprejela rezultate letošnjih prvih volilnih obračunov, rezultate, ki so pokazali, da se rezervoar glasov za skrajno desnico povečuje. Pokojni predsednik bavarske CSU Strauss je bil morda res neznošen konservativec, vendar pa je bil preveč politični lisjak in je že dobro leto dni pred smrtjo začel opozarjati na to, da se

pljuniti v roke, če bo hotela zaustaviti »odtekanje krvi« na desnem boku. Strauss je vedno govoril za oktavo više, kot bi ustrezalo resničnosti, zato so ga njegovi partnerji radi jemali zadržkom – do volitev v zahodnoberlinsko mestno skupščino konec januarja letos, volitev, s katerimi se je tudi uradno začela Kohlova hoja po politični žerjavici. Volilni rezultati so bili docela navzkriž z napovedmi,

če, ker bi krščanska demokracija s tem sama priznala, da je na njenem desnem boku nastal prostor za novo stranko, prav tega pa ne sme narediti, če hoče ostati ena od »dveh velikih« zahodnonemških strank.

V Zahodnem Berlinu je tako oblast prevzela koalicija med socialnimi demokrati in zelenimi (ki bodo po vsej verjetnosti delovali tako strnjeno kot lahko strnjeni ježi), celoten scenarij pa se je marca v veliki meri ponovil tudi na volitvah v občinske organe

javljeni podatki o razpoloženju javnega mnenja (raziskavo je opravila nadvse ugledna – ker zna že pol ure po zaključku volitev na podlagi peščice podatkov zelo natančno napovedati rezultat – mannheimska skupina za raziskovanje javnega mnenja) kažejo, da ima večinsko podporo volilnega telesa ta hip socialna demokracija (39 odstotkov glasov); CDU/CSU sta padli na 37 odstotkov glasov, zeleni imajo devet odstotkov podpore, liberalci sedem, republikanci pa šest odstotkov. Ali drugače: sedanja vlada nima več večinske podpore volilnega telesa, povsem aritmetično je bliže oblasti »rdeče-zelena« koalicija, toda najpomembnejše je to, da ostajajo republikanci, ki se postavljajo z »nacionalnimi vrednotami«, obrambo nemštva ter podobnimi dobrinami, nad mejo, ki je potrebna za vstop v parlament. Še izraziteje pa se kažejo težnje, ko volilci odgovarjajo na vprašanje, katera stranka jim je ta hip najbolj všeč in torej ne na vprašanje, katero stranko bi volili, če bi bile volitve to nedeljo. Socialni demokrati so najbolj všeč kar 44 odstotkom volilcev, CDU/CSU komaj še tridesetim, toda za republikance se je v zvezi s tem vprašanjem izreklo kar deset odstotkov povprašanih.

Dobra politika mora delovati kajpak na dveh ravneh, »taktično« in »strateško«. Kar zadeva taktiko, je kancler Kohl, katerega ugled je tako rekoč na psu, reorganiziral vlado tako, da je odstranil ali premestil ministre, ki so javnost dražili; razen tega pa je začel vrsto popravilnih nalog in »jemanja nazaj« tistega, kar je v njegovih reformah najbolj zdrazilo volilce, od podaljševanja vojaškega roka preko davka na obresti od hranilnih vlog do »tujske« politike, ki je vabila v deželo Nemce z vseh in predvsem z vzhodnih koncev sveta tako vneto, da se občine zdaj dušijo s priseljenci. Kar zadeva strategijo, pa se razprava šele dobro začenja: republikanci so svoje nove privržence našli očitno med tistimi, ki se počutijo še najbolj prizadete in deklasirane, med delavci v vse bolj natlačenih delavskih naseljih, kjer zaradi zastavljene gradnje socialnih stanovanj najemnine naraščajo; pa tudi med mladimi, ki ostajajo brez prave življenjske perspektive. Tako se je – za zdaj v majhnem vzorcu – spet pokazalo, da potrebuje fašizem za uspeh ne samo podporo »finančnega kapitala«, marveč tudi socialno nezadovoljstvo, in da je populizem njegova pomembna sestavina. Razmišljanja o tem, kam usmeriti akcijo, ki bo razbijala to socialno ozadje, iz katerega črpajo moč republikanci in drugi desničarji, se v ZRN šele dobro začinjajo. Za nas pa iz tega izhaja vsaj ta poduk, da se ne dogajata vedno in obvezno socializem in demokracija, če se »zgodil ljudstvo« – tudi (neo)fašizem se lahko dogaja le, če se dogaja (zlorabljen) ljudstvo.

v Hessnu, kjer je – spet ob pomembnem uspehu republikancev in drugih desničarskih skupin – socialnodemokratsko-zelena koalicija prevzela oblast celo v finančni metropoli Frankfurtu.

Ko se zgodi ljudstvo

Odgovora na vprašanje, kako stalen je ta pomik na desno, ne ve še nihče. Schönhuberja in njegove republikance je užaljena sredinska politična srenja krstila za lovca na podgane. Namig je povezan z znanim piskacem, ki je v spodnjesaškem Hamelnu, »oblečen v živopisna oblačila«, v 13. stoletju odpeljal v podzemlje najprej nadležne podgane, ko mu meščani niso plačali zaslužene nagrade, pa njihove otroke. Na enak način naj bi republikanci zvalili volilce na svojo stran tako, da so se osredotočili izključno na negativne strani vladne politike ali bolje na »stroške, ki nastanejo ob sleherni reformi, ki naj bi zagotavljale bolj racionalno skupno porabo (reforma zdravstvenega zavarovanja), nekaj pa takšnih, ki naj bi okrepile možnosti za spremenjanje denarja v kapital (davčna reforma, ki razbremenjuje višje kategorije dohodka).

Najnovejši, 18. aprila ob-

Volilni rezultati so bili docela navzkriž z napovedmi, predvsem pa so podrli običajno zahodnonemško strankarstvo in koalicijsko geometrijo. Ne samo, da so na njih krščanski demokrati izgubili kako četrtno glasov, marveč so kot kritično mejo petih odstotkov (le stranke, ki presežejo to mejo, lahko pošljejo poslance v predstavniške organe oblasti; ta predpis naj bi preprečil drobljenje glasov na večje število strank) padli tudi njihovi zavezniki liberalci, zato pa je osem odstotkov glasov dobil relativni novinec, desničarska republikanska stranka. Obnavljanje klasičnega paralelograma (krščanski demokrati in liberalci na oblasti, socialdemokrati in zeleni v opoziciji) ni bilo več mogoče; zavezništvo med krščanskimi demokrati z republikanci je podprlo nekaj osamelih glasov, vendar pa je slejkoprej nemogoče, ker bi krščanska demokracija s tem sama priznala, da je na njenem desnem boku nastal prostor za novo stranko, prav tega pa ne sme narediti, če hoče ostati eno od »dveh velikih« zahodno nemških strank.

žavni predsednik von Weizsäcker pa je izpričal pošten odnos do preteklosti, ko je kritično omenil delež svoje družine v obdobju nacizma (predsednikov oče je bil visok

volilni potencial na desni krepki in da bo morala »sestrska« naveza CDU/CSU (ti dve »krščanski« stranki skupaj z liberalci sestavljata bonso vladno koalicijo), krepko

in zeleni v opoziciji) ni bilo več mogoče; zavezništvo med krščanskimi demokrati z republikanci je resda podprlo nekaj osamelih glasov, vendar pa je slej ko prej nemogo-

Marjan Sedmak

Politkomisar Sime zbira in komentira

Beograjska DUGA – mavrica laži

LJUBLJANA – 10. aprila – Ni vprašanje, ali bo letošnji vlak bratstva in enotnosti popeljal nekdanje slovenske izgnance in njihove družine, ki so med vojno delili dobro in slabo s srbskimi družinami, ki so jih bile sprejele. Vprašanje je, kako ga organizirati, da bo izpeljal svojo pot čim bolj normalno.

Letošnji vlak bratstva in enotnosti bo peljal, predvidoma oktobra, so bili kategorični na sestanku predsedstva medobčinskega koordinacijskega odbora za njegovo organizacijo iz Slovenije, ki se ga je udeležil tudi predsednik RK SZDL Slovenije Jože Smole.

Zanimanje slovenskih družin nekdanjih izgnancev za pot v Srbijo ni nič manjše, ljudje so pripravljeni iti, toda bojijo se, kako bodo sprejeti. V prejšnjih letih so se tega vlaka veselili, zdaj je to veselje pomešano s skrbjo, kaj se bo z vlakom med potjo dogajalo, kakšen »scenarij« mu morebiti pripravljajo.

Do konca marca se je po slovenskih občinah prijavilo za to pot približno 1200 ljudi, torej nič manj kot v minulih letih; vsi pa bi radi vedeli vnaprej, kakšen program (bojijo se mitingaškega) jim v Srbiji pripravljajo. Medobčinski koordinacijski odbor, ki deluje v okviru SZDL, je le servis za organizacijo tega vlaka. S srbske strani pa se v priprave vsiljuje društvo slovensko-srbskega prijateljstva iz Beograda, s katerim pa koordinacijski odbor iz Slovenije ne more biti partner pri organiziranju tega vlaka.

Tudi v Srbiji imajo svoj koordinacijski odbor za to zadevo v okviru SZDL, s katerim se morajo v naslednjih mesecih pogovoriti o vseh odprtih vprašanjih, ki lahko vplivajo na organizacijo letošnjega vlaka bratstva in enotnosti, zadevajo pa predvsem možno negativno politizacijo. Temu »tunelu« se je treba izogniti, odgovornost za »vožnjo« pa bo obojestranska.

To je objavil DNEVNIK 11. aprila. Istega dne – torej 11. aprila – je skoraj enak članek objavilo tudi DELO!

Pod naslovom KUPE »BRATSTVO – JEDINSTVO« je beograjska DUGA (št. 395 od 15. do 28. aprila) zapisala: »Objavljeno je, namreč, da če kompozicija tradicionalnog voza »Bratstvo – jedinstvo« koji, u oktobru ove godi-

ne, treba da krene iz Slovenije u Srbiju, biti značajno smanjena. Sudeći prema broju prijavljenih ove godine će umesto voza, na put u Srbiju krenuti kupe »Bratstvo – jedinstvo«!

Pisec te vesti, objavljena je bila na četrti strani, je Zoran Sekulić, jurišno pero Duge, ki ga prav nič ne moti kodeks novinarske etike in dejstvo, da zavestno objavlja laži...

To je že drugi primer, da sem komentiral lažljivo pisanje Zorana Sekulića v beograjski Dugi. Prvič sem to storil 10. novembra lani...

Mimogrede še tole: v isti številki Duge je Brana Crnčević v svoji stalni rubriki Zapisi iz crne sveske zapisal: »Za podršku Slovenaca autonomstvu, za pozdravni telegram Žutoj gredi, za svestranačku čajanku u Cankarevom domu – hvala im! Srbija nikad neće zaboraviti dragocenu slovenačku pomoć bez koje bi stvaranje jedinstvene Srbije bilo usporeno.« (Podčrtano že v izvorniku, op. Sime)

»Prva dama« Srbije

Dr. Fuad Muhić, profesor sarajevske univerze in član bosansko-hercegovega ceka, si je dovolil neverjetno predrznost: kritično je pisal o profesorici beograjske univerze dr. Mirjani Marković, ki je tudi predsednica komisije za idejno delo partijskega komiteja beograjske univerze.

To je storil v članku Prve dame socializma (zagrebški DANAS 7. marca), ko je primerjal Raiso Gorbačovo, Heleno Ceausescu in – Mirjano Markovićevo.

Za Raiso Gorbačovo piše, da je po najsubtilnejših merilih zahodnega meščanskega protokola izpolnila vsa pričakovanja za dosego priznanja »prve dame«. S tem je veliko pripomogla, da je Mihail Gorbačov postal osebnost leta, vendar šele zatem, ko se je javnost prepričala, da ta dama nima političnih ambicij in da ni kremelska siva eminenca niti v ideologiji, niti v politiki.

Za Heleno Ceausescu pa Muhić piše, da je z možem Nicolaejem ustanovila osebni tip karizmatične družinske oblasti, podprt od širokega temelja nepotizma. Helena, doktorica kemijskih znanosti in akademik (njena dela so njeni sonarodnjaki prevedli v 47 tujih jezikov), je član najvišjega partij-

skega vodstva in je ob možu, šefu partije in države, ustanovila kult lastne osebnosti, ki v zgodovini »prvih dam« XX. stoletja doslej ni bil znan.

V primerjavi z Raiso in Heleno je potegnila krajši konec Mirjana Marković, o kateri je Muhić zapisal: »Svoji, najbrže pomanjkljivi obveščenosti, pripisujem dejstvo, da na področju humanističnih znanosti, ki je nama skupna, doslej njenega imena še nisem zasledil v nekem pomembnejšem kontekstu.«

Po Muhiću pa njeni bodoči reputaciji verjetno ne bo škodilo, da je kot žena Slobodana Miloševića, izkoristila javne nastope, da kot povsem nova medijska zvezda nekaj pove o svojih teoretskih nazorih. Muhićeve odkrite bojazni, kot državljana SFRJ in člana ZKJ, pa so se začele tisti trenutek, ko je dr. Mirjana Markovićeva prišla na dan s pretenzijo, da postane »prva dama« ideologije v nekem zelo pomembnem segmentu našega partijskega sistema.

Njen uvod na seji komitije za idejno in teoretično delo beograjskega mestnega komiteja 7. februarja, ki je bil na veliko objavljen v Politiki in njenih izdajah, je povsem identičen s pogledi njenega moža o vseh vprašanjih, ki so bila predmet razprave. To je Muhiću vzbudilo upravičeno bojazn: ali ni na pomolu tip družinske (zaenkrat samo ideološke) vladavine in koliko je »prva dama« dorasla odgovornosti, ki jo je po tem »titulu« prevzela?

Muhić nato podrobno in obširno analizira izjave in stališča »prve dame« Srbije in zapiše: »Iz primerjave stališč obeh koncev je moč zaključiti, da je dr. Mirjana Markovićeva odšla dlje v radikalizmu od svojega soproga, ki še nekako prizna značaj institucij, statutarosti in ostalih kategorijam »procedure«, ki jih pa žena a limine zavrača!«

Muhić zaključil svoj članek z nič kaj prijazno ugotovitvijo: »Bojim se takega tipa družinske vladavine, kjer z »viribus unitis« (združenimi močmi) »prva dama« celo prednjači. Zato javno izražam svojo bojazn, da ne bi bil celo pasivni pristajatelj nastajanja situacije, ki danes obstoja v sosednji socialistični državi z nepotistično karizmo. Tudi ta je nastala na valovih »vsesplošne volje naroda« in je bila promovirana z »organizirano

spontanostjo!« V idili te družinske ideološke naveze naj uživa kdor hoče. Jaz nečem!«

Na odgovor iz Beograda ni bilo treba prav dolgo čakati...

Miroslav Čosić je v Politiki 9. marca strahovito napadel pisanje tednika DANAS v članku Besomučna mržnja lista DANAS s podnaslovom: Zagrebački nedeljni otisao je tamo odakle poyratka nema: protiv Jugoslavije, Srbije, srpskog naroda, JNA...

Poimensko so bili napadeni dr. Slaven Letica, Jelena Lovrić, dr. Fuad Muhić, Tanja Torbarina, Milan Jajčinović in seveda spet – Franc Šetinc...

Mimogrede naj kot zanimivost omenim, da je DANAS 14. marca v celoti ponatisnil Čosićev članek iz Politike, za kar mu čestitam! Kaj takega Politika doslej namreč še ni zmogla, pa čeprav je po Miloševiću naš najboljši dnevnik...

O piscu sestavka »Prve dame socializma« je Politika zapisala: »Naloga dr. Fuada Muhića je, da se na najbolj nesmiselni način ukvarja z nesmiselnimi temami, vendar mora biti pri tem nekaj protisrbskega. To je

– hočeš, nočeš – moral dati prav Muhiću, ki je o svoji beograjski kolegici bil zapisal: »Dr. Mirjana Marković uporablja direktivistični način govora, ki operira z nekaj apodiktičnimi stališči, s petdesetimi ali nekaj več ideološkimi imperativi in z nekaj sto standardiziranimi besedami v okviru starih ali novih političnih sintagm, ki jih uporablja v zapovedovalnem tonu. Tak način govora teži za doseganjem zunanjega učinka ob brezprizivnem odobravanju, kar seveda odpravlja možnost dialoga...«

Markovićeva je poskušala tudi odgovoriti na pripombe »filozofa, sociologa«, ne da bi pri tem izrecno navedla, da gre za njenega kolego prof. Fuada Muhića in njegov članek »Prve dame socializma«.

Menim, da Markovićeva ni uspela prepričevalno zavrniti Muhića.

Sicer pa je Markovićeva izrazila polemiko z Muhićem, da je ošvrknila tudi svojo bližnjo in daljno okolico. To je moč sklepati iz naslednjih odstavkov (navajam):

edini pogoj – pri vsem ostalem ima dr. Muhić polno svobodo misli in izražanja.«

Tudi beograjska DUGA ni ostala križem rok, v stanovanje Markovićeve je poslala svoje preizkušeno jurišno pero Zorana Sekulića. Tako je nastal kar šest strani dolg pogovor z Markovićevo, ki ga je DUGA (št. 395 od 15. do 28. aprila) objavila pod naslovom Bež smisla za okolišanje. Pogovor je tekkel med drugim o razlikah med letoma 1968 in 1988, o novem kritičnem duhu na beograjski univerzi, o donedavnem preganjanju intelektualcev, o prvi in drugi koloni srbskih politikov, ki so izneverili svoj narod, o mitingih in napadih z »Zahoda«, o političnem pluralizmu in seveda o nesmislih nekega sara-jevskega filozofa...

Ko sem se z veliko volje le nekako pretolkel skozi ves tekst, ki je na nekaterih mestih prav dolgočasen spricho rabe že tisočkrat prežvečenih fraz, sem

»Mada, imam utisak da se filozof o kome govorite odlučio na tako brutalan napad baš na mene, izmedju ostalog i zato što mene niko neće braniti. Već nekoliko godina mene može svako da napade lično i ružno, a da baš niko ne mrdne ni prstom da me zaštititi. Viteštvo nije jaka strana u nekim našim sredinama – najlakše i najčešće se napadaju oni koji imaju samo sebe da se brane.«

Sa tim »viteštvom i humanošću« suočila sam se najdraštičnije prošle godine. U automobilskoj nesreći u kojoj je povređen moj muž u zvaničnom saopštenju stoji da su »lako povredjeni« on i vozač. Dete i ja nismo ni pomenuti. Iako smo i nas dvoje »lako povredjeni«. Ja sam čak najmanje »lako povredjena« – provela sam dva meseca u gipsu. Ali, s obzirom da nisam funkcioner nije evidentirano ni moje prisustvo u toj

automobilskoj nesreći, a kako li moja povreda.

Takvo saopštenje ne služi na čast onima koji su ga dali. A nije napisano u »Danasu«, ni u »Slobodnoj Dalmaciji«...

Moj komentar: to pa je že užaljenost v stilu »prve dame«... Medtem se je že tudi »obramba« Markovićeve močno izboljšala.

Mojo pozornost pa je pritegnil odgovor Markovićeve na vprašanje: »Ali nam grozi nevarnost restavracije kapitalizma?«

Markovićeva: »Bojim se, da iz tega klobčiča ekonomskega siromaštva, socialne razslojenosti, nacionalne nestrpnosti, birokratske agresivnosti, kulturne stagnacije, feudalne zagrizenosti mogoče ne bomo mogli iziti z demokratičnimi sredstvi.« (podčrtal Sime)

Ali to pomeni uvedbo posebnega, izjemnega ali izrednega stanja in celo odkrite diktature po vsej Jugoslaviji?

Spoštovano prof. dr. Markovićeva lepo prosim, da podrobneje obrazloži gornji odgovor, ker gre po mojem mnenju za sila resno zadevo! Menim namreč, da je to za majhen slovenski narod, ki mu pripadam, življenjskega pomena!

Zaskrbljen sem tudi zaradi naslednje izjave Markovićeve: »Kar zadeva bodočnost ne pride v poštev nobena dominacija, torej tudi srbska ne. Če bo Jugoslavija obstala, bodo seveda v njej živeli Jugoslovani!«

Zanima me, zakaj je Markovićeva izjavila, da bodo v Jugoslaviji, če bo obstala, živeli Jugoslovani in ne narodi in narodnosti Jugoslavije? Razlika je zame odločilnega pomena!

Zaenkrat toliko. Šest strani dolg pogovor z Markovićevo v DUGI zgovorno priča, da je postala »persona grata« in da so že minili časi, »da baš niko ne mrdne ni prstom da me zaščititi!«

Tekst poživljata dve njeni fotografiji, na obeh nosi v lahke zataktno rožo. Z naklonjenostjo moram ugotoviti, da ji roža v laseh pristoji, obenem pa omili ostre poteze na obrazu profesorice beograjske univerze, (in tudi žene Slobodana Miloševića).

Če hočejo imeti Srbi svojo »prvo damo«, se v to ne bom vtikal, ker je to njihova zadeva; sem pa odločno proti, da bi vsa Jugoslavija sedaj dobila že drugo »prvo damo«. Ne morem namreč pozabiti, koliko nas je stala že prva »prva dama«...

Vaš Sime

Odmevi

Na poti do zapoznelega priznanja

Lansko jesen je TV 15 priobčil prevod pisma Leva Kaplina iz mesta Soči v SZ, ki ga je ta poslal v objavo tedniku Oganjok. Pisec se v njem zavzema za priznanje enakih ugodnosti sovjetskim državljanom, udeležencem odporniških gibanj v Evropi med drugo svetovno vojno, kot jih imajo nekdanji pripadniki Rdeče armade, njeni udeleženci. Vse do zdaj je bilo namreč drugače: sovjetski državljani, ki so jih nacistični okupatorji po razširitvi zakona o splošni delovni obveznosti na sa zasedena ozemlja leta 1942 poslali na prisilno delo v Nemčijo, pa so od tam nekako pobegnili in se pridružili odporniškemu gibanju, niso deležni ugodnosti, kakršne uživajo pripadniki Rdeče armade. Uradno velja, da so

služili v tujih vojskah, zato naj te poskrbijo zanje na stara leta.

Kaplinovo pismo je očitno povzročilo precej pozornosti v sovjetski javnosti, tako da so se nazadnje zganili pristojni, saj je takšno prizadevanje povsem v skladu s »perestrojko« in »glasnostjo«.

Pred kratkim mi je Kaplin pisal, da v sovjetskem komiteju vojnih veteranov že pripravljajo osnutek zakona, s katerim bodo priznali borce evropskih odporniških gibanj, sovjetske državljane, za udeležence »velike domovinske vojne«, kar se nanaša tudi na nekdanje pripadnike NOV in POJ.

Poleg tega pa so na Krimu, kjer živi menda največ sovjetskih državljanov, pripadnikov odporniških gibanj v raznih evropskih državah, ustanovili tudi iniciativni odbor za ustanovitve njihove posebne organizacije. Vodilno vlogo v njem ima Georgij Dimitrijevič Ponomarenko, nekdanji partizan jurišnega bataljona 18. divizije NOV in POJ. Že zdaj si je odbor zastavil nalogo, da si bo prizadeval vplivati na pristojne, naj bi raje prej kot kas-

neje sprejeli zakon o izenačitvi pripadnikov Rdeče armade in odporniških gibanj v drugih evropskih državah med drugo svetovno vojno. Letos 16. in 17. septembra pa naj bi v Evpatoriji ali Saki na Krimu imeli srečanje nekdanjih jugoslovanskih partizanov, sovjetskih državljanov.

Odbor ima tudi še bolj dalekosežne načrte. Tako naj bi 1990 v Moskvi priredili veliko srečanje sovjetskih državljanov, pripadnikov odporniškega gibanja v drugih državah ter povabljenih gostov. Organizirali naj bi tudi »vlake prijateljstva«, s katerimi bi pripadniki odporniških gibanj po Evropi obiskali kraje, kjer so se bojevali, med drugim po Jugoslaviji, Bolgariji, Grčiji, Italiji, Franciji, Poljski, Norveški itd. Vsi naj bi tudi prejeli posebno spominsko značko z napisom »borec odpora«.

Vsekakor vse to pomeni pomembne korake na poti do zapoznelega priznanja udeležbe več tisoč sovjetskih državljanov kot enakovrednega prispevka v boju naprednega človeštva proti nacizmu.

MP

Pomota

Druga marca 1989 je bil objavljen v TV-15 v rubriki »Spomini živijo« prispevek »Ponesrečena akcija prešernovcev v Hotavljah«. Avtor prispevka Jože Vidic je med drugim navedel tudi: »Lovro Korošec-Branko je v svojih spominih zapisal: Zdelo se je, da so domači nekaj takega pričakovali...«

Prosim, da objavite, da to niso moji, ampak spomini tovarišice Ivanke Kovač-Urške. To bi tovariš Vidic lahko ugotovil, če bi bolje pogledal, kaj pomeni vir »dodatek gradivu« v kroniki Prešernove brigade Stanka Petelina-Vojka. Ta podatek je v omenjeni kroniki na 8. (osmi) strani v osmi vrsti. Iste oznache »dodatek gradivu« so še na straneh 478 in 484 te kronike, kjer je pravičito navedena Ivanka Kovač-Urška. Sicer pa bi se tovariš Vidic pred objavo članka lahko posvetoval tudi z mano. Tako bi mu lahko povedal, da navedeni spomini niso moji, ker v tem času nisem bil več v 2. bataljonu Prešernove brigade in do te napake ne bi prišlo...

Lovro Korošec-Branko

Izročilo mladosti partizanske generacije

Pogovor z Bogdanom Osolnikom

Tov. Osolnik, v kratkem bo izšla v izdaji Borca in Dolenjske založbe vaša knjiga spominov pod naslovom: Z ljubeznijo skozi surovi čas. S tem delom ste se tudi vi »vpisali na seznam« tistih, ki so v knjižni obliki objavili spomine na vojni čas. Pa vendar se zdi, da ste se pisanja lotili nekoliko drugače?

Vsak pisec vnese v svoje delo – nekaj svojega, posebnega, kar odraža njegovo osebnost, njegov lastni razumski in čustveni odnos do življenja in ljudi. Tudi moji spomini so osebni, čeprav se dotikajo dogajanja, ki je v marsičem zgodovinskega pomena. Posegajo naprej v čas otroštva in dijaških let in prikazujejo rast in oblikovanje moje generacije v obdobju, ko še nismo slutili, da nas bo usoda pahnila v vrtnec druge svetovne vojne. Potem govorijo o študentovskih letih in o tem, kako smo doživeli izbruh druge svetovne vojne, grenkobo poraza in okupacije Jugoslavije. Najobširnejši del knjige pa je posvečen delu in doživetjem v narodnoosvobodilnem boju. V njem sem kot aktivist OF med slovenskim ljudstvom najprej sodeloval pri razmahu partizanstva in ljudske oblasti na Dolenjskem, kasneje pa me je pot zanesla tudi na Primorsko in Gorenjsko, ob koncu vojne celo v Prekmurje in Maribor. Tako moji spomini prek dogodkov, v katerih sem bil osebno udeležen, vodijo bralca po vsej Sloveniji in skozi vsa obdobja narodnoosvobodilnega boja ter gradišče nove ljudske oblasti in slovenske državnosti.

Vendar želim povedati, da moj namen ni bil napisati politično zgodovino, kar je naloga strokovnega zgodovinskega pisarja. V svoji pripovedi sem se zadrževal samo na dogodkih, ki sem jih sam doživel in ki so se najmočneje vtisnili v moj spomin. Tako pripovedujem o marsičem, kar je za zgodovinarje nepomembno, bilo pa je velikega pomena za življenje mnogih ljudi v posebnih razmerah vojne. Želel sem bralcu predstaviti podobo časa, v katerem je potekala naša mladost. Nisem podrobneje obravnaval dogodkov iz tega boja, ki so že znani in opisani, ampak sem želel osvetliti, kako se je ta čas vrezal v zavest slovenskega človeka.

Težišče moje pripovedi je na človeških usodah. Na svojih partizanskih poteh sem globoko doživel trpljenje slovenskega prebivalstva v vojni, spoznal pa sem tudi veliko požrtvovalnih in dobrih ljudi, ki se niso ustrašili naporov in žrtev boja za osvoboditev. Med njimi sem našel iskrene prijatelje, ljudi izjemnih človeških lastnosti. Mnogi od njih niso dočakali svobode. V svoji knjigi poskušam oživiti njihovo podobo. Tako bo bralec našel v njej veliko imen in tudi opisov ljudi, ki ne bi smeli biti pozabljeni. Seveda mi ni bilo mogoče omeniti in prikazati vseh, ki bi jih rad, vendar upam, da bo marsikdo videl sebe ali ne-

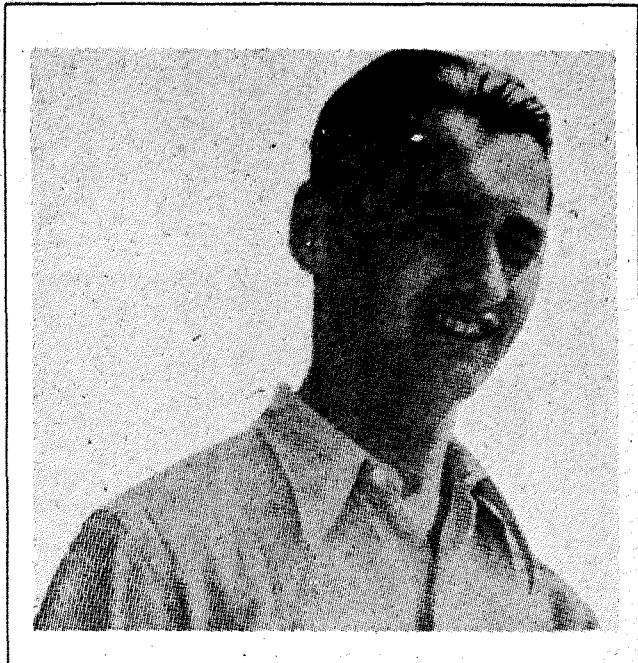
koga iz svoje družine tudi med neimenovanimi v opisu množičnega žrtvovanja prebivalstva posameznih krajev in območij v Sloveniji.

Vaša knjiga bo potemtakem vendar seznanjala bralca, zlasti tistega, ki ni doživel vojne, z zgodovino NOB? Kako ste uspeli zadržati v spominu dejstva, ki jih opisujete? Ali ste imeli na voljo kakšne starejše beležke?

Pri pisanju se nisem opiral samo na svoj spomin. Pogosto sem preverjal posamezne podatke in dejstva v pogovorih z nekdanjimi sodelavci, pa tudi s pregledom arhivskih virov. K sreči se je ohranilo veliko izvirnih dokumentov – med drugimi tudi takih, ki so povezani z mojim delom, na primer mojih poročil Izvršnemu odboru OF in CK KPS, ki pojasnjujejo dogajanja, v katerih sem sodeloval. Nekaj mojega spomina so rešili tudi članki in pričevanja, ki sem jih o posameznih dogodkih ali ljudeh napisal že v prejšnjih letih. Največ težav sem imel s preverjanjem datumov. Marsikatero časovno zaporedje sem vendar lahko ugotovil s primerjavo dnevnikov Fajfarja, Kocbeka in drugih, ter zgodovinskih del, kot je na primer Razvoj ljudske oblasti dr. Toneta Ferencarja. Vse to je zahtevalo dosti truda. Čeprav sem že dolgo nosil v sebi željo, da izpovem svoja pričevanja, sem ob opravljanju drugih nalog prišel do tega pisanja šele v zadnjih letih. Seveda sem si čas za to marsikdaj odtrgal tudi od potrebne počitka.

Ali v svoji knjigi odgovarjate tudi na različna gledanja, ki se danes pojavljajo na Slovenskem v odnosu do NOB? Ali ste svoje spomine poskušali aktualizirati?

Zavestno sem se odločil, da svojih spominov ne bom pisal pod vplivom sedanjega stanja v naši družbi in polemik, ki se v takem vzdušju pojavljajo v odnosu do NOB.

O vseh dogajanjih pišem tako, kot sem jih nekoč sam doživel in kot so jih doživljali tudi mnogi moji soborci. Ničesar ne dodajam in ne spreminjam iz zornega kota kas-

nejših spoznanj. Nič ne poskušam olepšati, zato odkrito govorim tudi o razočaranjih in stiskah, ki sem jih doživel pri svojem delu. Prepričan sem, da je takšna odkritost predpogoj verodostojnosti nekega spominskega pričevanja. Prav zaradi takega pristopa bo morda bralec našel v mojem delu tudi pojasnilo o nekaterih vprašanjih, okrog katerih se zdaj razvnamajo polemike o naši nedavni preteklosti, ki so – žal – prepogosto motivirane ne z zgodovinskimi, temveč z drugimi interesi.

Morda je za knjigo spominov na čas vojne nekoliko ne- navaden sam naslov. Kaj vas je navedlo, da v njem izpostavljate ljubezen?

V spremni besedi sem pojasnil tudi kako je prišlo do tega naslova. Pojem »ljubezen« uporabljam v najširšem pomenu te besede kot oznako za način življenja z odprtim srcem za vse ljudi in za vse lepo in dobro v njih. Surovi čas vojne ni v človeku izničil potrebe po ljubezni. Surovi čas vojne ni v človeku izničil potrebe po ljubezni. Nasprotno, dokazovala se je ne le v besedah, temveč v dejanjih, v nesebičnih žrtvah za ideale svobode in boljšega življenja za vse ljudi. Prav v času, ko smo preživljali strahote vojne, smo spoznavali tudi ceno prijateljstva, pomen iskrene medsebojne pomoči in skupnega hrepeneja po miru in sreči. Mnogi so za te ideale dali tudi svoje življenje.

Naj še dodam: Tudi sam naslov knjige govori, da njen namen ni obujanje sovraštva. Nasprotno, želim pokazati, da so se v našem narodnoosvobodilnem boju, sredi najstrašnejše vojne, uveljavljala nekatera najgloblja in najplemenitejša človeška čustva v odnosih med ljudmi, za katera smo upali, da bodo v miru postala temelj medčloveških odnosov.

O svoji etičnosti in moralnosti. Vendar se to dogaja le poredko. Zlasti borci, ki radi označujejo nekatere temeljne moralne in etične opredelilne iz druge svetovne vojne kot revolucionarna izročila, menijo da te vrednote izginjajo. Ali lahko rečemo, da so jih ves ta povojni čas gojili? Ali sploh lahko rečemo, da so to revolucionarne vrednote – ali pa gre morda za najširše človeške vrednote, ki veljajo za vse čase in ljudi?

Menim, da si nobeno gibanje ne more lastiti za svoje

Žal doživljamo, da se tako individualna, kot družbena etika v življenju ne potrjuje in da jo pogosto izničujejo zlasti materialni, ideološki in politični ter drugi interesi. Nihče ni povsem imun pred temi pojavi. Tudi mi, nekdanji borci, nismo izjema. Poznamo dovolj nekdanjih tovarišev, dobrih in skromnih ljudi, ki jih je kasneje pokvarila oblast, visoka funkcija ali iskanje privilegijev. Vendar, če govorimo o borcih kot celoti, kot nekakšni širši skupnosti, ki ohranja svoje vrednote, lahko ugotovimo, da je v njej še vedno živo nekdanje tovarištvo in spoštovanje vrlin, ki so odlikovale človeka v narodnoosvobodilnem boju.

V zadnjem času je med ljudmi precej odmeval stavek, ki ga je med drugim na

vojnem razvoju naše družbe?

Peko Dapčević, ki ga zelo cenim, je na svoj način izrazil zadrego, katero občuti vsako od nas, pripadnikov partizanske generacije, ko poskuša sebi ali drugim – zlasti mladim – pojasniti kako je prišlo do sedanjih težkih razmer v naši družbi, ki še posebno nas borce globoko prizadeva, jo, bolijo in skrbijo.

Res je, da tudi danes vsi borci v Jugoslaviji nismo povsem enakega prepričanja in mišljenja. Zato se včasih dogaja, da se tudi med borci oglašajo poenostavljeni in že davno preživeli nazori, ki jih nekateri v nekaterih delih Jugoslavije izrabljajo unitaristične in nacionalistične sile za preprečevanje novih pobud in rešitev, ki jih zahteva današnji čas. Zato bi pripadnike naše generacije prav

Bogdan Osolnik – partizan

tiste moralne vrednote, ki so se izoblikovale v več tisočletnem razvoju človeštva in so postale osnova kodeksa etike sodobnega civiliziranega človeka. Na teh temeljih se je v posebnih razmerah osvobodilnega boja razvila tudi partizanska morala. V vsakdanjih težkih preizkušnjah se je merila vrednost vsakega posameznika. Na teh osnovah bi se morala oblikovati tudi naša povojna družbena etika.

Tjentištu zbranim študentom izrekel narodni heroj Peko Dapčević, namreč, da se mladim generacijam opravičuje za vse napake, ki so jih njihovi predhodniki storili v zadnjih petindvajsetih letih. Med borci so taki, ki jim takšna formulacija ni bila povšeči, mnogi ljudje pa so Dapčevića komentirali češ, vsaj nekdo, ki je enkrat pošteno povedal. Kako pa vi gledate na vloge borčevske generacije v po-

spomin na našo lastno mladost in njeno neugnano željo po lepšem in boljšem življenju morali obvezovati, da poskušamo razumeti tudi današnje težnje mlade generacije in ji priznamo vso pravico, da prevzame v svoje roke skrb za lastno prihodnost ter za usodo svojega naroda.

pogovarjala se je
Bojana Žokalj-Jesih

Nande Vidmar: Partizanska kolona, mešana tehnika

Nande Vidmar: Avtoportret, 1923, linorez

Nande Vidmar: Drežniška sirota, 1944, sepija

Mala časopisna razstava

Slikar Nande Vidmar (1899–1981)

Dvajsetega junija letos bomo ob devetdesetletnici rojstva Nandeta Vidmarja odprli v Galeriji revolucije slikarjevo retrospektivno razstavo. Ob razstavi bo pri založbi Partizanska knjiga izšla tudi slikarjeva monografija, s čimer se bomo žal zelo pozno oddolžili umetniku, ki je prispeval pomemben delež k naši sodobni likovni praksi. Poleg monografije iz leta 1930, ki jo je v obliki pogovora s slikarjema Nandetom in Dragom Vidmarjem zasnoval Tone Seliškar, bo to prvi celostni pregled opusa enega izmed bratov-slikarjev. K sreči je vsaj razstava Ekspresionizem in nova stvarnost na Slovenskem 1920–1930 skupaj s katalogom dovolj utemeljeno razčlenila umetnikov delež v obeh obdobjih slovenske sodobne likovne umetnosti.

Nande Vidmar se je rodil 17. avgusta 1899 v Proseku pri Trstu. Po končanem osnovnem šolanju in treh razredih nižje gimnazije se je vpisal na učiteljsko in se potem ko je preživel nekaj časa v vojaški suknji med prvo vojno ter maturiral, zaposlil kot učitelj. V dvajsetih letih je služboval na Štajerskem, od srede tridesetih let pa v Trzinu na Gorenskem.

V času, ko je služil vojsko se je začel seznanjati s skrivnostmi likovne umetnosti, ki se ji je odlejal zapisal za vse življenje. Slikarsko šolanje (Dunaj, Zagreb) in številna potovanja po Evropi, so dali slikarju, ob prirojenem umetniškem talentu, potrebno osnovo za uspešno umetniško pot.

V začetku ga je prevzela tedaj aktualna ekspresionistična likovna smer, njegov vzornik pa je bil avstrijski slikar Oskar Kokoschka. Kot član ekspresionističnega Kluba mladih se je udeležil številnih razstav doma in v tujini. In ko je ekspresionistična generacija prisegla na geslo nove stvarnosti, ji je sledil tudi Nande in ustvaril dela, ki sodijo med najvišje umetnine tovrstnega likovnega ustvarjanja na Slovenskem.

V neposrednem stiku s težkimi socialnimi razmerami kmečkega življa na Štajer-

skem in kasneje tržiškega delavstva, pa ob drugovanju z bratom Dragom ter pesnikom in pisateljem Tonetom Seliškarjem, se je v umetniku izoblikovalo prepričanje, da lahko tudi umetnost prispeva svoj delež k boju za socialne pravice. O tem nam pričajo številna Nandetova dela, mnoga so žal izgubljena, ki predstavljajo jedro slovenskega likovnega socialnega realizma tridesetih let. Slikarja je ubranost idejne in umetnostne usmeritve pripeljala v vrste tistih kulturnih delavcev, ki so se s svojim ustvarjalnim in človeškim potencialom pridružili narodnoosvobodilnemu boju. Tako se je Nande že kmalu po kapitulaciji Jugoslavije vključil v Osvobodilno fronto v Ljubljani. Po aretaciji leta 1942 je bil najprej v zaporu, nato pa v taboriščih Čiginj, Gonars in Renicci. Po kapitulaciji Italije je Nande odšel v partizane, kjer je v operativnih enotah izvrševal različne naloge propagandno-političnega značaja. Tedaj je tudi precej fotografiral in ko je bil zaradi slabega zdravja odpuščen iz vojske je imel več možnosti za likovno ustvarjanje. Njegov vojni likovni opus, vanj šteje tudi dela iz taborišč, ima vidno mesto v celotni ustvarjalnosti tega obdobja. V središču slikarjevega ustvarjanja

po osvoboditvi oziroma v letih 1947–1950 so tri tematska področja, ki jih lahko označimo kot reminiscence na narodnoosvobodilni boj in revolucijo, povojna izgradnja in obnova ter socialistična preobrazba slovenske družbe. V teh povojnih delih v glavnem nadaljuje realistično likovno prakso partizanskih let, sem ter tja pa skuša zadostiti novim idejnim potrebam, ki so se v sočasnem likovnem jeziku manifestirale kot slog socialističnega realizma.

Prav tovrstna dela so doživela leta 1950 negativni kritiški odmev. Umetnika je to tako prizadelo, da se je povsem umaknil iz javnega likovnega življenja. Prav zaradi umetniških osamitev, je ostalo očem javnosti skrito njegovo nadaljnje ustvarjanje, ki pa je bilo izjemno intenzivno in zanimivo.

Nandetovo slikarstvo doživlja v začetku petdesetih let pomembne spremembe: Odrekel se je socialnim in družbenim temam in se oklenil intimnega mikrokosmosa. V formalnem oziru je prisegel na pretežno koloristično slikarsko govorico, ki jo je sam označil kot barvni realizem. V vsebini se je omejil na prikaze družinskih prizorov in okolja ter predmetov sredi katerih je živel in ustvarjal. Ves čas, še zlasti pa ko so ga kot

profesorja upokojili, je intenzivno spremljal sočasno likovno življenje in študiral slikarsko problematiko.

Ustvarjanje z začetka petdesetih let pa je bilo očitno le priprava za usodnejši likovni spopad. V svojih novih slikah sredi petdesetih let se slikar odpove intenzivnim barvnim harmonijam, ki jih nadomesti skala izrazito temnih ali nevtralnih tonov. Pri reševanju oblikovnih problemov se odloči za ostro stilizacijo predmetov in figur. Menja se tudi vsebina del, saj v njih intimni svet prepusti prostor nekdanjim angažiranim temam, med katerimi je vedno bolj pogost tudi narodnoosvobodilni boj. Slikar svoja nova likovna iskanja poimenuje s terminom novi realizem, ki pa je očitno povezan tudi s sočasnimi dogajanjem v slovenskem likovnem prostoru.

Zadnje obdobje svojega ustvarjanja, čigar zgornjo mejo predstavlja zaradi umetniškovega vse slabšega zdravja sredi sedemdesetih let, je sam označil kot partizanske refleksije oziroma ekspresivne misli osvobodilne borbe novega človeka. To likovno snovanje pomeni zopet angažirano soočene s stvarnostjo skozi optiko pretekle vojne in revolucionarne skušnje.

V slikah, ki so podobne temnim ekranom s pomočjo vedno težje berljevih simbolov zapisuje misli in slutnje o svojem in našem bitju. Med temi simboli mu je očitno edini pozitivni znak – simbol partizanska kolona, ki dobi v slikah osrednje mesto. Končno pa ni več naslikana, ampak vtisnjena v barvno tvarino. Skozi sliko nam sporoči tudi najbolj tragično novico: v podobi umivalnika s čopiči in brisačo zaslutimo da je njegova umetniška pot končana.

dr. Iztok Durjava

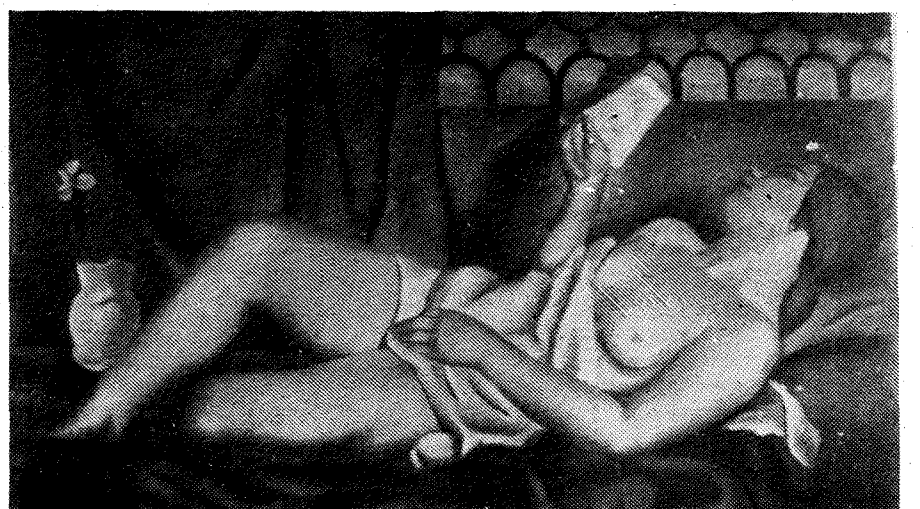
Nande Vidmar: Mučena jetnika, 1937, linorez

Nande Vidmar: Zimska pokrajina, 1921, olje

Nande Vidmar: Žetev, 1938, olje

Nande Vidmar: Ležeča žena, 1926, olje

Javke brez hajke

Pri njih doma na Koroškem

»Koroški partizani, ki smo se v drugi svetovni vojni bojevali proti nacizmu na ozemlju današnje slovenske in avstrijske Koroške, smo že nekaj desetletij bolj ali manj trdno povezani v krajih, v katerih živimo. Skozi desetletja se kot rdeča nit vleče misel na koroške ljudi z obeh strani meje: V Podjuni, Rožu, Zilji, na Gurah in Svinjski planini, v Savinjski, Mislinjski in Mežiški dolini, ljudi, ki so dajali zatočišče partizanskim borbem in aktivistom, živež, pravo koroško domačnost in toplo človeško pomoč in gostoljubnost. Tudi tokrat mislimo predvsem na vse te ljudi in jim posvečamo večino svojih dejanj: mogoče pozno, zato nič manj iskreno in nič manj hvalježno«. Tako so zapisali nekdanji koroški partizani.

»Javke brez hajke« je morda prvi hip ne čisto razumljiva misel, pa ni tako. S skupino nekdanjih koroških partizanov smo v dveh dneh obiskali 25 domačij na ozemlju slovenske in avstrijske Koroške, domačij kjer so bile med drugo svetovno vojno javke in so domači dajali krov nad glavo mnogim kurirjem, ki so se nenehno izogibali nevarnim sovražnikovim pastem. Tudi domačijam, ki so se z vsemi močmi upirale potujčevanju, je nemalokrat bila zadnja ura, toda nacizem ni zlomil duha zavednim Korošcem. Biti in ostati Slovenec je bilo vodilo ljudi z domačij,

zato tudi nemške policijske in nemške hajke niso bile nič nenavadnega. Koroški partizani, ki so jim bile domačije in njih ljudje hrbenica boja za obstoj, se danes po tolikih letih zopet vračajo k domačijam, nekdanjim javkam; pristna koroška beseda in domačnost so vtisi, ki nam bodo še dolgo ostali v spominu.

Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenji Gradcu je bila prva od naših petindvajsetih javk ki smo jih obiskali v dveh dneh. Domačija Zdvovčevih oz. Ivartnikova ima oznako javke Yu-16. Je tik nad znanim Ivarčkim jezerom, ki je danes priljubljena rekreacijska in izletniška točka ravenčanov. Tako kot Ivartnikova je večina kmetij – nekdanjih javk gorskih. Življenje je trdno in neizprosno. Starejši se v glavnem ukvarjajo z gozdarstvom in živinorejo, mladi pa uhajajo v dolino za zaslužkom.

Beno Kotnik je gospodar domačije na Podkraju 10. Upravičeno se hučuje nad kmetijsko politiko. Zunaj pred hišo – nekdanjo graščino se pase čreda krav. Zares prava kmečka idila, toda ko slišite da gorjani dobijo 1800 din za liter mleka, vam se preprosto zmrača pred očmi, vendar to je že drugo poglavje. Nedaleč stran je spominsko obeležje ki spominja na obisk Dušana Kvedra-Tomaža septembra 1941 kjer sta Kveder in Lobas skovala pri-

prave na upor proti okupatorju.

Yu-48 **Ratih** p. p. pri Pavlenu, je ena od naslednjih javk v Črni na Koroškem. Na tej domačiji se je med prvimi na Koroškem oglasila mlada in pogumna, politično dobrot razgledana partizanka Olga Kastelic-Marjetka. To je bilo v prvi polovici septembra 1942. Tu se je pozneje večkrat oglašil tudi Pavle Zavcer in drugi prvi partizani v vzodnem delu Koroške, med njimi tudi Ela Letonja Ulrih-Atena in Marjan Čater-Petja. Vsi navedeni so bili prvi politični aktivisti v tem delu Koroške. Pri gostišču **Pravhart**, kjer je tudi oznaka nekdanje javke Yu-56 smo sklenili prvi dan popotovanja od javke do javke.

Nedelja, 23. aprila. Po krajšem postanku pri spomeniku zadnji bitki druge svetovne vojne na Polani, smo prestopili jugoslovansko mejo. Na avstrijskem Koroškem nas je prvi pozdravil Lipej Kolenik, nekdanji koroški partizan. Ob bogato obloženi mizi, ki je v navadi pri Korošcih, je brž padla beseda o zamejskih Slovencih, pa o razmerah v Jugoslaviji katerih negotovost in strah jutrišnjega dne vznemirja tudi Korošce.

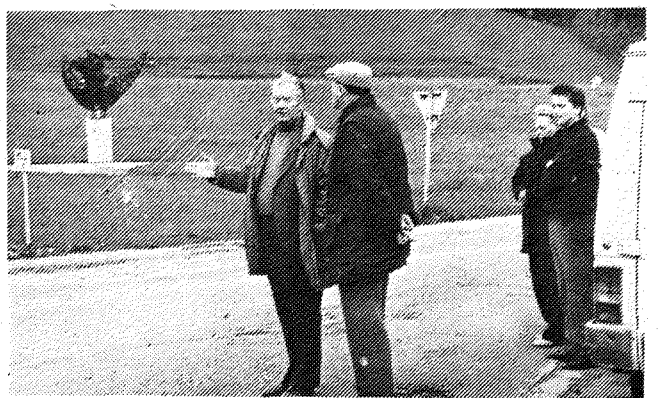
»Vsak narod ima svojo zgodovino. Tudi mi. Tega se bodo morali prej ali slej zavedati mladi,« razmišlja Lipej in nadaljuje: »Svojo prihodnost

bodo morali graditi na temeljih izkušenj nas, starejših. Naša pot ni bila vedno najboljša, vendar nas je vodila v pravo smer, to pa je: mir in sožitje, kajti v miru je tudi sreča. Kar zadeva nas zamejske Slovence, si najbolj želimo, da bi se vendarle uresničile naše manjšinske pravice. Kaže pa, da bo pot še dolga,« sklene svoja razmišljanja gostitelj in nazdravi.

Na avstrijskem Koroškem smo obiskali 11 domačij – nekdanjih javk. Pri vseh smo čutili nekaj skupnega: veseli so slehernega obiska, ne glede, s katere stani pride. Korošci ne poznajo počitka, niti v nedeljo. Pri **Jožetu Pečniku**, mlajšem sinu ustanovitelja slovenskega čebelarstva v Šmihelu, je bila nedelja podobna drugim dnevom. Kmetija in 100 glav ovac zahtevajo svoje, Jože pa ne bi bil sin čebelarja, če ne bi imel na skrbi tudi nekaj čebeljih družin.

Med nami je bil Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov. On in Rado Lipičar, predsednik komisije pri Odboru koroških partizanov za Ljubljano, sta veliko prispevala pri snovanju akcije Javke brez hajke. To je zgodba zase, ki ji bomo namenili več pozornosti kdaj drugič. Zamisel o popotovanju od javke do javke bo prav gotovo naletela na plodna tla. To potrjuje tudi Vida in Milan Meden iz Maribora, ki sta od 155 javk obiskala že okoli 90 in si prislužila zlato značko Zveze koroških partizanov. Čestitamo! Njima boste gotovo sledili še drugi. Kamorkoli boste prišli, povsod vas bodo sprejeli, kakor smo bili sprejeti mi, med dvodnevnim potepanjem od domačije do domačije, od javke do javke – brez hajke.

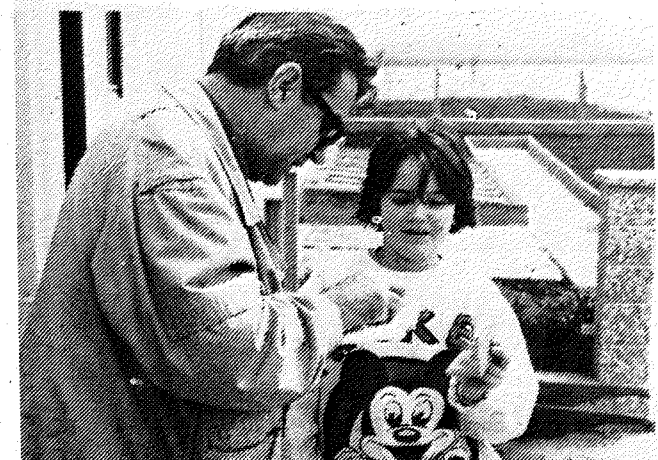
Jože Čurin

Na Polanah kjer je bila zadnja bitka v drugi svetovni vojni stoji mogočni spomenik, ki opominja, da je mir največja sreča

Jože Pečnik, neutrudljiv čebelar, ponosna očeta Vinka, ustanovitelja Slovenskega čebelarskega društva v Šmihelu

Javka A-9 na avstrijskem Koroškem. Tu nas je sprejela tudi 12-letna Bernardka Stropnik, učenka slovenske gimnazije v Celovcu

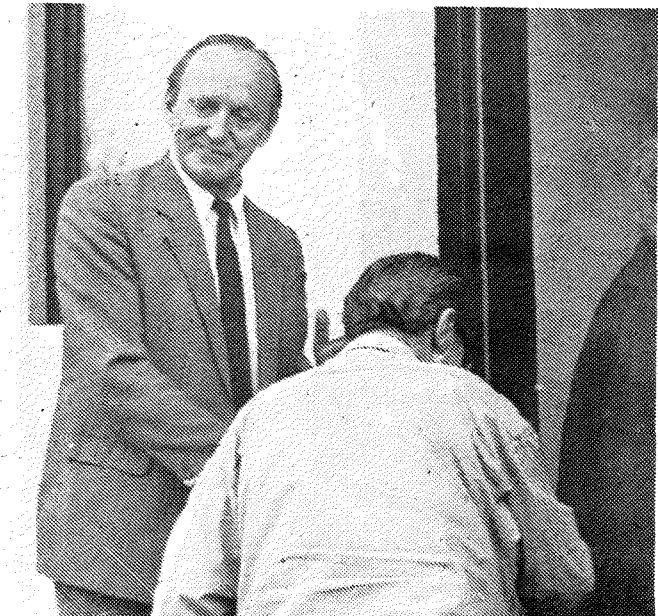
Nekdanje javke so danes skrbno urejene domačije. Ena od teh je Ivartnikova, po kateri je tudi poimenovano znano Ivarčko jezero

Nekdanji koroški partizani, ki so obiskali nekdanje javke so bili povsod deležni domačnosti in gostoljubnosti

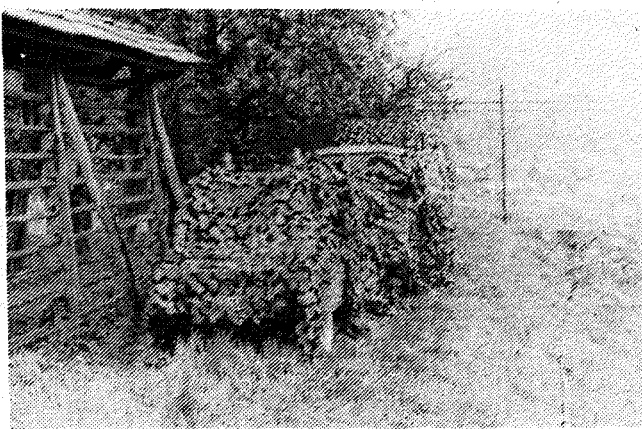
Pod Lobasovo lipo stoji spominsko obeležje, ki spominja na obisk Dušana Kvedra-Tomaža septembra leta 1942

Vedno nasmejani Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov

Operativno skupino, ki je vodila akcijo, so sestavljali pripadniki teritorialne obrambe, jugoslovanske ljudske armade in milice.

Vojaška policija je spretno maskirala vsa svoja vozila in čakala, če bi morda diverzantje poskušali prečkati cesto in Savo.

Pripadniki zaščitne enote milice so imeli pripravljene tudi službene pse, da bi jih uporabili, če bi bilo to potrebno.

Dvostranska vaja Korant 89

Uspešno sodelovanje

Prejšnji teden je v Dolu, Podgorici in na Korantu ter okolici potekala dvostranska vaja enot teritorialne obrambe in JLA, v sklepnem delu pa je sodelovala tudi zaščitna enota milice. Namen te vaje je bil preveriti delovanje enot teritorialne obrambe, ki so usposobljene za protidiverzantsko delovanje. Pri tem pa sta jim pomagali enoti vojaške policije in posebej izurjeni miličniki.

Izhodišče akcije je bilo predvidevanje, da so diverzanti napadli prostore, kjer so strokovnjaki v Jedrskem reaktorju v Podgorici in skladišče lahko vnetljivih kemičnih snovi v tovarni Jub v Dolu.

Takoj ko je izvedel za ti dve akciji, je pokrajinski štab za protidiverzantska delovanja aktiviral dve enoti teritorialne obrambe mesta Ljubljana, ki sta začeli sklepati obroč okoli območja, kjer naj bi bili skriti diverzanti. Za tako hitro akcijo se je štab odločil zato, ker so obstajala

znamenja, da bodo diverzantje nadaljevali s svojimi akcijami. Predvsem naj bi bil cilj njihovega delovanja letališče Brnik in nekateri objekti, ki so življenjskega pomena za Ljubljano.

Štab je kmalu ugotovil, da potrebuje pomoč vojaške policije, ki naj bi s svojimi oklepnimi vozili zaprla obroč in preprečila diverzantom, da bi prečkali cesto Ljubljana-Litija in reko Savo. Kmalu se je pokazalo, da je bilo to predvidevanje pravilno in po kratkem streljanju so se diverzantje vrnili na Korant.

Diverzantje, ki so bili razdeljeni v dve skupini, so se spretno izmikali teritorialcem, vendar so v kratkih spopadih imeli tudi izgube. Te so bile seveda samo navidezne, ki so jih strogi sodniki sporno zapisovali na obeh straneh. Kljub vsem naporom teritorialcev, se je eni skupini diverzantov uspelo izmuzniti iz obroča. Pregarjanje in uničenje te skupine so prevzele enote TO iz širšega obroča,

ki je bil sklenjen okoli tega območja.

Glede na potek dogodkov je kmalu postalo jasno, da se bo finale te akcije odigral na vrhu Koranta in res se je tako zgodilo. Diverzantje so se dobro pripravili za zadnji spopad. Okolico so zavarovali z najrazličnejšimi minami, ki naj bi otežkočale teritorialcem napad.

Pri tem pa so se ušeli in niso upoštevali dejstva, da jih v končnem delu lahko napade kdo, ki je vsaj tako ali pa mogoče še bolj izurjen, kot so sami. To pa se je tudi zgodilo. Ko je bil obroč okoli vrha Koranta sklenjen, je pokrajinski štab poslal v akcijo zaščitno enoto milice. Miličniki so prišli in ob pomoči dveh oklepnih vozil je bila akcija končana, diverzantje pa ujeti.

Po končani vaji so se na Korantu postrojile vse enote,

ki so sodelovale v vaji. V imenu mestnega štaba TO Ljubljana se jim je zahvalil Ciril Bohinc. Med drugim je dejal, da so takšne dvostranske vaje koristne, saj nihče od udeležencev ne ve, kaj bo naredil nasprotnik. Zato se mora vsak udeleženec, predvsem pa komandirji enot, prilagajati položaju in pokazati veliko mero samoiniciativnosti.

Vaja je pokazala nekatere pomanjkljivosti, ki jih bodo morali, predvsem enote teritorialne obrambe, v prihodnjem delu odpraviti, ali pa vsaj omiliti. Kljub vsemu pa lahko vajo ocenimo zelo dobro in tudi udeleženci sami so s takšnim načinom dela zelo zadovoljni. Vsak trenutek so bili namreč v gibanju in akciji. Zato so imeli občutek, da je ves čas vaje koristno uporabljen, in da delajo nekaj, kar jim lahko pride še kako prav.

B. K.

Medtem so diverzantje vrh Koranta postavili vrsto min, ki naj bi obirale zasledovalce.

Vsakemu od njih je poveljnik določil najboljši položaj, s katerega naj bi najbolj obvladal prostor pred seboj.

Diverzant je vklenjen, miličnika pa preiskujeta njegovo opremo. To delata seveda tako, da eden vedno pazi na ujetnika.

Za končni »obračun« z diverzanti je operativna skupina uporabila zaščitno enoto milice, ki se je v varstvu oklepnikov približevala njihovim položajem.

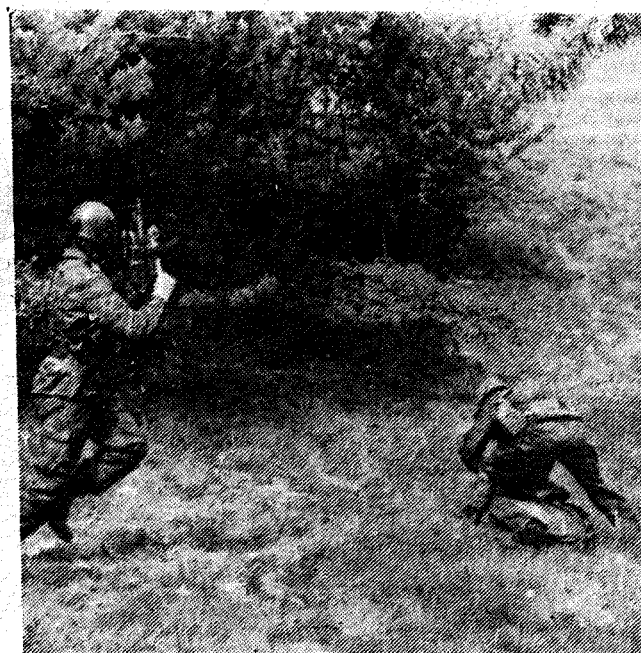
Diverzantje so zajeti in v spremstvu oklepnika jih bodo odpeljali v pripravljen tabor.

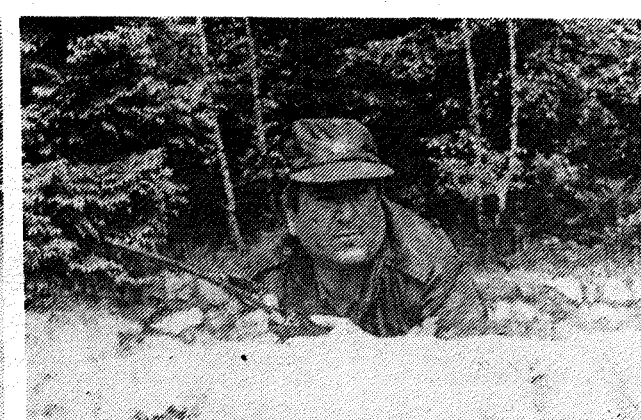
Patrolje vojaške policije so krizirale med cesto in pobočjem Koranta. Tako so skušale preprečiti, da bi se diverzantje umaknili iz obroča.

Nekajkrat so diverzantje aktivirali solzilni plin in teritorialcem ni preostalo drugega, kot da si nataknejo zaščitne maske.

Hitra akcija in eden od diverzantov je bil onеспособljen. Toda akcija je tekla naprej.

Eden od strogih sodnikov, ki je spremljal delo diverzantov. Po radijski zvezi je operativni skupini sporočal o dogajanju na položaju.

Usmerjeno izobraževanje padlo na izpitu

Obrtniške čeri

Kdor je agresiven in voljan delati, bo na tržišču tudi ostal

Prerekanja o pomembnosti drobnega gospodarstva in obrti, še posebej zasebne, pospremljano z nenehnim dokazovanjem o čimprejšnjem odpravljanju ideoloških blokad in nesmislov različnih vrst, so postala že kar utrjavajoča posel, ki so ga najnovejši vladni ukrepi – na področju devizne zakonodaje – sicer malo omilili, ne pa tudi odpravili. Prokrustova postelja slovenskih – in seveda tudi jugoslovanskih – obrtnikov je sicer nekoliko lepše postlana, ne pa tudi udobnejša. Obeti Markovičeve vlade, prva svetlejša luč po lanskim nadvse vehementnih zagotovilih bivšega premiera Branka Mikulića na celjskem obrtnem sejmu, ki so že v tistem trenutku – za večne pesimiste – zveneli kar nekam utopično, praksa pa je to tudi dokazala, so vnesli v življenjski utrip obrtniškega življa osvežujočo moč. Očitna naravnost prvega moža jugoslovanske vlade v odločno in dosledno spoštovanje tržnih zakonitosti vlija zaupanje, to zaupanje pa veje tudi iz pogovorov, ki po spremembah devizne zakonodaje dajejo ton vizijam drobnega gospodarstva in zasebnega obrtništva.

Prihod zdrave konkurence

Kot smo izvedeli v celjski obrtni zadrugi »Celeia« od direktorja Mihaela Cvetrežnika, je zaznati rahel porast zasebnega obrtništva, še vedno pa ostajajo nekatere temeljne dileme, ki ne dovolijo popolnega razcveta te dejavnosti. Ne glede na vse prožnejšo politiko je odpiranje nove obrti še vedno tvegan posel, zvezan s številnimi, predvsem finančnimi težavami. Naslonitev na potrebna posojila, je skorajda nemogoča glede na znane obrestne pogoje, kjer ne pomagajo še tako dobre zamisli in tudi ne visokousposobljeni kadri z vsemi izboljšavami in inovacijami vred. Vstop v obrtniško družino je torej, vsaj zaenkrat, možen le za tiste, ki že razpolagajo z ustreznim kapitalom kot zagonsko osnovo.

Prav zaradi tega so v porastu dejavnosti, kjer je mogoče začeti z razmeroma skromnimi sredstvi in kjer je glavni adut znanje, predvsem s področja računalništva in različnih oblik svetovanja, zlasti ekonomskega.

Velik korak naprej so najnovejše odločitve Markovičeve vlade. Konec je neskončnega manipuliranja z devizami, mučnega strahu, prošenj, administrativnega preklanja in ostalih negotovosti, ki so spremljale to zmešnjavo. Jasno je, da bo s tem država veliko pridobila, pa tudi re-produkcijski procesi se bodo odvijali normalneje, predvsem tam, kjer je v ospredju proizvodnega procesa uvoza surovin ali polizdelkov in opreme. Že sedaj so nekateri materiali zunaj mnogo cenejši – in kvalitetnejši – kot doma, to pa bo nujno sprožilo konkurenco in prisililo domače proizvajalce, da bodo primorani spoštovati ne le kvaliteto, temveč tudi cenovno politiko. Kdor je agresiven in voljan delati, ob ustreznem znanju, bo seveda na tržišču tudi ostal. Že sprejetim ukrepom bi se morala prilagoditi tudi davčna politika, ki je načelno prvc korake že naredila.

Država vlaga malo, dobi veliko

»Pasti so drugje«, je komentiral davčno politiko Cvetrežnik. »Odpiranje novih delovnih mest pri obrtnikih ni skoraj z ničemer stimulirano. V sosednji Avstriji

prizna družba obrtniku, ki zaposli enega človeka, do 100.000 šilingov nepovratnih sredstev olajšav. Pri nas ima davčna uprava to možnost, da odmeri določen odstotek olajšav pri odmeri davka na dejavnost, ne na človeka. Ta davek pa je proti obveznostim najnižji, komaj 25% od celotnih dajatev, ki pa močno obremenjujejo obrtnika.

Znano je, da obstajajo davčne olajšave za začetnike in sicer prvo letno stoodstotna oprostitve davka, drugo petdeset in tretje leto petindvajset. Vendar se te zadeve spreminjajo od občine do občine in se začnejo in končajo pri občinskih upravah za družbene prihodke, od ljudi, ki tam delajo, inšpektorjev in njihovih najožjih sodelavcev. Različne so tudi davčne stopnje. Vsekakor se družba zelo trudi, da človeku ne bi kaj preveč ostalo.«

Cvetrežnik se ozre nekoliko po svetu, za zgled postavlja Madžarsko, ki je v razmeroma kratkem času spremenila vrsto stvari, tudi Sovjetsko zvezo in opozori na dejstvo, da drobnega gospodarstva in zasebno obrtništvo predstavlja na Zahodu skoraj 80% vsega gospodarstva, kjer igra izjemno veliko vlogo čedalje bolj razvejana kooperativnost, ki razbremeni velike sisteme in ceni proizvodnjo in izdelke. To hkrati pomeni tudi sprejemanje takojmenovnega tehnološkega viška, ki je pri nas še kako pomembna postavka. Očitno je, meni Cvetrežnik, da so te stvari Markovičevi vladi povsem jasne: država ničesar ne vlaga, dobi pa veliko.

Seveda je tudi odnos do proizvodnih sredstev drugačen kot v družbenem sektorju pa tudi stopnja samoupravljanja je v zasebnem, pa če to hočemo ali ne, večja. Delavec je vsestransko zainteresiran, da čuva in očuva proizvodna sredstva, da jih troši karseda racionalno in da tako ravna tudi s časom. Pri vsem tem seveda ne bi bilo nič napak, če bi ta isti delavec pridobil lahko v obliki delnic vlagal nazaj in tako oplemenitil sredstva, s tem pa tudi izostril svoj odnos do lastnine.

Nenehno prilagajanje trgu

Franc Krajnc je skupaj s sinom Romanom, inženirjem

strojništva in še desetimi zaposlenimi med večjimi celjskimi obrtniki. Njegova osnovna dejavnost je izdelovanje energetskih naprav za lesno industrijo: kotlovnice, sušilnice, kurišča, transportni sklopi za lesne ostanke, predelovanje in obnova sušilnic za sušenje furnirja (doslej je bil to le uvoz) in lesa, grelci in hladilci, prav tako za lesno industrijo, vse skupaj pa je oplemeniten s številnimi izboljšavami in ne nazadnje tudi inovacijami.

»Vseskozi zasledujemo osnovno misel: kako z našimi

či je vsaj uvoz repromaterialov in strojne opreme neomejen – poteze nove vlade pozdravljamo z obema rokama. Odpadla bo cela vrsta manipulacij, zaradi katerih smo se obrtniki v preteklosti počutili kot nekakšni goljufi, družbeno škodljivi elementi. Zaradi teh omejitev je, nena zadnje, strojni park slovenskih obrtnikov star in izrabljen. Prišlo bo tudi do konkurence, hkrati pa bo konec mnogih neslanih in puhlih obtoževanj, saj se bo potrjevati možno le – s kvaliteto in ne le z govoricenjem. Velikokrat sem moral, žal, ugotoviti, da sem doma preplačal repromaterial, ki je bil za nameček še slabše kakovosti od tistega izza meje.«

Kako je z davčno politiko, povprašamo?

»Ne pritožujem se. Po-

Prav vsa negodovanja zaradi neustrezne davčne politike ni treba jemati resno, problem je le v načinu obdavčevanja, v posameznih odtokih, ki jih je omenil že Cvetrežnik. Novi način obdavčevanja pa lahko le pozdravimo. Če bi nam ponudili takšno davčno politiko pred desetimi leti, bi mi imeli že tovarno in temu ustrezno tudi večje število zaposlenih. Če me že kaj moti, so to ogromni prispevki, s katerimi je, največkrat povsem ponesrečeno, obremenjen dohodek.«

Imate deset zaposlenih, vendar bi zaposlili še dva, tri ljudi?

»Zelo kratek bom: nikakor mi ne uspe dobiti ustreznih profilov. Zakaj ne? Zato, ker mi jih naše usmerjeno izobraževanje preprosto ne zmoredati, ker ti ljudje niso sposob-

mi. Tudi sicer ne morem dobiti delavcev, ne preko razpisov na zavodu za zaposlovanje, ne s štipendijami. Torej z našo brezposelnostjo le ni tako hudo. Hudo pa je, da očitno poklic strojnega ključavničarja, varilca, strugarja in podobno ni zaželen. Zaradi osebnih odhodkov?«

Posel s Kitajci

Računovodkinja prinese plačilne sezname, z dvorišča bobni, varilni stroj prši iskre. Brskamo po papirjih, na drobno posutih s številkami.

»Najnižja osnova,« pove, »prinese Krajncem delavcu 156 starih milijonov, najvišja pa 199, k čemur je treba prišteti stimulacijo, ki ni skromna in še kaj, kar v končni posledici pomeni razpon od 200 do 400 starih milijonov.«

K temu ni kaj dodati, le to, da je stimulacija odvisna od pridnosti, prizadevnosti, inovativnosti, hitrosti, sposobnosti nasploh.

Kolektiv, ki bo drugo leto praznoval dvajsetletnico ustanovitve, je Jugoslavija v malem, nekako ponosno pove »šef«.

»Če so nacionalne zdrahe pripeljale Jugoslavijo tako daleč, da jo groze spraviti na kolena, potem tega pri nas ni. To je po svoje dokaz, da večina nasprotij v tej deželi izhaja iz več kot katastrofalnega položaja gospodarstva, ki spravlja delovnega človeka v povsem podrejen položaj.

Ne tajim – od ljudi zahtevam veliko in mislim, da tudi veliko dobe. Spoštujem roke, zahtevam kvaliteto, resnost pri delu, sovražim vsakršno lenobo in izmikljanju delu, sporov v delavnici ne maram, ljudje se morajo v delavnici počutiti sproščeno. Mojim ljudem – in rečem lahko, da imam čudovit team – popolnoma zaupam, tudi v njihovo strokovno in organizacijsko podkovanost, lahko jih pošljem kamorkoli, tudi na Kitajsko (tam smo namreč montirali naše naprave), da o Jugoslaviji ne govorim, saj je pravzaprav ni republike, kjer ne bi bili prisotni.«

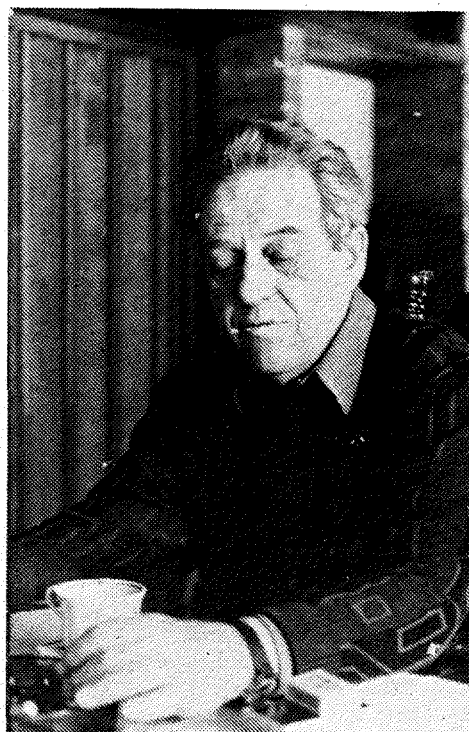
Krajnc se še za hip povrne na davkarijo in zatrdi, da ljudje večkrat po krivem obsojajo to institucijo, prvenstveno zato, da bi pokrili svoje lastne manipulacije. Smešno in neodgovorno je, da nekdo, ki ima soliden dohodek, precej dela, prijavi prav tako smešno nizke denarje. Človek se vprašuje, misli Kranjc, čemu potem sploh vztraja v zasebni obrti, če mu davkarija vse pobere.

»Takšni ljudje običajno največkrat kritizirajo davkarijo, mene pa to strašno moti in na vsakem sestanku tudi povem. Predvsem zaradi tega, ker smo potem zaradi takšnih izjem vsi obrtniki ožigosani kot večni nergači in nezadovoljneži, ki niso zadovoljni z nobeno liberalizacijo, z ničemer, zatajevalci dohodka in manipulatorji. Res pa je, da mi pri mojem dohodku davkarija prizna (pri obračunu) smešno nizek osebni dohodek in me tako postavlja v podrejen položaj v nasprotju s tistimi, ki dela na tem delovnem mestu v družbenem sektorju.«

Milenko Strašek

Mihael Cvetrežnik: »V porastu so predvsem tiste dejavnosti, ki jih je mogoče začeti s skromnimi sredstvi!«

Franc Krajnc: »Spoštujem roke, zahtevam kvaliteto, resnost pri delu, sovražim vsakršno lenobo in izmikljanje delu...!«

napravami čimveč privarčevati pri energiji in jih hkrati usposobiti tako, da bodo tudi ekološko neoporečne.« Je podudril Franc Krajnc. »Izboljšali smo kotle na ta način, da smo jim povečali prostornino in odstranili praktično vse saje in dosegli pri kuriščih ogromen izkoristek energije. Premnoge potrebne dele za kurišča naredimo sami, s čimer smo uvoz teh naprav praktično ustavili, življenjsko dobo pa podaljšali za desetletja.

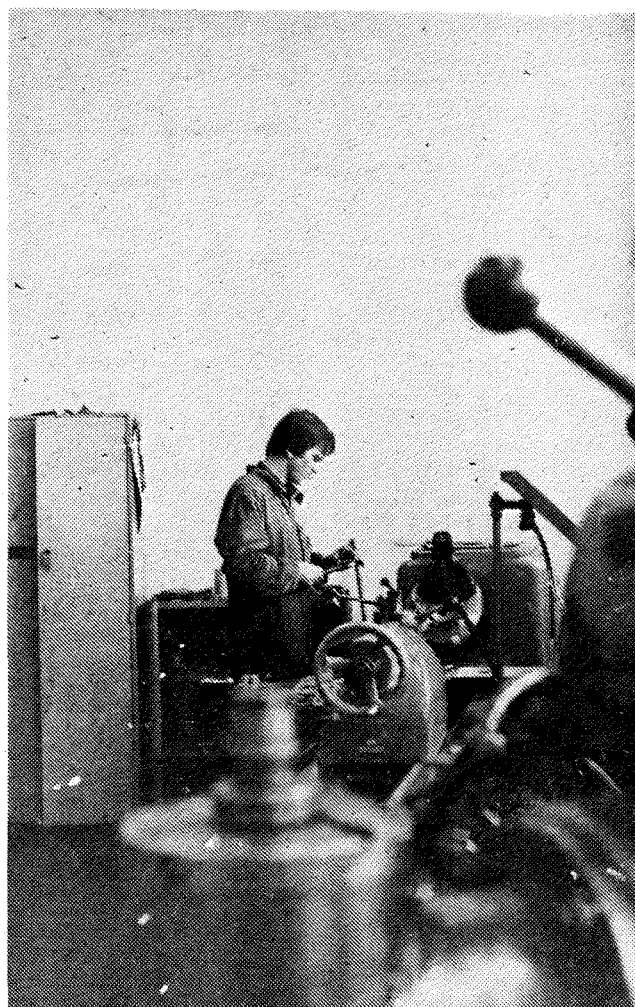
Grelci in hkratni hladilci, uporabni ne le v lesni, ampak industriji nasploh, so povsem naš izum.«

Zaradi pomanjkanja prostora širitev dejavnosti ni mogoča, vendar namerava Krajnc proizvodnjo posodobiti in sproti prilagajati zahtevam tehnološkega razvoja pa tudi izvoza. Z neko firmo iz Zagreba se dogovarja za skupen nastop na iranskem trgu, kjer nameravajo ponuditi čistilne naprave za vodo. Če bo do realizacije prišlo, potem bodo Krajncovi 50% proizvodnje preusmerili v izvoz, preostalo pa opustili. Že sedaj se nenehno prilagajajo trgu in hkrati iščejo nove in nove možnosti, ki bodo zahtevale 80 starih milijard težko investicijo.

»Te milijarde trdo zadevajo ob čer, imenovano posojilna politika, ki je za obrtnike gotovo nesprejemljiva. K sre-

membno je, da se znajo ljudje na občini prilagoditi, seveda v mejah zakona in da ne delajo težav. Za celjsko občino tega ne bi mogel reči, tu je storjen velik korak naprej.

ni, da začno normalno delati v proizvodnji, ker vedo sto drugih stvari, samo tistih ne, za katere so se šolali in jih moram vsaj tri leta priučevati, da si lahko pomagam z nji-

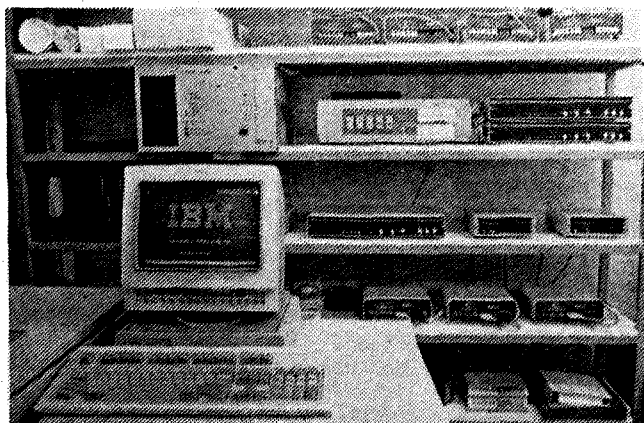

Generalni direktor Mure Božo Kuharič, letošnji Kraigherjev nagrajenec

V Muri se pripravljajo za predajo uvajanja tehnologije v konfekcijskih tovarnah v bližini Aleksandrije tudi s priloževanjem delavk iz Egipta. Murskosoboška tovarna bo namreč v Egiptu organizirala proizvodnjo v treh konfekcijskih tovarnah. Uvajala bo tako tehnologijo kot tudi znanje in organizacijo dela.

Že pred leti so uvedli velik računalniški center. Življenje in delo so naravnali na vsakodnevno uporabo računalnikov v proizvodnji. Tako že pritisk na gumb omogoči delavkam natančno šivanje najbolj ekskluzivnih modelov – skrojjenih s pomočjo računalnika.

Iz Mure z ljubeznijo ali nič ne gre brez garanja

Šest tisoč zaposlenih v murskosoboški Muri je šlo v ponedeljek, 24. aprila, na enajstdnevni kolektivni praznični dopust kar dobro razpo-

loženih: tudi letos namreč v tem kolektivu, ki ima proizvodne obrate tudi v Gornji Radgoni, Ljutomeru in Lendavi (tu v sodelovanju z zna-

nim proizvajalcem dežnikov Indipom), izredno uspešno gospodarijo. V treh mesecih so s konvertibilnim izvozom zaslužili 14,5 milijona dolar-

jev. To je še eno zagotovilo več, da bodo letos s prodajo konfekcije tujim kupcem na najbolj zahtevnih trgih v ZR Nemčiji, Franciji in ZDA, zaslužili najmanj 55 milijonov dolarjev. Takšen je plan, vendar prav vsi, tudi zmerno razpoložen glavni direktor Božo Kuharič, sicer letošnji Kraigherjev nagrajenec, računajo, da bodo to izvozno številko

presegli. Letošnje poslovno leto se je namreč začelo uspešno, pravzaprav natanko tako, kot so predvidevali po skrbnih lanskih pripravah na letošnje poslovno leto.

Seveda Murašem nikoli ni bilo ničesar podarjenega. Za izvoz so se odločili pred več kot četrt stoletja, ko so le v redkih tovarnah razmišljali

o tem, da bi lahko kak konvertibilni dinar zaslužili tudi na tujem trgu. V Muri so, ob velikih presežkih v proizvodnji jugoslovanske konfekcijske industrije, že takrat naredili carski rez, v nobenem primeru niso želeli samo životartiti na domačem konfekcijskem trgu, ki je že takrat stotošcem delavcev rezal bolj tanek kos kruha. Izvoz je po-

V tovarni pohištva Sora

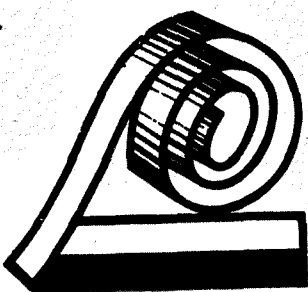
Majhni in okretni

Nočejo večno le životartiti, radi bi spodobno živeli

Ni tako dolgo nazaj, tisti srednjih let se tega zagotovo še prav dobro spominjajo, ko je bil nekakšen slogan v gospodarskih krogih, da naša lesna industrija nima perspektive in, da je tudi ta segment gospodarstva treba kar najhitreje prestrukturirati. Izvoz v visokorazvite države je bil nezanesljiv in iztržek premajhen, glede na količino vloženega dela. In ker ni bilo prida deviz za nakupe uvoznih reprovromaterialov, je seveda v tujino odhajal surov les... Za tem trgovanjem pa se je jasno kazala neka še temnejša prihodnost izropanih gozdov, životartjenja in bede. Slovenski lesarji so – sicer precej pozno – vendar doumeli, da je njihova edina možnost skrajno zmanjševanje režije in izboljševanje kakovosti končnih izdelkov.

V Sori, ki se je kmalu po vojni razvila iz prvotne mizarске delavnice, in je bila v svojem nadaljnjem delu večkrat postavljena pred hude preizkušnje, da bi skorajda prišla na boben, so, tako se vsaj danes zdi, našli recept za uspešnost. Če se seveda lahko reče uspešen že tistemu, ki sproti dokaj dobro gospodariti, nima »pufov« in ima – skladišča vedno prazna.

Pravijo, da jim ni bilo nič podarjenega. Razvojno so bili v okviru slovenskega gospodarstva vedno neke nizko, pri koncu lestvice. Zdaj je že lep čas tudi Sora med tistimi, ki se postavljajo s prijaznim nasmehom in križico, da ne pijejo kave, kadar jih ravno potrebujete in ne malicajo, kadar bi lahko sklepali posle – tudi oni so med »podčrtanimi z rumeno«. Sicer pa je Sora enovita delovna organizacija s komaj 110 zaposlenimi. Vedno ji je uspevalo uiti tozdiranju, zato si danes kar nekam samovšečno prikimavajo češ, kako prav smo imeli, ko smo na vseh straneh varovali »fabri-

Sora, tovarna, specializirana za ploskovno pohištvo, je ena največjih jugoslovanskih proizvajalcev predobnih elementov. Pohvali se lahko z velikimi prodajnimi rezultati, hkrati pa toži, ker gotovine ni! Tako si ne morejo privoščiti uvajanja še sodobnejše tehnologije niti ob deklariranih ugodnih pogojih. Največ od izvoznih naročil prihaja iz Anglije.

ko« pred drobljenjem.

Njihove delovne hale in pravočasno kupljeni sodobni stroji za obdelovanje lesa – predvsem pa iverice – so jim omogočili takšno obnašanje, kakršnega v Sloveniji oglašujemo za uspešnega že najmanj petnajst let; to pa je: malo zaposlenih, velike kapacitete, izredna prilagodljivost kupcu in z njo zmožnost ustreči tako naročnikom velikih serij kakor tudi majhnim naročnikom s posebnimi zahtevami.

Seveda je izbira poti v lesarstvu, če začnemo prodirati v globino problemov, veliko bolj zapletena in tvegana.

V našem primeru so se Sorini načrtovalci odločili za skromnejšo ponudbeno izbiro pohištva. Jasno jim je bilo, tudi ko so že postavljali novo strojno halo, da bi jim več rednih pohištvenih programov zapolnilo preveč manevrskega prostora, zato so se odločili za proizvodnjo predvsem predobnega programa omar in omaric, ki pa imajo tolikšne komponentne sposobnosti, da jih lahko kupci po mili volji sestavljajo in dokupujejo, vsak svojemu stanovanju primerno. Pravočasno so se odločili za skoraj

izključno rabo ivernih plošč kot surovine s tem, da so uvedli tudi najmodnejši sistem zunanje dodelave – prevlečenje s folijami, ki nadomeščajo nekdanji običajno tehniko furniranja pohištva. S tem so dosegli cenejšo proizvodnjo, ki pa bi bila, po pripovedovanju direktorja, lahko še cenejša, če bi smeli iverice pod ugodnejšimi pogoji uvažati, saj so na svetovnem trgu daleč cenejše kot pri nas. Če celo, če bi všteli carinske dajatve, ki sedaj veljajo, bi se uvoz (ob sedanjih cenah) izplačal. Toda tega se še niso lotili, ker še vedno čakajo, kaj bodo prinesli novi ukrepi Markovičeve vlade.

vemo, da se pogoji in trgovina tako hitro in muhasto obračajo.

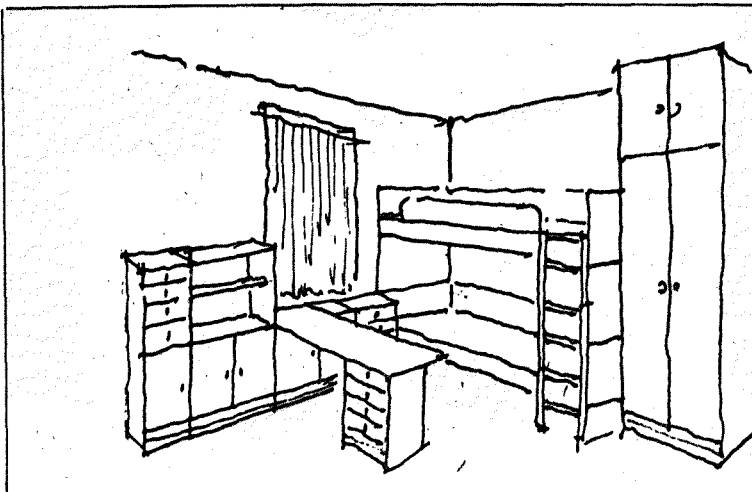
Na vprašanje, kaj bi pa oni storili, ko bi bilo že znano, kakšne oblike delničarstva bodo končno dovoljene, sta nam tako generalni direktor Vladimir Gueblo kot tudi komercialni Tone Simončič med hudomušnim nasmehom zatrjevala, da bi oni že vedeli, kako stvar izpeljati.

Naslednje vprašanje o domačem tržišču, o konkurenci in trženju pa je mojima sogovornikoma malce bolj pognalo kri v lica. »Mi bi lahko bili dosti cenejši, če ne bi med proizvodnjo in končnim kupcem stala vselej trgovina

govčev davek državi. Z delitvijo med proizvodnjo in trgovino smo že dolgo skrajno nezadovoljni, saj trgovina pobere smetano našega truda. Navsezadnje znamo prodajati tudi sami.« Seveda velja to izključno za posle v Jugoslaviji, kjer pa je Sora kljub zgoraj zapisanim besedam jeze kar zadovoljivo zastopana in gredo njeni izdelki tako dobro v promet, da, vsaj zaenkrat, zalogo nimajo. Za to skrbi tudi pet tovarniških potnikov, arhitektka-oblikovalka, direktor, komercialni, računovodja in tajnica – skratka deset ljudi v režiji.

Megalomanskih namenov širjenja nimajo, zato pa se ra-

so nenazadnje za svoje delo tudi ustrezno plačani. Povprečne mesečne plače v tovarni je bilo v času, ko sem jih obiskala, dva milijona novih dinarjev. Lahko bi si razdelili tudi več, če ne bi mislili naprej in sproti krpali tiste luknje, ki jim jih prizadeva muhasta gospodarska politika. »Glede tega smo pa čisto nemočni. Vemo kaj hočemo, vemo da to tudi znamo, hkrati pa se nam na pot vselej znova valijo debela administrativnih omejitev in nerazumnih paragrafov,« je še pripomnil direktor Gueblo, v njegovem glasu in elanu, s katerim je pripovedoval o njihovi Sori, pa je bilo sluti-

Vse bolj se uveljavljajo tudi kot proizvajalci otroškega pohištva, ki je tudi komponibilno in upošteva zahteve po večnamenskem opremljanju prostorov. Njihov najbolj znani program se imenuje Panther, s katerim so tudi dosegli najboljše finančne uspehe. Ne bojijo se konkurence in so morda eni redkih, ki komaj čakajo, da bo vendar že napočil čas tekmovalstva na trgu. Zavedajo se, da je še vedno res, da je lesarjev v Sloveniji preveč, zato bodo zmagali boljše.

Zanje namreč dosedanja niso bili posebno olajšujoči, pa tudi, je menil direktor Sore, kar zadeva možnosti za tuja vlaganja, so preveč toge in preveč zavezujoče za tujega partnerja. Pet obveznih let sodelovanja, kolikor jih zahteva zakon, je preveč v času, ko

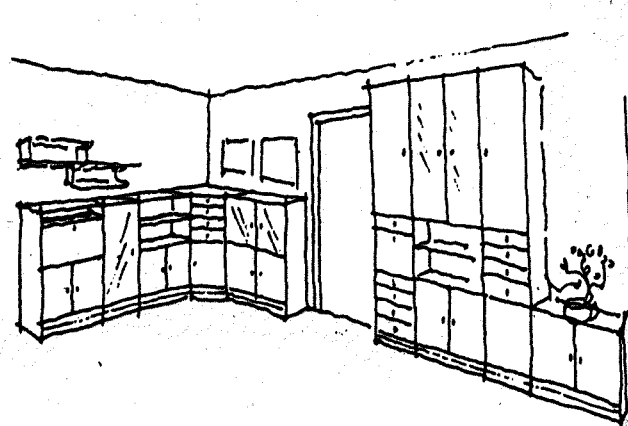
s svojimi izjemno visokimi postavkami, se pravi dragimi uslugami. K temu je treba dodati tudi podatek, da je v samem bistvu končni kupec (če upoštevamo individualnega malega kupca) najmanj trikrat obdavčen, saj plača s ceno izdelka v trgovini tudi tr-

di pohvalijo s svojo zmožnostjo, da vam danes ali jutri po vaših načrtih izdelajo manjšo serijo izdelkov, že naslednje naročilo pa opravijo v večjih količinah za velikega naročnika. To lahko storijo zato, ker so delavci v njihovih obratih dobri lesarji, ki

ti močno pripadnost kolektivu. Morda bomo lahko že ob letu zapisali, da so začeli sodelovanje z zunanjimi sovlagatelji ali, da so njihovi delavci postali delničarji... Upajmo le, da ne čakajo zaman svežih odločitev vlade.

B. Ž. J.

Menijo, da so naša »pravila igre« tudi v marsičem skregana z realnimi zmoglostmi. Tako smo najbrž edina, ali pa ena redkih držav na svetu, ki svojim delavcem plača tudi čas malice kot delovni čas, medtem ko je povprečje efektivnega dnevnega dela 4,60 ure. Temu rezultatu so všteti vsi bolniški in dopustniški izostanki, redni in izredni izpadi dela, zato ni pošteno govoriti da »delamo le štiri ure in pol. Treba je jasno povedati, da je to stvar sistema. V Sori predela 70 delavcev cca 5000 m³ iveric letno, znani pa so podatki, da predela na primer sorodna tovarna s 700 delavci (v Sloveniji) le 7000 m³ iveric letno.

stal takrat za delavce Mure motiv, danes pa je dejstvo, brez katerega bi se težko obdržali samo na domačem trgu.

Mura tako v zadnjem obdobju postavlja rekorde, ki jih drugi, predvsem pa v kolektivih, kjer so dolgo živeli le od danes do jutri, samo občudujejo. To, da lahko pomurski konfekcionarji prodajo tujim kupcem sedemdeset do osemdeset odstotkov celotne letne proizvodnje, ni prišlo kar tako čez noč. Izredno veliko volje, truda in znanja je bilo porabljenega, da je danes Mura partner, ki ga spoštujejo tudi najhujši konkurenti. To pa, da v svetu vlada tudi na področju modne konfekcije izjemno velika konkurenca, gotovo ni potrebno še posebej poudarjati. In kar je še pomembnejše: v Muri nikakor ne pristajajo na kakršnakoli izsiljevanja tudi na tujem trgu. Priznavajo kakovost, tržnost in zdravo

konkurenco, v nasprotnem se tudi najbolj uglednemu kupcu zahvalijo za sodelovanje. V nobenem primeru se Mura ne veže samo na enega ali dva partnerja, pač pa skuša uresničiti čimvečjo disperzijo na svetovnem trgu. Želijo se razpršiti na področjih oziroma trgih, kjer prevladuje kot merilo uspešnost in kakovost. Tako letos že v velikem obsegu sklepajo posle tudi na najbolj zahtevnem francoskem trgu, kjer prodajajo težko moško konfekcijo, vse daljše poslovne korake pa delajo tudi na ameriškem trgu. Zahodnonemški trg je tako in tako lepa iztočnica Mure za sklepanje najbolj zahtevnih poslov.

To, da bodo letos izvozili kar 76 odstotkov celotne konfekcije, vsaj na zunaj ni preveč spodbudno za domačega kupca. Gre seveda za razmišljanje, da v trgovinah domači kupec ne bo videl razstavljenih Murinih oblek. To ne

drži, kajti v Muri so se po temeljiti analizi domačega trga v zadnjih letih odločili, da bodo tudi za domači trg izdelovali konfekcijo in srajce ter bluze v majhnih in zelo modnih serijah. Pri tem bodo uporabljali najboljše materiale in ohranili ceno, ki je za njih tržno popolnoma normalna, oziroma sprejemljiva. To pomeni, da je Murina obleka vsaj na prvi pogled dražja od oblek drugih proizvajalcev, vendar, ko se analizira kakovost dela, materialov, modnost itd., potem začno kupci razmišljati drugače, in sicer, da nakupi pri Muri niti niso najdražji. V Muri nimajo težav s prodajo na domačem trgu. Niti prej niti zdaj. Kupci od njih zahtevajo najboljše in so za to pripravljeni tudi plačati. »Mura je v kategoriji proizvajalcev konfekcije, od katerih domači kupec pričakuje največ,« poudarja osnove Murine poslovnosti Božo Kuharič.

V Muri bodo letos za domači trg sešili še manj konfekcije kot prejšnje leto. Preprosto zato, ker so ugotovili, da jim bo najverjetneje primanjkovalo obratnega kapitala za proizvodnjo za domači trg. Pač glede na domač gospodarski položaj, tržnost, pogoje plačevanja itd. Takšno je življenje, bitka za dohodek, ki je v svetu običajna stvar, pri nas pa se komajda začneja.

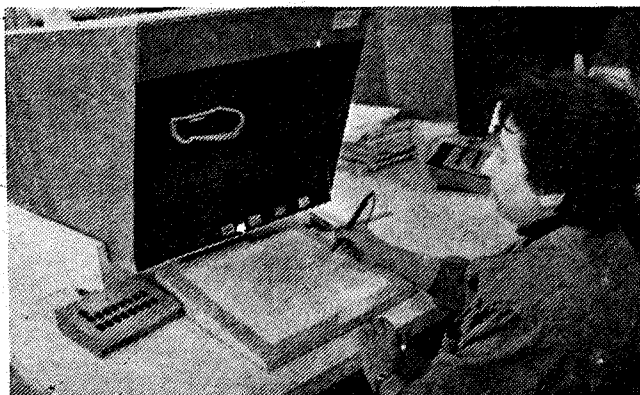
To, okrog bitke in boja ni le leporečje, trdijo v Muri. To, da delo delavcev merijo z evropskimi in svetovnimi normativi, v Jugoslaviji vedo že vsi. Manj znano je, da imajo v Muri vedno najboljšo tehnološko opremo. Gre za »špico« v tehnologiji, kar je nujnost, da se Mura ohrani na svetovnem trgu tam, kamor je v skoraj tridesetih letih prišla. Le primer: letos bo Mura kupila za pet milijonov mark tehnološke opreme, ra-

čunalnikov itd., pri tem pa vseh dinarskih vlaganj niti ne omenjajo. Ta zgodba se ponavlja iz leta v leto. Ob takšnih dosežkih, svetovni normi itd., delavci Mure zaslužijo bolje kot v prenekaterem kolektivu. Nikakor ne gre za pretiravanje. V marcu so delavci v povprečju zaslužili 1,95 milijona dinarjev!

Ob tako uspešnem izvozu so v Muri izredno veseli, da jih v svetu vse bolj spoštujejo tudi na strokovnem področju. To spoštovanje postaja vse bolj oprijemljivo. Mura v Egiptu vzpostavlja proizvodnjo (tehnologija, modeli, stroka) v treh konfekcijskih tovarnah, ki so jih zgradili Egipčani v bližini Aleksandrije (dve sta že končani in proizvodnja že teče). V Sovjetski zvezi pa bo Mura v sodelovanju z zahodnonemškim partnerjem letos celovito posodobila proizvodnjo v dveh konfekcijskih tovarnah. Pri tem delu v Muri gotovo ne bi bili

tako uspešni, če ne bi imeli izkušenj pri delu s tujimi partnerji. To je naložba, ki se splača, je pa tudi priložnost, ki je v sedanjih gospodarskih razmerah doma in še bolj na tujem, uspešen gospodar nikakor ne sme spustiti. Kot primer le drobci iz Murine poslovnosti: delavci bodo ob 1. maju kar na enajstdnevni dopustu, vendar ne zato, ker naj bi tako dolgo praznovali praznik dela in še prej dan OF. Tudi to, vendar, se v tem času za konfekcionarje končuje sezona oblačil za pomlad in poletje, v maju začnejo s šivanjem jesenske in zimske konfekcije. V prehodnem obdobju je doma in še bolj na tujem trgu težko dobiti zadostne količine kakovostnih surovin, zato v Muri raje počakajo s proizvodnjo dan ali dva, da ne bi imeli težav pozneje. Toliko bralcem TV-15 o Muri iz Murske Sobotice.

tekst: Ivan Gerenčer
foto: Jože Pojbič

Ribniški kovinarji pravijo:

Predvsem smo Riko!

Skozi stoletja je svet poznal ribniško dolino po njeni suhi robi in drugih izdelkih iz lesa. Dobrih dvajset let nazaj pa se vse bolj uveljavlja delovna organizacija Ribniška kovinska industrija, bolj znana po kratki Riko, na katero so Ribničani upravičeno ponosni. Značilnost tega zelo mladega kolektiva, povprečna starost ni niti trideset let, pa je tisto, kar krasi mladost, to je volja do dela, zagnanost, inovativnost in želja biti vedno korak pred drugimi.

Kolektiv Rika je začel svojo razvojno pot pred dobrimi dvajsetimi leti s približno 70 delavci, vendar brez strokovnjakov. Danes pa je v šestih tozdih in skupnih službah zaposlenih 1764 delavcev, od tega jih približno sedemsto dela v osnovnem tozdu Rikostroj, ki nadaljuje tradicijo starega Rika. Leta 1976 se je Riko preoblikoval iz enovite organizacije v organizacijo z dvema tozdoma in skupnimi službami, to pa zaradi skupnega vlaganja tujega kapitala (Bomag - ZRN), Commerca Ljubljana in same ribniške tovarne. Nastala sta dva tozda in sicer Rikostroj in Ricomag.

Šest let kasneje se je ribniškemu kolektivu pridružil tozod Komunalna oprema iz Ljubljane, pred petimi pa tudi nekdanji tozod ljubljanske Žičnice v Ribnici, ki proizvaja zračno in procesno tehniko. Dva svoja tozda pa imajo tudi na dveh nerazvitih območjih, in sicer v Tesliću v Bosni in Hercegovini, pred kratkim pa so odprli tozod v Brod-Moravice pri Delnicah v Gorskem kotarju. Kot primer, kako skrbi delovna organizacija za svoje delavce, pa lahko služi primer odprtja Rikovga tozda v Loškem potoku. Iz tega predela se je na delo v Riko vozilo okoli 100 delavcev. Graditev tozda je

nekakšna oddolžitev delavcev za njihovo delo v Riku, hkrati pa je tudi možnost, da bodo mladi našli delo.

Proizvodni program ribniškega Rika sestavlja pet velikih skupin. V prvi skupini je komunalna oprema za letno in zimsko vzdrževanje cest in ulic v mestnih naseljih. V to skupino sodijo tudi dvojni vibracijski cestni valjarji, kotli za trdo liti asfalt, avtomobili za pometanje cest in ulic ter drugo. V drugi skupini so traktorski priključki, kopači, nakladalci za kmetijstvo in gozdarstvo. Tretja skupina je letališka oprema, četrto pa tvorijo stiskalnice za sekundarne surovine. Peta skupina proizvodov pa je najmlajša in lahko bi rekli tudi z najlepšo prihodnostjo. Gre za robotizacijo in avtomatizacijo. V okviru te skupine izdelujejo avtomatske transportne vozičke za stregu v prilagodljivih proizvodnih sistemih, elektronske industrijske robote, obdelovalne celice, ali drugače povedano, obdelovalne sisteme manjših dimenzij.

Velik del proizvodov Rika pomenijo paketirke, to so stiskalnice za odpadne surovine, ki jih izdelujejo v serijah, prav tako pa izdelujejo tudi dvojne vibracijske valjarje. Izdelali so tudi šestosni robot, ki že uspešno dela v nji-

hovi tovarni. V Riku poudarjajo, da brez tesnega sodelovanja z nekaterimi znanstveno-raziskovalnimi ustanovami in fakultetami v Sloveniji ne bi mogli sami uresničiti svojih številnih načrtov. Predvsem tesno sodelujejo z Inštitutom Jožef Stefan in Fakulteto za elektroniko v Ljubljani. Njihovo usmeritev, da lasten razvoj temelji

Pomemben delež pri skupnem dohodku Rika ima izvoz. Trenutno izvozijo sedemdeset odstotkov proizvodnje, njihov najpomembnejši partner pa je Sovjetska zveza. Poleg tega pa precej izvozijo tudi v države Evropske gospodarske skupnosti in v Združene države Amerike. Vsako leto manj pa izvozijo v dežele v razvoju, saj so te

dročju prilagodljivosti sistemov in nekaterih drugih izdelkov. Povedati je tudi treba, da je izvoz prilagodljivih sistemov pripomogel, da se je prvič po vojni večji del jugoslovanske strojegradnje združil ob skupnem projektu in si razdelil posamezne sestavne dele pri razvoju celotnega sistema.

Sicer pa so lansko poslovno leto končali uspešno, kar je seveda razumljivo. Kolektiv je brez tozodov Komunalna oprema Ljubljana in Mašinstvo Teslić dosegel približno 195 milijard celotnega prihodka in približno 63 milijard dinarjev dohodka. Na klirinškem tržišču so prodali za 60 milijonov dolarjev izdelkov, na konvertibilnem pa 3,5 milijona dolarjev. Povedati pa je treba, da je izvoz na konvertibilna tržišča iz leta v leto večji. Medtem ko so še do nedavnega največ njihovih proizvodov kupili v zahodni Evropi in ZDA, so zdaj začeli prodajati tudi v nekaterih arabskih državah.

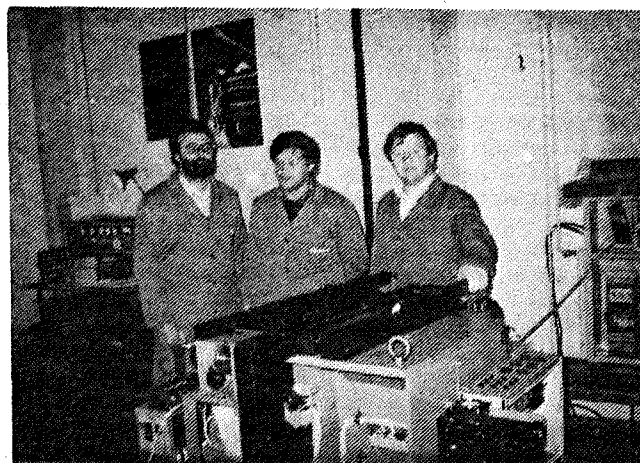
Takšni ugodni poslovni rezultati omogočajo Riku, da je postal eden izmed najbolj iskanih mecenov v Sloveniji. Predvsem pa je ta kolektiv čutiti v sami ribniški dolini, saj praktično ni akcije, pa naj bo to športna, kulturna ali za-

bavna, ali gradnja vodovoda, napeljava telefona in še marsikaj drugega, kjer ne bi s svojim deležem sodeloval tudi Riko. Kot poudarjajo, da vse to delajo zaradi svojih delavcev. Zavedajo se namreč, da zadovoljen delavec doma bo zadovoljen in dober delavec tudi na delovnem mestu.

Riko pa podpira najrazličnejše akcije tudi drugod po Sloveniji. Denarno podpira dejavnosti Onkološkega inštituta, Moderne galerije iz Ljubljane in planiškega komiteja. Delno sredstva za te namene dajo v propagandne namene in skušajo ustvariti »image«. Riko naj ne bi bil slovenska ali jugoslovanska, ampak svetovna firma.

V Riku tudi poudarjajo, da jih tozdi ne preobremenjujejo preveč. Trudijo se, da bi bili navznoter čimbolj močni, zunaj tovarne pa naj bi poznali samo Riko. Od nove zakonodaje pričakujejo, da bi delavca bolj vezala na podjetje in po njihovem bi morali besedi moje in naše dobiti drugačen zven in pomen. Pravijo tudi, da smo do zdaj v naši družbi naredili vse, da bi nam bilo težje, zdaj pa je skrajni čas, da naredimo še nekaj, da nam bo lažje.

B. K.

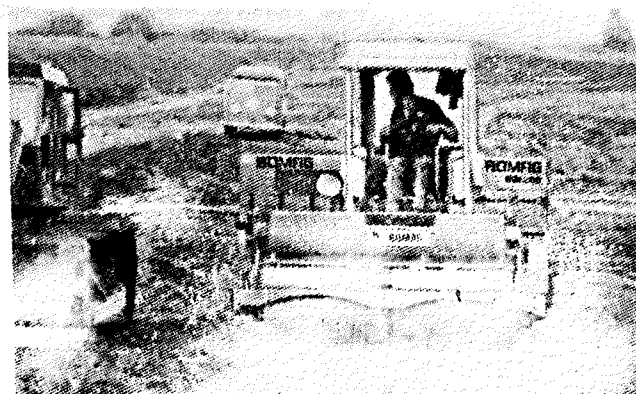

Trije Rikovi inženirji Miran Šavli, Marko Perovšek in Leopold Trdan so skupaj s tremi strokovnjaki Žarkom Gorupom, Nikom Basaričem in Brankom Šušteršičem, dobili nagrado sklada Borisa Kidriča za izume in izboljšave. V obrazložitvi za to nagrado je med drugim zapisano, da je avtomatiziran transportni voziček pomemben prispevek v razvoju računalniško integrirane proizvodnje pri nas. Avtorji so opravili visoko strokovno raziskovalno in razvojno delo na več področjih, kot so študij senzorjev, merilna tehnika, krmiljenje in komunikacije.

na znanju, potrjuje dejstvo, da nekateri študentje z elektro fakultete delajo diplomske naloge, v katerih obdelujejo probleme, s katerimi se srečujejo v Rikovi proizvodnji in teoretične rešitve preizkusijo v tovarni sami. Kot poudarjajo, je znanje edina pot k napredku. Da pa to niso prazne besede, pričča 350 učencev srednjih šol in študentov višjih ter visokih šol, ki dobivajo Rikovo štipendijo. V zadnjem času pa namerjajo več pozornosti tistim, ki študirajo na višjih šolah in fakultetah.

postale v zadnjem času gospodarsko nestabilne, in kot pravijo, bodo tja izvažali spet, ko se bodo tržne razmere uredile.

V Sovjetsko zvezo izvozijo letno za približno 50 milijonov dolarjev. Vse posle okoli izvoza opravi njihov lastni izvozno-uvozni sektor. Trenutno izvažajo paketirke za sekundarne surovine, dvojne vibracijske valjarje, smetarska vozila, avtomatske transportne vozičke za prilagodljive linije. Poleg tega pa se s sovjetskimi partnerji dogovarjajo o kooperaciji na po-

Eden od številnih dvojnih vibracijskih valjarjev, ki so jih naredili v Riku.

KONUS, Slovenske Konjice

Z znanjem v svet

Združitev raziskovalnega dela je več kot potrebna. Poslej bo zaživel v okviru Konusovega inštituta

V neposredni bližini upravnega poslopja konjiškega Konusa raste nova zgradba, razvojni center, v katerem bodo razvojni in aplikativni laboratoriji z razvojno opremo vseh proizvodov, skratka skoncentrirana misel o prihodnosti, ki prinaša nove in nove izzive in pomeni hkrati nadaljnji prelom s starim in preživetim.

Temelji, ki jih je ta hip videti, so za Konjičane simbolična, temeljit preobrat, ki ga zahteva čas in ki bo zagotovil nekdanjim usnarjem nadaljnji razvoj in s tem tudi utrditev plasmaja izdelkov na najzahtevnejših trgih doma in v svetu. Dovolj velika vzpodbuda za takšno dejanje so ugodni poslovni rezultati, ki jim je sledil premislek o nadaljnji poti.

Kako torej v korak s časom in napredkom, z novimi spoznanji in nujno uvajanja svežih, racionalnejših, izvirnejših in predvsem sodobnejših prijemov na področju razvoja, organizacije in trženja?

Konjičanom je že dolgo jasno, da postaja celovito upravljanje kakovosti vedno bolj pomembno, zlasti pri soočanju z veliko mednarodno konkurenco, ki ne dovoli improvizacij, kaj šele predih. Projekt integralnega upravljanja kakovosti so v Slovenskih Konjicah, natančneje, v Konusu začeli uvajati že pred petimi leti, kar bi jim naj zagotovilo stabilno kakovost izdelkov, poslovanja in razmišljanja. Delovna organizacija, ki se vse bolj spogleduje s tujimi tržišči, si nikakor ne more privoščiti padca v nižji cenovni razred in izgubljati tržišča.

»Zastavili smo definicije procesov za vse proizvode, vzpostavili kontrolno tehnologijo, laboratorijsko kontrolo, vhodno kontrolo ter kontrolo sredstev za delo, dorekli motivacijo v povezavi s kakovostjo, pomemben poudarek je dobilo izobraževanje kadrov, izboljšali smo še nekaj drugih stvari,« je izjavil Jurij Pokorn, direktor konjiškega Konusa in ob tem omenil tudi vzpodbudno dejstvo, da so rezultati tako zastavljenih izboljšav že vidni: kakovost surovin se je v povprečju izboljšala za približno 20%, kar je vplivalo tudi na kakovost izdelkov. V sistem avtokontrole bo do konca maja vključeni okrog 60 odstotkov delavcev.

Takšne spremembe seveda zahtevajo tudi temeljito reorganizacijo vodenja podjetja,

kot posledice vse hitrejšega tehničnega in tehnološkega razvoja, čedalje hujše konkurence in globalizacije svetovnega tržišča. Nesporno je namreč dejstvo, da se je treba zelo hitro odzivati na gibanja na tržišču in da je tako rekoč dragocen vsak dan.

Strateško programiranje razvoja

Razvojno in raziskovalno delo sta tako rekoč hrbtenica vsakega uspešnega podjetja, zato so takšne izboljšave nujne, vendar ta dejavnost ta hip v Konusu teče po različnih, ne vselej najbolj posrečenih poteh. Združitev raziskovalnega dela, pravijo v Konusu, je torej več kot potrebna in bo poslej zaživel v okviru Konusovega inštituta, ki bo združeval raziskovalno in razvojno dejavnost, centralni laboratorij, prototipno proizvodnjo, načrtovanje raziskav in razvoja, prenos znanja in patente, inženiring, proizvodno tehnološke opreme in projekt CAD-CAM (računalniško podprto snovanje oziroma konstruiranje in računalniško podprta izdelava).

Predvidene so tudi temeljite spremembe organiziranosti delovne organizacije v celoti, sledeč geslu »dosledno za jutri«. V tem geslu je seveda zajeta tudi združitev vseh razvojnih potencialov, usmerjanje raziskovalne in razvojne dejavnosti, večja možnost povezovanja z inštituti izven meja, zlasti v razvitem svetu, dostop do informacij z vseh strokovnih področij, možnost uresničevanja fundamentalnih raziskav, s pomočjo katerih bodo lahko razvijali nove materiale, tehnologije in seveda tudi nove projekte.

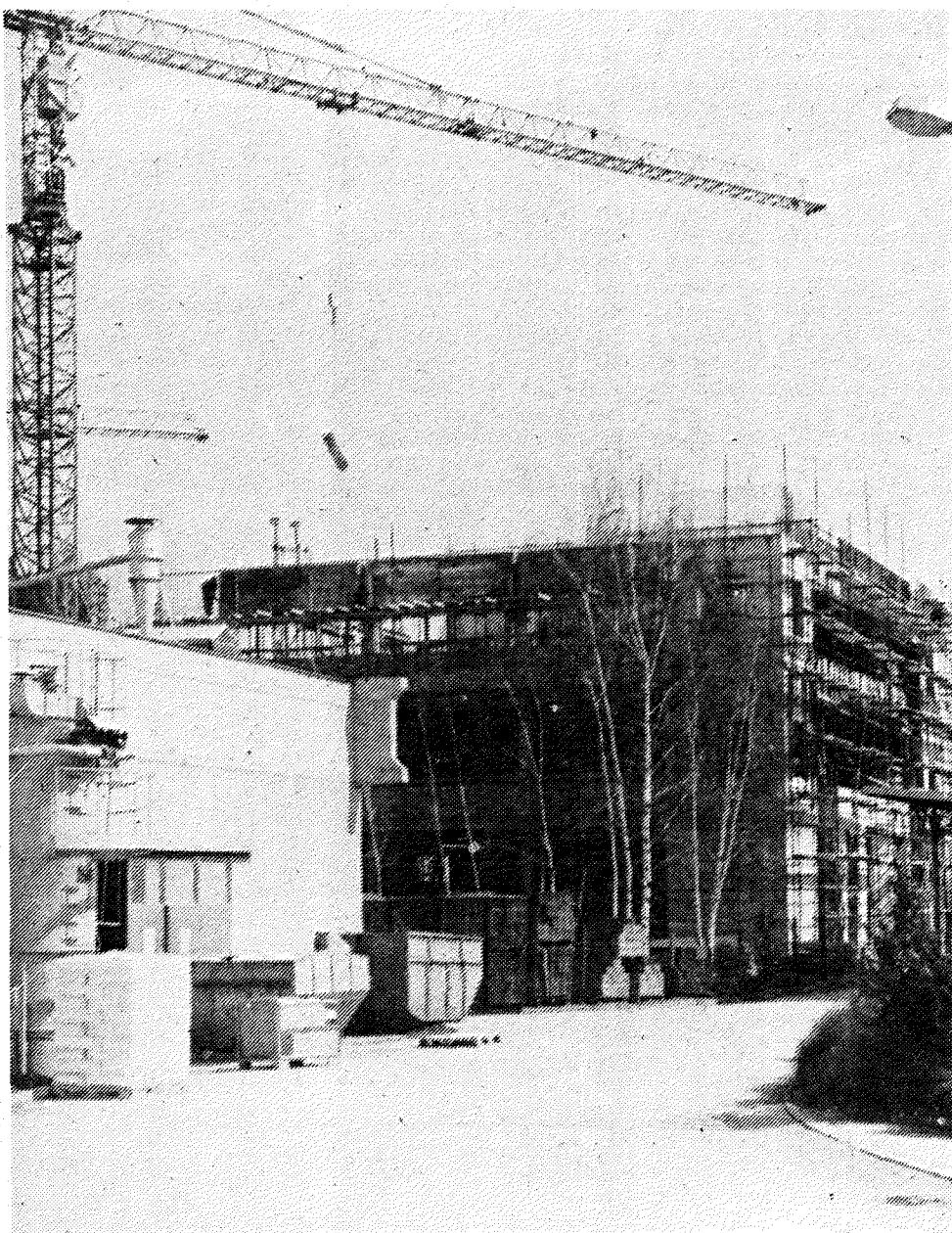
Takšno razmišljanje Konusovih ljudi nas pripelje do pomembne novosti, od katere si v Slovenskih Konjicah veliko obetajo in s katero žele v polni meri odgovoriti na izzive, s katerimi se nenehno srečujejo. Gre za lasten razvojni inštitut, ki smo ga omenili na začetku.

»Dosledno za jutri«

Novo poslopje bo prva stavba v novi industrijski coni in bo razdeljeno na dva, med seboj povezana dela. V objektu A bodo dobili svoje prostore zdravstveni center, služba kakovosti, razvojno-raziskovalna dejavnost, inženiring, investicijska služba ter informacijski center ter strokovna knjižnica, objekt B pa bo namenjen razvojnemu in aplikativnemu laboratoriju z že obstoječo in novo razvojno opremo vseh proizvodov. Konec letošnjega leta naj bi začeli z gradnjo objekta B (gradnja naj bi trajala od deset do dvanajst mesecev), v celoti pa bi bil projekt zaključen v prihodnjem letu, odvisno pač od razpoložljivih investicijskih sredstev.

Ob tako zastavljenem programu razvoja je seveda še kako pomembna kadrovska politika. Kot smo izvedeli v Konusu, se izobrazbena struktura zaposlenih popravlja razmeroma ugodno na vseh ravneh, predvsem je opazen porast kadrov z višjo in visoko izobrazbo. Značilna je tudi zadržana raven skupnega števila zaposlenih in relativno hitro upadanje deleža kadrov z ožjimi izobrazbenimi profili, ki jih nadomeščajo s širšimi. Zelo ilustrativen je podatek, da ima skoraj deset odstotkov vseh zaposlenih višjo, visoko in podiplomsko izobrazbo, kar za razviti svet sicer ne pomeni veliko, vsekakor pa za slovenski prostor.

Robert Kovše meni, da gre iskati, med drugim, vzroke za takšno stanje tudi v dejstvu, da študij naravoslovnih ved ni zastopan v takšnem obsegu, kot bi bilo zaželeno, čeprav so razpisi kadrovskih štipendij za višjo in visoko stopnjo ustreznih usmeritev praktično neomejeni. Iz teh – in tudi drugih – razlogov je Konus prisiljen navačiti kadre zunaj svoje občine, kar znova povzroča dodatne težave, v prvi vrsti stanovanjske. Neglede na vse težave pa Konus kandidatom ponuja možnost strokovnega dela in izpopol-

Zgradba Konusovega inštituta že raste – vanj so uprte oči vseh, ki vidijo rešitev v znanju in utrditvi položaja na tujih trgih

njevanja, vso ustrezno opremo (tehnično in računalniško), zgledno urejene pogoje dela, prav takšno organiziranost in – ne nazadnje, kljub vsem težavam – urejene stanovanjske razmere ter možnost študija ob delu za tiste, ki to žele. Omenimo še posebne izobraževalne oblike množičnega značaja (seminarji in tečaji), ki se jih je samo v letu 1987 udeležilo več kot petsto delavcev, obiske sejmov, razstav in strokovnih srečanj.

Vabljava je tudi možnost podiplomskega študija, vendar le – za delo in ne – na mesto dela, torej v interesu domače delovne organizacije in njenega razvoja. Kolektiv, ki združuje 1700 delavcev, ima jasno vizijo razvoja, zato pač ne more biti nič ali skoraj nič prepuščeno slučaju in se seveda še kako krepko zaveda, da je napredek možen in uresničljiv le z znanjem, ki pa

nikakor ne sme ostati mrtev kapital – brez ustrezne motivacije pa se marsikje dogaja prav to.

Na vseh trgih sveta

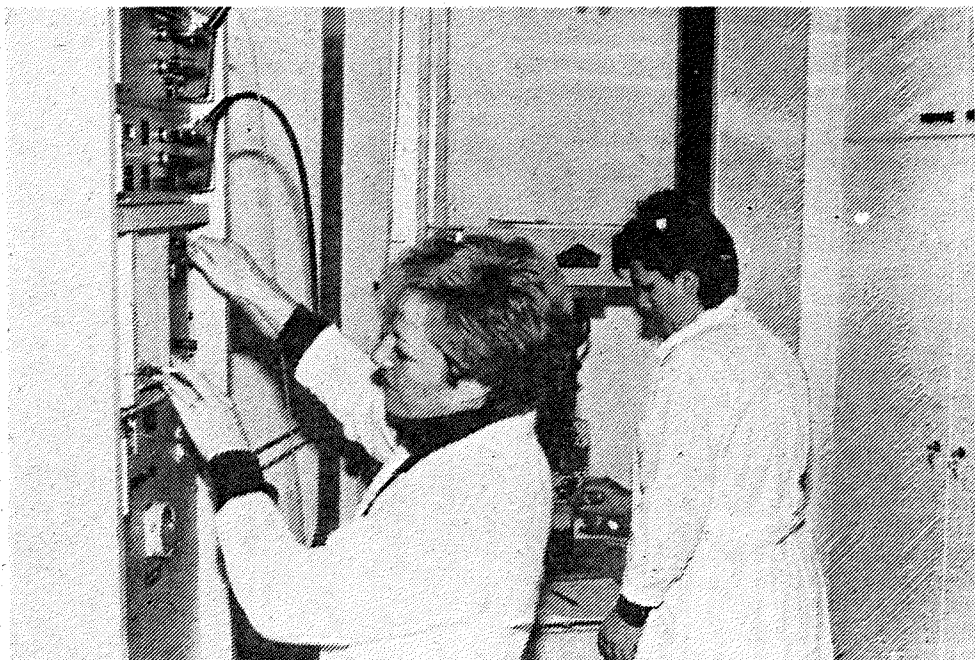
Izvoz je ena osnovnih, strateških usmeritev konjiškega Konusa, v tem sklopu pa seveda igra pomembno vlogo marketing, tako za potrebe strateškega programiranja razvoja kot za celoten proces tržne dejavnosti in kot ga pogojuje obstoječa proizvodno-programska struktura. Tudi na tem področju skušajo v Slovenskih Konjicah osvojiti načela sodobnih izkušenj s pomočjo integralnega, računalniško podprtega informacijskega sistema (IMIS).

Tudi takšno ravnanje je nujna – v razmerah, ko se trženje doma vse bolj zaostruje, Konus preusmerja vse večji del fizične proizvodnje na tuje trge.

Konjičani izvažajo svoje izdelke v več kot petdeset dežel EGS, EFTA, SEV, daljnega in bližnjega Vzhoda in so zastopani pravzaprav na vseh kontinentih sveta. Da bi svoj položaj na tujem še utrdili, so v preteklem letu odprli lastno firmo v Avstriji in v povezavi z znanimi tujimi partnerji razširili distribucijsko mrežo.

Podoba Konusa, predvsem z razvojnega stališča, kakršno smo skušali predstaviti, seveda še ni celovita podoba tega kolektiva, saj nismo povedali ničesar o asortimanu, ki ga ponujajo in še o čem. V ospredju je pač zaokrožitev dolgoročnih rešitev infrastrukture in uvedbe moderne poslovne vodenja ob hkratni integraciji samoupravnih in družbenopolitičnih dejavnosti v DO. Po zaokrožitvi omenjenih dejavnosti bo seveda možno spregovoriti tudi o novih proizvodih.

Milenko Strašek

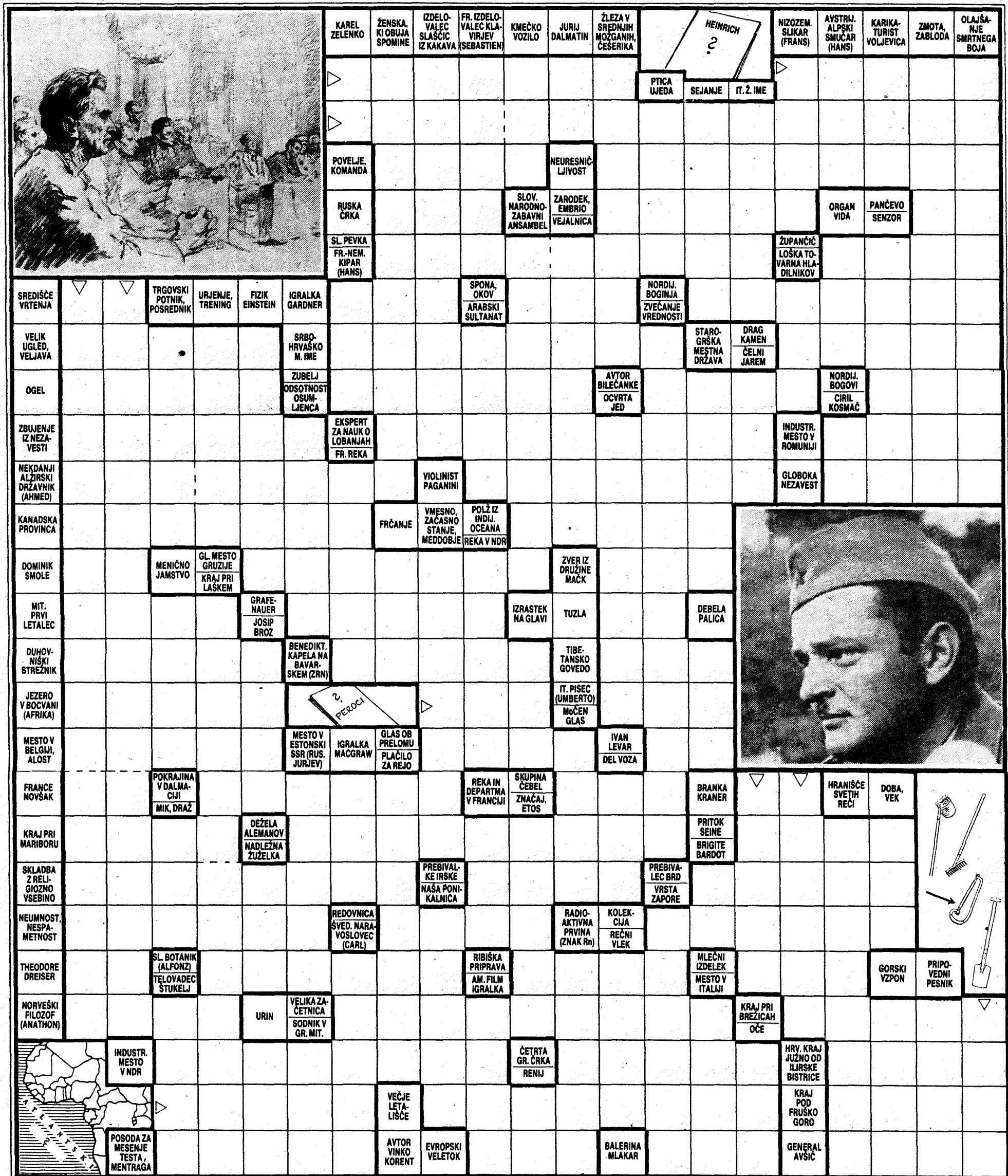

Delo v fizikalnem laboratoriju

Poslovna stavba konjiških usnarjev

PRAZNIČNA KRIŽANKA

Nagradni razpis

Rešitve praznične nagradne križanke pošljite najpozneje do petka, 12. maja 1989, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite PRAZNIČNA KRIŽANKA. Tri reševalce s pravilno rešenimi križankami čakajo tri knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

Nagradni kupon

Ime in priimek: _____

Naslov _____

Odlomka iz pričevanj o doživljanju nemškega taborišča Dora

Ko se spomini obudijo

Že lep čas je, odkar so se nekdanji sotrpini iz nacističnega taborišča in specializirane tovarne znamenitih V₁ in V₂ zbrali in s skupnimi močmi pripravili gradivo za zbornik. Zdaj je vse že skoraj čisto nared za natis knjige, ki bo, če bo vse po sreči, še letos izšla pri založbi Borec. Za to priložnost smo iz pričevanjkega dela izbrali dva odlomka spominov, ki pa, čeprav ni bilo prostora, da bi ju objavili v celoti, dobro ilustrirata stanje in življenje v tem taborišču – raketni tovarni pod zemljo, kjer je pod težo fizičnega dela umrlo velikansko število taboriščnikov in od koder so preživeli ponesli v nek drug čas neizbrisne spomine na nečloveške muke, po drugi strani pa tudi na neizbrisna tam nastala tovarištva.

V podzemlju je vladala neizprosna disciplina, prilagojena zahtevam proizvodnje velikih raket; nemška disciplina, v mnogih pogledih tudi nesmiselna. V nas jetnikih je izživala nenehno potrebo, da se ji upiramo. Večina se je upirala z nedelom, celo takrat, ko je kazalo, da je delovna vna na vrhuncu. Izredno pametni ljudje in univerzitetni profesorji so se delali neumne in prostodušno sprejemali očitke, da ne razumejo najpreprostejših opravil. Eno izmed disciplinskih pravil je določalo, da jetnik ne sme zapuščati delovnega mesta. Načeloma je to veljalo za nas iz »kontrolne Scherer«, ki smo bili razteseni vzdolž vsega montažnega traku, toda ker smo poznali običajne postopke, smo včasih naredili kaj po svoje. Svetičev Franci je lahko odhajal iz tunela v priročno skladišče cevastih elementov za gorilno komoro. Lepega dne se je prikazal v moji hali in mi »ponudil« možnost, da odidem z njim. Ker je tisti dan trak stal, sem mojstru pojasnil, da so prišli pome. Drug za drugim sva se sama, brez kakršnega koli spremstva, odpravila po glavnem rovu B proti izhodu. Pogled na dvorane je bil popolnoma drugačen, kot sem ga bil vajen iz korakanja v koloni. Prestopila sva z gumijastimi zavesami opremljen vhod in se znašla pred stražarnico. Franci je samozavestno raportiral, da številka 394047 zapušča rov v spremstvu številke 39055. Menda je stražar podatke zabeležil in lahko sva nadaljevala pot. V baraki, kjer je bilo skladišče, sem šele dojel, kaj je »ta prava« sobotaža. Franci je po lepo zloženih cevkah in cevčicah zakoračil s svojimi lesenimi podplati in se škodoželjno režal. Ko sva se nagledala učinkov njegove kontrole, sva odbrala vse stlačene dele. Fran-

ci jih je registriral, kot da so prišli taki z zadnjim transportom, ki je očitno prestal hudo bombardiranje. Vrnila sva se po isti poti, po istem postopku in polna zadoščenja. To sva ponovila še nekajkrat. Nikoli nisva – pomislila, kaj bi bilo, ko bi kdo odkril moje odhajanje iz tunela.

Pozneje sem iz svoje dvorane še odhajal tudi brez dovoljenja, vendar iz potrebe. Konec leta 1944 so me flegmone tako zdelale, da sem moral prvič in zadnjič iskati pomoč v revirju. Na srečo sem nalez na Dušana Bunca, ki je nekaj dni prej prišel iz Dachaua kot bolničar. Povedal mi je, da hodi dežurat tudi v podzemlje, v ambulanto, ki je izvrtana iz glavnega rova B v bližini vhoda, skozi katerega smo hodili jetniki. Nekajkrat sem ga obiskal, da mi je namazal in povil rane. Za vsak primer pa sem si v mislih pripravil raport, da sem na službeni poti. Zdrdran raport je vedno učinkoval...

V 36. hali sem v petnajstih mesecih »preživel« tri civilne mojstre. »Obračun« sožitja z vsemi tremi civilnimi mojstri je bil zame ugoden. Lahko rečem, da sem imel srečo. Vsi trije so me tudi imeli za tolačca in lahko sem kadarkoli vstopil v leseno uto – pisarnico, kjer so ležali na mizi spremni listi in svinčniki. In pogosto časniki, s katerimi si je mojster krajšal čas v neskončno dolgi izmenici! In nisem bil neumen, da bi si s kakšno očitno nerodnostjo takšno prednost napravil. Kadarkoli sem bil sklonjen nad mizo, je bila pred mano vedno »laufkarta«, v katero sem vpisoval serijske številke »rudermašin«. Imel sem mnogo priložnosti, saj sam v svoji raketni »karijeri« izpisal od skupno 6000 gotovo okrog 3000 listov, ker sem jih v naši izmeni pisal samo jaz. Sicer pa to lahko potrdim še saj se mi

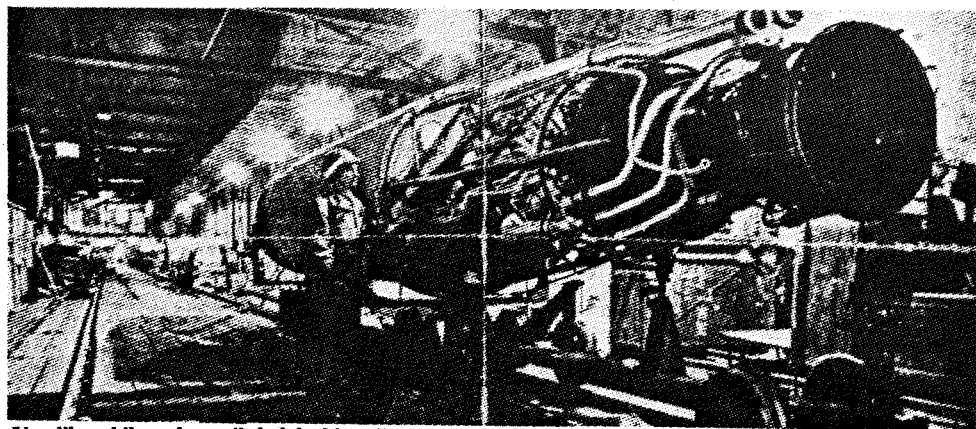
je posrečilo iz Dore v svobodo prethotapiti primerek spremnega lista za rep. štev. 18042, ki sem ga, kot kaže, napisal dvakrat.

Pravzaprav mi je žal, da mnogih tovarišev v naših pričevanjih ne bomo omenili, ker niso preživeli Dore in so morali prežgati umreti, se je za njimi izgubila sled. Naj nam oprostijo Janez Zalar – naš Jani iz Ljubljane, Milan Studen z Bleda in še mnogi drugi. Zaradi prav posebnega doživljanja naj vendarle omenim Josipa Mezgeca – Pepija iz Trsta. V Doro je prišel septembra 1944 in posrečilo se mu je, da je vzdržal do evakuacije. V tem času sva se nekajkrat bežno sreča-

la in ne morem trditi, da sva dobro poznala. Slučajno pa smo se ob evakuaciji Dore zbrali v isti skupini, kar sem opazil šele potem, ko smo zapustili vlak in se začeli vzpenjati po pobočju Harza, nato pa lesti po njegovem hrbtu. Tu in tam smo ob cesti počivali. Ne vem, kako se je nenadoma znašel v naši skupini

Pepi in zakoračil z nami naprej. Bil je starejši od nas in težje je prenašal napor. Najbrž mu je že kdo pred tem pomagal, zdaj sva ga podprla midva z Miletom Čučkom. To je že bil tisti odsek poti, ko so esesovci onemogle ob poti streljali. Dogajalo se je za našo kolono, kakor smo sklepali po pokih. Pepi je ho-

dil med nama tako, da sva si njegove roke položila okrog vratu ali da sva ga podpirala pod pazduho. Bil je resnično izmučen počivati pa nismo mogli, kadar bi hoteli. Še danes, ko se o tem pogovarjava z Miletom, ne moreva razumeti, od kod je vzel toliko moči in spretnosti, da naju je z nenadnim sunkom rok odri-

V velikanskih podzemnih halah, ki so jih gradili taboriščniki, so nastajale znamenite rakete V-2.

Delo v komandi Hochtiefbau

Z očetom sva prišla istočasno v Doro, vendar sta se najini poti kmalu ločili. Četudi sva bila še naprej oba v Dori, se zaradi dodelitve na različno delo in v različni komandi nisva videla večkrat tudi več kot dva meseca. Oče je bil namreč dodeljen komandi pri montaži oziroma kontroli raket V-2, v novo nastajajoči tovarni, kjer je delala tudi skupina Slovencev, tako da sem ostal sam, ločen od dotedanjih znancev in tovarišev. Delal sem predvsem s pripadniki drugih narodov, zlasti Rusi, za katere pa je v marsičem veljal ostrejši režim. Od samega prihoda v Doro sem delal v komandi, ki je bila dodeljena gradbenemu podjetju Hoch – Tiefbau. Le to je prevzelo gradnjo podzemnih tovarniških prostorov.

Gradbeni dela so vodili nemški mojstri – civilisti, ki pa se niso do nas obnašali prav nič drugače kot esesovci. Mnogi so bili še slabši. Tak je bil vsaj mojster, ki mu je bila podrejena moja skupina. Vodil je skupino minerjev – Italijanov, ki so prišli v Nemčijo delat, kot civilisti. Bili so nastanjeni v posebnem taborišču v neposredni bližini Dore. Delali so le pri vrtnanju zahtevnejših vrtin za miniranje in pri samem miniranju. Tega dela nam pač niso zaupali.

Mojstrovemu priganjanju k delu se je pridružil še priganjanje kapov in predelavcev ter esesovcev.

V moji delovni komandi so bili pretežno Rusi in Poljaki, pa tudi nekaj Čehov.

Kljub stalnemu priganjanju, psovanju in bičanju pa smo, če je bilo le mogoče, delali počasi in brez naprezanja. Privoščili smo si, če se je dalo, tudi počitek v kakem temnem in skritem kotičku. Tako smo, kolikor so pač dopuščale razmere, sabotirali delo. To so dokazovali tudi večkrat iztirjeni vagončki, vreče razsutega cementa, polomljene lopate in krampi. Delo pri vrtnanju novih podzemskih dvoran v živo, skalo je bilo izredno naporno. Nепrestano so brneli kompresorji in ropotali vrtnalni stroji. Delal sem največ na čelu, takoj za minerji ob skrajno pomanjkljivi razsvetljavi. Vsake štiri ure so razstreljevali in razstreljeno kamenje je bilo treba odstraniti, naložiti na vagončke ter odpeljati in to nemalokrat po strmini navzgor, če je bilo dno dvorane niže od glavnega rova. Po miniranju je minilo še nekaj časa, da so se razredčili plini in se je ulegel prah. Zato je bil zrak pogosto zadušljiv, grlo in nos pa polna belega, lepljivega prahu, podobnega mavcu. Po odstranitvi razstreljenega kamenja je bilo treba premeščati in podaljševati tračnice, po katerih smo vagončke – kiperje polne kamenja ročno vozili

do glavnega rova. Od tam so ga z rudarsko lokomotivo vozili na prosto. Razen odstranjevanja kamenja je bilo treba vsak dan raztovarjati železniške vagonce, s katerimi so dovajali pesek in cement ter opažni les za betoniranje tlaka in podstavkov za stroje v novo nastajajočih dvorinah. Vagone je bilo treba čimprej raztovoriti.

Za naše kape in predelavce nismo delali nikdar dovolj hitro, saj so morali izpraznjeni vagoni čim prej po novo pošiljko. Zato ni bilo pri tem delu nikakršnega usmiljenja. Marsikdo je klonil pod težo petdesetkilogramskih vreč cementa, ki ga je bilo treba včasih nositi več ur zapored tudi več kot dvesto metrov daleč. Delo je bilo v celoti ročno. V pomoč so bili le kramp, lopata, težko kladivo (macola) za razbijanje večjih skal in še železni drog za lomljenje in premikanje večjih kosov kamenja.

Zaradi takih razmer se je naglo krčilo tudi število jugoslovanskih taboriščnikov, ki smo prispeli v Doro konec oktobra 1943 iz italijanskih taborišč.

Domnevam, da nas je od približno tristo petdeset, kolikor naj bi nas tedaj prišlo, ostala pri življenju le slaba četrtina. Pa še ti so mnogi zboleli na pljučih zaradi prahu, kateremu smo bili izpostavljeni ob neprestanem miniranju in neurejenem zračenju in so se morali po osvoboditvi zdraviti. Tudi sam imam posledice.

Vendar sem raje prenašal hude telesne bolečine, kot pa da bi odšel v »krankenrevier« (taboriščno bolnico) in postal poskusni zajec, na katerem bi preizkušali svoje medicinske sposobnosti in od koder skoraj ni bilo vrnitve.

Kmalu za našo dojak številno skupino jugoslovanskih taboriščnikov je prispela v Doro nova skupina ujetih vojakov italijanske redne vojske. Bili so sami mladi cvetoči fantje. Zanje, ki niso bili vajeni trdega življenja in pomanjkanja, je bil nagli prehod iz dočerkajne svobode in normalnega življenja v nove razmere še huji. Z njimi so ravnali enako kot z drugimi taboriščniki, tako glede hrane kot glede bivanja, dela in discipline. Vse so zaposlili pri težkih gradbenih delih, ki pa so jih zmagovali le redki.

Jugoslovanski taboriščniki smo to goloto vsaj deloma preživeli. Ne bom pa nikdar pozabil, kako hitro je pobiralo te mlade italijanske fante, ki bi po vseh mednarodnih konvencijah nedvomno sodili v vojaško ujetniško taborišče.

Stojan Trošt

Janez Stergar

Vprašanja razvoja Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško v času NOB (1942 – maj 1945)

Analizo povojnih družbenopolitičnih procesov med koroškimi Slovenci je časovno in vsebinsko vedno potrebno razširiti vsaj še na ponovni razmislek o tem, kar nam je znaneza o obdobju protifašističnega in narodnoosvobodilnega boja na Koroškem. Žal pa se v vseh povojnih desetletjih še ni našel raziskovalec, ki bi se s svojim življenjskim opusom zavezal tej tematiki. Zaradi doslej še vedno neuspešne koordinacije med razmeroma številnimi raziskovalci koroške NOB na obeh straneh meje ob izjemnem številu člankov in razprav ter tudi specialnih monografij o posameznih vprašanjih slejkoprej nimamo objavljenega obsežnejšega, sintetičnega dela o protinacističnem uporu koroških Slovencev. Tudi krajši pregledi kar praviloma ne temeljijo na reprezentativnem izboru dostopne literature,⁴⁷ ampak se opira-

jo le na enega ali dva pionirska raziskovalca, na posamezno zbirko arhivskih dokumentov ali na spomine nekdanjih partizanov in aktivistov. Še vedno je preveč opazna tudi razlika med slovenskimi in avstrijskimi avtorji: prvi premalo upoštevajo nemško (oz. nemško in avstrijsko) dokumentacijo, drugi pa slovensko in jugoslovansko (ter zavezniško) in skorajda ignorirajo naše znanstvene rezultate. Zahvala pa jim gre za opozorila na nekatera strukturalna vprašanja.

Sicer v tem okviru nimamo namena na hitro popisati še kompleksne problematike koroške NOB. Na nekaj, za poznejši razvoj pomembnih vprašanj, pa sem dolžan opozoriti in pri tem nakazati tudi bodoča raziskovalna desiderata. Mislim na splošne pogoje za razvoj NOB koroških Slovencev, na prve

oblike organiziranja OF in partizanskega boja, na problematiko enotnega vođenja odpora na vzhodnem in zahodnem Koroškem, na odmeve slovenske kontrarevolucije med koroškimi Slovenci, na specifiko delovanja OF in množičnih organizacij v razmahu partizanstva v letih 1944–45 in na pomen majskih dogodkov leta 1945 (zaključni boji, začasna jugoslovanska sozasedba južne Koroške, odnosi OF do obnovljenih avstrijskih strank in oblasti, prihod domobranske emigracije in povratek v mirnodobno življenje) za nadaljnji razvoj slovenske manjšine.

Splošni pogoji za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem, oziroma dvojezičnem ozemlju avstrijske Koroške so bili slabši kot v osrednji Sloveniji in zato nič čudno, da sta se tako OF kot oboroženi boj tu razvila nekaj pozneje. V prvi avstrijski republiki in v obdobju stanovske države so bili koroški Slovenci že vnaprej izpostavljeni organiziranemu raznarodovalnemu pritisku protimanjšinskih nemškonacionalnih organizacij ter diskriminacijskim ukrepom avstrijskih oblasti. Državna ločitev od večine slovenskega naroda in eksodus večine slovenske koroške inteligence po plebiscitu, sta strla odporno moč manjšine in krajevno ter

številčno zmanjšala ta del slovenskega naroda.

Dobra tri leta pred jugoslovanskim delom Slovenije so bili koroški Slovenci podvrženi divjanju nacizma (posamezniki so osvoboditev dočakali po polnih šestih letih gestapovskih zaporov in koncentracijskih taborišč), ki je na Koroškem prevzel tudi vso mrežo že uveljavljenih protislovenskih institucij.

Od septembra 1939 so koroški slovenski fantje in moške kot »po sili vojaki« krvaveli na frontah tretjega rajha. Prebogi v Jugoslavijo in v zeleni kader so predstavljali radikalno obliko odpora proti nacističnim oblastnikom (tokrat so koroški Slovenci prednjačili pred osednjo Slovenijo), pozneje pa tudi predstopno oboroženega partizanstva. Če odmislimo konfrontacije z avstrijskimi nacisti v obdobju prve avstrijske republike, je bilo oblik odpora proti nemškemu nacizmu med anšlusom in napadom na Jugoslavijo še veliko, prav tako široka pa je bila pahljača nacističnih protislovenskih ukrepov s slabo prikrito genocidno namero, zadrževano zaradi paktiranja s tedanjim jugoslovanskim režimom in zaradi »talcev« – številčne nemške manjšine v Jugoslaviji.

Po napadu na Jugoslavijo so bili dokonča-

nil od sebe in planil iz vrste. Ni mogel več naprej in zadnje moči je zbral za zadnji suneč. Nisva ga mogla priklicati nazaj, ni naju hotel več slišati. Odšel je v smrt, mi v koloni pa smo še upali v življenje.

Evakuacijski transport nas je pripeljal po desetih dneh v Ravensbrück, čez dobrih deset dni pa smo morali spet na cesto. Hodili smo s tisoči beguncev, ki so se umikali pred Rdečo armado. Prenočevali smo ob cesti, včasih pod streho kakšnega skednja, kot je pač nanese. Na poti smo srečevali tudi ženske jetnice, saj so evakuirali celo žensko taborišče Ravensbrück. Med njimi so bila tudi naša dekleta in spominjam

bolje ogledal, sem jo spoznal. Stopil sem k njej in jo vprašal, ali me kaj pozna. Bila je Marija Černovšek, poznala pa sva se z mariborskega učiteljskega. Ni me takoj prepoznala, šele ko sem ji povedal svoje ime, je vzkliknila in nekam odhitela. Ni se vrnila sama. S seboj je pripeljala mojo sestro Zmago, s katero sva se zadnjič videla sredi aprila 1941, ko sem zapustil Maribor. Na ponovno snidenje sva čakala štiri leta. Ne morem opisati najinega srečanja, vem le, da je celo esesovska nadzornica odstopila, ko so ji povedali, da sva brat in sestra. Ko sem po več letih povpraševal o tem tovarišu, ki so bili priče dogodku, mi je vsak

Žarko Žbogar (I)

Na svoji zemlji

Prispevek za kroniko o življenju v vojni na severnem Primorskem

Nagovorili so me, naj kot nekdanji najmlajši bорец iz Banjske planote napišem, kako sem vse to doživljal in občutil. Obljubil sem, da bom to storil toda, ko sem se lotil dela, sem šele ugotovil, da to ni tako preprosto tudi zato, ker je od takrat minilo že mnogo let in so spomini začeli bledeti.

Nobenih virov nisem uporabljal. Vse sem napisal po spominu, zato so možne tudi manjše, nebitvene napake. Pri pisanju sem se sicer izogibal navajati podatke, za katere nisem prepričan, da so točni, kljub temu pa so možni manjši spodrsilji. Pišem v prvi vrsti le o naši družini in na splošno o dogodkih na Banjski planoti.

V začetku marca 1943. leta je cela naša družina odšla v partizane. Takrat smo bili to: mati Lojzka, oči Stanko in jaz (Žarko), ki sem bil star komaj dobrih trinajst let. Ta dogodek ni pomenil za našo družino začetka ampak le nadaljevanje odpora proti fašizmu, ki se je začel že pred vojno.

Fašisti so nas vzeli na piko nekako v začetku 1934. leta, ko se je oče vrnil z obiska pri sestri Tini, ki je pred leti ilegalno prešla mejo. Oče je takrat šel legalno v Jugoslavijo z namenom, da uredi vse potrebno za preselitev cele družine. Hotel je tukaj prodati posestvo in drugo kupiti kjerkoli v Sloveniji – Jugoslaviji. Zakaj mu to takrat ni uspelo, ne vem, vem le, da so ga po povratku začeli preganjati in zapirati.

Ko je za svojo materjo 1935. leta pobegnil v Jugoslavijo še mladoletni nečak (moj bratranec) Mirko, katerega oskrbnik je moj oče, je fašistično preganjanje naše družine doseglo vrhunec s tem, da so nekega dne zaprli oba: očeta Rafaela in mamo Lojzko. Vse to sva nemočno gledala z babico Marjanco. Oba sva se jokala še posebno, ko sva gledala, kako so vklebili očeta

in oba grobo odgnali. Mati se je čez kak dan vrnila, očeta pa so izpustili čez kakšen mesec. Toda od takrat dalje ni bilo več miru. Pogosto so ga prišli iskat in ga za dan dva zaprli. Včasih se je tudi skril ali pobegnil, ko jih je zagledal, toda to ni dosti pomagalo. Ko sem kasneje zvedel od matere, je nameraval pobegniti v Jugoslavijo. Tega pa ni storil, ker se je zavedal, da bi mu zaplenili posestvo, kar je bilo verjetno tudi njihov cilj.

Preganjali so ga vse do njegove skrivnostne smrtne sreče leta 1937. Star je bil komaj 35 let. Mati se je ponovno poročila 1939. leta. Tudi drugi mož Stanko se je pisal Žbogar, ni pa bil v sorodstvu z nami.

Nikoli mi ni uspelo zvedeti, kaj je bil pravi povod za preganjanje in zapiranje očeta. Ni mi znano, da bi bil organiziran ali povezan s katerokoli prepovedano organizacijo, recimo s Tigrom ali KP. Bil pa je trden Slovenec in tega ni pred nikomer skrival. To je bil kolikor vem njegov edini »greh«, zaradi katerega so ga preganjali.

Vse to zapiranje in preganjanje staršev, predvsem pa očeta, materin strah in strah stare matere pred tem, kaj nas še čaka ter vse, kar se je takrat dogajalo in govorilo okrog mene, je tudi v meni vzbudilo nek strah, pomešan s sovražstvom do teh ljudi, katerih govorice nisem razumel. Še danes ne morem reči, ali sem se jih bolj bal, ali bolj sovražil. Nekaj je pa popolnoma jasno, da so prav ti dogodki veliko vplivali na moj razvoj in kasnejšo opredelitev.

Vzporedno z mojo rastjo se je pod vplivom okolice in družine začela oblikovati tudi moja nacionalna zavest. Hodil sem v šolo, v kateri so nas nekateri učitelji zaničevali in celo preteпали za vsako sprejeto slovensko besedo.

Istočasno me je doma mati učila pisati in brati

slovensko. Ko je ugotovila, da radberem slovenske knjige, jih je priskrbela. Največ mi jih je posojal vaški poseben Franc Humar iz Krvavca. Nekatere slovenske knjige so, ne vem po kakšni poti, prihajale tudi ilegalno iz Jugoslavije. Vaški župnik, ki je bil zaveden Slovenec in med vojno tudi aktivni sodelavec OF – Alojz Lojk, nas je v zakristiji poleg verouka učil tudi pisati in brati, pa tudi izgovarjati pravilno slovenščino. Skratka, bolj ko so nas zatirali in z vsemi sredstvi hoteli potujčiti, bolj se je v nas prebujala nacionalna zavest, da smo Slovenci. Rastel je odpor proti vsemu, kar je bilo italijansko, oziroma, otroci smo v svoji otroški nevednosti Italijane enostavno enačili s fašisti. Lahko bi rekel, da je kot posledica italijanskega nacional-fašizma nastal tudi slovenski nacionalizem že med nami otroci. Lep primer za to je bil, ko so konec tridesetih let v vas naselili italijanske kolone. Ne da bi nas kdo posebej učil, smo otroke teh kolonov enostavno prezirali s tem, da se pri igrah nismo hoteli z njimi pogovarjati italijansko. Tako smo jih prisilili, da so se morali učiti slovensko, če so se hoteli igrati z nami. Nikoli pa jih nismo sprejeli za svoje. Nasprotno, prezirali smo jih in še danes se spominjam, kako posmehljivo smo se vedli do njih, ko so na ukaz partizanov v zimi 1942–43 morali vsi oditi nazaj, od koder so prišli.

Gledano s svojega stališča je bil ta naš prezir do sicer ubogih kolonov nepravilno. Toda, če upoštevamo takratne razmere, je bil tak revanšizem popolnoma razumljiv in celo potreben za obstoj slovenskega naroda na tem območju. Protifašističnega razpoloženja, ki se je sprevrglo v protitalijanstvo, smo se od odraslih navzeli tudi odrasčajoči otroci in to izkazovali ob vsaki priliki. Starši so nas morali malokrat celo okarati, ker

so se bali fašističnih represalij. Ti odpori so se kazali s tem, da smo se upirali oblačiti fašistične »Balilla« uniforme. Ob sobotah smo navadno imeli neke polvojaške vaje (»Sabato fascista«) veliko smo marširali rimski korak in podobno. Spominjam se, kako je ob neki taki priliki Anton Uršič (Paulinov) odklonil da bi oblekel uniformo, pridružil se mu je nekaj fantov višjih letnikov osnovne šole že precej razvitih in močnih, zato se jih učitelji niso upali fizično lotiti, oziroma so to poskusili, pa so se jim fantje uprli. Nagnani so jih domov, jezo pa stresli na nas mlajše, ki se jim nismo upali upreti.

Dobro se spominjam tudi dogodkov iz leta 1939, ko so postavili in z nekim ceremonialom blagoslovili drog na vasi, kjer naj bi plapolala italijanska tricolora. Ceremonijal je bil na nedeljo; udeležili so se ga še tudi prefekt iz Gorice, ki je s seboj pripeljal nekaj squadristov. Udeležiti bi se ga morali tudi vsi šoloobvezni otroci, preoblečeni v balilla uniforme. Za to priložnost pa so pripeljali otroke iz Gorice. Ko bi se ceremonijal moral že skoraj začeti, nas domačih otrok ni bilo, zato so nas začeli dobesedno loviti po vasi. Pri tem so učiteljem pomagali squadristi in nas s silo odveli v šolo ter nas vtaknili v uniforme. Poloviti pa jim je v glavnem uspelo le nas, mlajše osnovnošolce, medtem ko so se jim odrasli zvečine poskrili. Ko so me v šoli preoblekli, sem stekel domov, da se pokažem svojcem. Doma sem naletel na splošen smeh in šale, ki sta jih zbijala na moj račun mati in oči. Še babica, ki je bila močno naglušna in zato ni vsega razumela, se mi je smejala. Mati mi je med drugim dejala, da sem ravno primeren za ptičje strašilo, oči pa mi je poveril še bolj častno delo. Dal mi je v roke »mestevnik« in rekel, naj zmečkam kuhano peso prašičem, ker da sem za to delo ravno primerno oblečen. Od takrat naprej me niso več uspeli vtakniti v to uniformo in s tem se je končala moja nekajurna »balilla kariera«.

(se bo nadaljevalo)

Lesorezi iz Dore so delo čehoslovaškega slikarja Dominika Cernyja.

se, kako smo eno izmed njih nekaj časa peljali na vozičku, kasneje pa smo jo spravili na voz nemških beguncev, ki so, ne vem iz kakšnega razloga, pristali na to. Morda se jim je smilila ali pa so jo vzeli k sebi, da bi jim bila dober izgovor pred to ali ono zavezniško vojsko? Kdo bi vedel? Mislim, da je bilo 28. aprila, ko smo se proti večeru približali Malchowu, kjer je stalo ob cesti manjše taborišče z nekaj barakami in po vseh predpisih obdano z žico. Polegli smo po tleh in izmučeni zaspali. Ponoči so pripeljali v zamreženi prostor tudi ženske, kar smo opazili zjutraj, ko so nas začeli priganjati k odhodu. Nič se nam ni mudilo in vsako obiranje nam je dobro delo. Ogledoval sem si dekleta, ki so zašle v našo bližino. Zagledal sem jetnico z našo oznako in ko sem si jo

opisal drugače in prav tako tudi navzoča dekleta. V meni se je očitno tedaj zavest pretrgala, drugi pa so pustili prosto pot domišljiji. Kakor koli že, resnica je bila najlepša. Res smo tedaj morali moški pod strogo ponovno na pot; hodili smo ves dan in zvečer počivali. V temi so nas morala naše dekleta prehiteti, kajti drugi dan zvečer, 30. aprila, smo jih dohiteli in tedaj sem se pomešal mednje. Posedli smo po pobočju vzpetine in moški nekoliko vstran v opuščnem peskolomu. Tedaj je po cesti z zahoda proti toku beguncev pripeljal ameriški tank. Zjutraj je z nasprotni strani prišla na konjih in peš prva enota Rdeče armade. To je bil konec nekega obdobja in začetek novega. Vsi smo verjeli, da smo zaslužili boljšega.

Milan Filipčič

ni nacistični ukrepi proti koroškim Slovincem: slovensčina je bila povsem izrinjena iz šolskega, cerkvenega in vsega drugega javnega življenja, zatrto je bilo manjšinsko društveno življenje, zaplenjeno ali uničeno društveno in zadržno premoženje, odpravljen slovenski tisk, zaprti in v taborišča ali na oddaljena službena mesta prestavljeni številni kulturnopolitični voditelji koroških Slovencev ter skoraj vsi duhovniki, slovenske šolske sestre pa so bile razpuščene. Po dolgo časa vnaprej pripravljani načrtu je prišlo 14.–15. aprila 1942 do prvega vala preganjanja koroških slovenskih družin v notranjost rajha; izgnani so bili najboljši gospodarji ki so bili dejavni v predvojnem manjšinskem življenju, ki so imeli stike z matičnim narodom (preko celovškega jugoslovanskega konzulata) in ki so se ob nacističnem štetju 1939. izjavili za Slovence.

Na Koroškem tudi ni bilo ničesar primerljivega s KPS in ostalimi ustanovnicami OF, ki so spodbudile in vodile osvobodilni boj. Če najboj napredni del koroških Slovencev iščemo med delavstvom in kmečko-gozdarskim proletariatom, najdemo ob začetku vojne nekaj v manjšinskem življenju neaktivnih pripadnikov razbite socialdemokrat-

ske organizacije, ki navzlic svojemu protinacizmu in okrepljeni revolucionarni nastojenosti vse do zadnjih tednov vojne večinoma ne najdejo poti v partizanstvo. Pakt Hitler-Stalin je temeljito zbežal tudi peščico koroških slovenskih komunistov: še pred vključitvijo v organizirani protinacistični odpor KPA ali KPS oziroma OF so se večinoma znašli v kolesju Wehrmachta ali v službah izven Koroške.

Ob takem položaju manjšine ni čudno, da v marsikaterem medvojnem partizanskem poročilu najdemo vprašanje, kdo med koroškimi Slovenci se naj sploh upre, koga naj partizani sploh mobilizirajo. Tako tudi lažje razumemo potrebo po pomoči v moštvu iz jugoslovanskega dela Slovenije, pa tudi velik delež koroških žena in mladine, pravzaprav še otrok v NOG. V času rasti protifašističnega boja pa so zaviralno učinkovali vsaj še naslednji dejavniki: geografija dvojezičnega dela Koroške (gorska pregrada proti jugu, težko prehodna Drava, razpotegnjenost ozemlja od Zilje do Labotske doline, ki je oteževala kurirske in operativne povezave in ponekod zožila manevrski prostor na vsega nekaj kilometrov), razglasitev območja za zaprto cono, podvojitve sistema okupa-

torskih postojank, gestapovska mreža s podporo protislovensko dejavnih lovcev, gozdarjev, drvarjev in pastirjev v planinskih predelih, propagandna in ovaduška aktivnost v nacistične, paranacistične in tradicionalno protislovenske organizacije in društva združenih Nemcev in ponemčencev ter brezobziren teror in represalije nacističnega državnega aparata kot celote. V vsakem pogledu neenakopraven boj – brez primere na ozemlju samega rajha!

Sicer kljub vsemu impresivne, v zgodovini pisane podatke o razvoju narodnoosvobodilnega gibanja med koroškimi Slovenci v primerjavah z osrednjo Slovenijo zmanjšuje še dejstvo, da je z visokim krvnim davkom odšlo tudi veliko vedenja o odporiški dejavnosti, po osvoboditvi (ki za kraje severno od Karavank ni bila popolna osvoboditev) pa dokumentiranje NOB na Koroškem ni bil odružen stimuliran; prej obratno! Vsa povelja prizadevanja naprednih slovenskih organizacij na Koroškem (prim. posebej poglavje o Zvezi koroških partizanov!) seveda niso mogla nadomestiti osebnega interesa borcev v Sloveniji, da prikažejo in dokažejo svoj delež v protinacističnem boju, ne tekmovanja lokalnih skupnosti

in ustanov, da dokumentirajo in popularizirajo zgodovino svojega domačega protifašističnega boja, ne desetletij sistematičnega arhivskega, muzejskega in raziskovalnega dela za predstavitev tega prelomnega obdobja v zgodovini.

Tako sem prepričan, da o začetkih širjenja osvobodilne misli, OF in partizanskega boja na avstrijski del Koroške vemo le manjši del. Še od tega manjšega dela pa prevečkrat pozabljamo tu in tam raztresene podrobne podatke. Predvsem iz posameznih spominskih zapiskov vemo za nacistične ukrepe proti koroškimi Slovincem ob napadu na Jugoslavijo in nekatere sporadične avtohtone oblike odpora. Ivan Jan je za nekdanje dezerterje in prebežnike v Jugoslavijo povzel, da jih je nekaj »okupator polovil, nekaj se jih je porazgubilo, del pa se je v domačo Koroško vrnil že aprila 1941«. Barker in Moritsch omenjata spopade v letu 1941 in celo pet mrtvih med zelenim kadrom oz. partizani na Koroškem. Sicer pa v raziskovanju zelenega kadra še nismo mnogo napredovali od Prušnikovih spominov ter Zaucerjevega problemskega prikaza in predlogov za nadaljnje proučevanje.

(nadaljevanje prihodnjic)

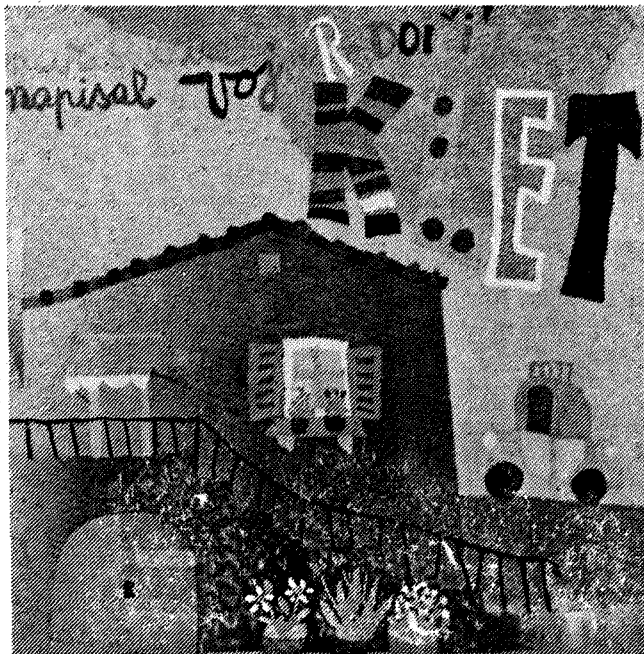
Razvedrilo za vaše male brate in sestre Nove knjižice za najmlajše

Pri Borcu so spet izšle štiri knjižice za najmlajše, ki jih lahko ob različnih priložnostih podarite svojim »cvergelcem«. Majhne so in prijazne, pa tudi drage niso, tako da bodo primerne za vaše »šparovčke«.

Pa pogledjmo, kaj so nam umetniki tokrat ponudili: ilustrator Marjan Manček je spisal besedilo in ga tudi ilustriral na temo – kdaj smo veseli in kdaj smo žalostni, Jože Stabej vam je pripravil (ob pomoči Matjaža Schmidta) nekaj zabavnih ugank in zank, Polonca Kovač je napisala (Jelka Reichman pa ilustrirala) drobno pravljico o miški, Vojo Radoičić pa je narisal in napisal zgodbo o skrivnostih in zakladih v babičini in dedovi kleti.

Vaši »tamali« se bodo lahko prav lepo vadili brati, saj so tudi črke za to primerne.

A. J.

V delavnici

V soboto je deževalo; zato sem se dolgočasil. Vedno isto ob deževnem vremenu: gledaš TV oddaje, ki si jih že nešteto-krat gledal in nobenih dobrih filmov! Samo politika. Kakšen dolgčas!

Naenkrat se je vse spremenilo. Oče je rekel: »Greš zraven?« Saj je pri tej hiši sam dolgčas, sem mu odgovoril. Obkel sem se kot ponavadi. Mislim sem, da greva z avtom, toda zmotil sem se. Šla sva s traktorjem. Naložila sva tudi še nekaj hlovov. Ko sva prišla do lesne industrije Gornjak Alojz, sva razložila hlove. Alojz je bil zaposlen z zidanjem, pa naju je kljub temu sprejel. Oče je bil zaposlen

s hloidi, sam pa sem se sprehal in si ogledoval delavnico. Nato me je stric prosil, češ da mi bo dal za lučko, če mu kurim peč. Privolil sem. Najprej sem moral nanositi gorivo – kakšnih pet košev. Nekaj časa sem kuril, nato pa odšel pomagat očetu. Stric je šel pogledat, kako sem delo opravil. Pohvalil me je in prosil, naj še nanosim. Seveda sem tudi to ubogal. Oče je končal prej kot jaz. Pokazal nama je tudi hišo. Lepa hiša, ni kaj!

Po končanem pogovoru sva odšla domov. To je bil res lep dan. Boljši od vsakega drugega filma.

ALEŠ LONČARIČ,
5. a.

OŠ 3. bat. VDV Vitanje

Vsak moj dan je svoboda

Svoboda – velika beseda in še večji dan za tistega, ki jo ima.

Ko pomislim na svobodo, se vedno spomnim na 9. maj 1945, ko smo Slovenci izbojevali največjo bitko v naši zgodovini. Postali smo svobodni narod s svojim materinim jezikom v okviru bratskih narodov Jugoslavije. Upam, da se v tem današnjem čudnem času ne bo treba ponovno bojevati za naš obstoj.

Zame se je svoboda začela z rojstvom. Devet mesecev sem bila utesnjena in zvita v maternem trebuhu. Končno sem se osvobodila, se rodila, zajokala in svobodno zadihala. Ne da bi se zavedala, sem hotela jesti, biti čista in biti ljubljena. To vrsto svobode sem si izbojevala z jokom, če so drugi name pozabili.

Rasla sem in ob letu svobodno zakoračila z nerodnimi koraki po stanovanju. Začela sem čebljati prve besede, katerih po-

men sem le jaz slutila. Odraščala sem in s tem se je spreminjal pomen moje svobode. »Sandra, ne smeš tega, ne smeš onega,« sem pogosto slišala. Potem sem šla v šolo. Morala sem mirno sedeti, nisem se smela pogovarjati s sošolko, povedati pa samo tisto, kar je zahtevala tovarišica.

Kje je ostala svoboda? Nadomestili smo jo med odmori, ko smo nemoteno noreli in se zabavali. Doma pa zopet: »Ali imaš nalogo? Ali si se naučila? Kdaj pišete kakšno tiho vajo? Pojdi spat! itd. itd.«

Ali je to kakšna svoboda? Saj človek nima nobenega časa več, da bi se zabaval in delal kaj po svoji volji. Pa sem vseeno srečna, da živim v svobodi, ker je še vedno toliko naših vrstnikov po svetu nesrečnih in lačnih.

SANDRA GOSER, 7. a.
OŠ Prešernove brigade
Železniki

Poredno vreme

Kadar dežuje,
kadar grmi,
hitro se skrij,
tja pod travico
ali pod lapuh,
da boš suh.
Ko pa sneži,
si nadeni smuči
in se spusti v dolino;
boš videl, kako je to »fino«!

ALAKSANDRA TEHOVNIK,
8. d
OŠ Edvard Kardelj
Slovenske Konjice

Diskriminacija takšna ali drugačna

Mnogo ljudi srečam na svojih vsakdanjih poteh: na ulici, v trgovini, na televiziji... Mnogo je ljudi, a ni dveh enakih. Nekdo bi rekel, da je bolje tako, drugi, da ni.

Kaj bi bilo, če bi neke živeli četverčki, ki bi si bili popolnoma podobni, le da bi bil eden rdeč, eden črn, eden rumen in eden bel? To je fizično nemogoče, mogoče pa je v naši domišljiji. Mogoče se je pogovarjati o nečem, kar sploh nima podlage, če se le hoče!

Tako je mogoče, da govorimo o enakosti narodov, čeprav se mi

vse bolj odkriva realno stanje, ki to enakost prikrito predstavlja kot utopično misel. Ozirimo se samo po naši domovini Jugoslaviji. Kje je danes enakost, bratstvo, kar je tovariš Tito toliko poudarjal? In kako je v Avstriji, Nemčiji, Italiji, kaj šele v Afriki? Realno stanje: enakost je bila samo takrat, ko je bil človekov tekstil – dlaka, njegove noge – tace, na zadnjici rep in pa revščina tam, kjer so zdaj možgani. Takrat je še bila enakost. Ko pa si je ta človek v razvoju malo opomogel, je že začel misliti, da je njegov sosed, ki živi v drugi votlini,

revnejši in da ga lahko izkorišča. In tako je prišlo celo do ubijanja. Danes pa govorimo o diskriminaciji, ki prav tako lahko postane zločin, a zanj nihče ne odgovarja! Ne morem si kaj, da ne bi pripomnila, da je tudi naše ekonomsko stanje nastalo na soroden način. Pogovarjamo se, tarnamo, ljudje pa umirajo. In kaj storimo proti temu? Pogovarjamo se, razpravljamo. Obtožujemo belce v Južnoafriški republiki, toda vprašanje je, kaj bi storili, če bi imeli v svoji sredini črne ljudi. Bi jih jemali kot sebi enake? Ne zagovarjam belcev v Afriki, ampak

menim, da je za premoč nad ljudmi drugačne polti zapisano že v naših genih. Vendar to še vseeno ne pomeni, da bi jih zato upravičeno lahko izkoriščali in izvajali teror nad njimi. Kaj pa, če bi se diskriminacija obrnila v nasprotno smer? Čisto normalno je, da se človek bori za svoje osnovne človečanske pravice, ki se jih bo gotovo vedno bolj zavedal. In kdo bo moral pri tem popustiti in spoznati, kaj je človeško?

RAFAELA NOVAK
8. b
OŠ Jurij Dalmatin, Krško

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Plačilo po delu

Dragi mladi prijatelji, vsak je vesel, če nekdo opazi njegov trud in dobi za to primerno nagrado. Se cirkuski konj, ko dobi sladkorček po svoji predstavi! Pa vaš kuža, če ga počohate za ušesi, ker je bil dober čuvaj. Večkrat nam je plačilo že trden stisk roke ali zadovoljen nasmeh nekoga, ki smo mu s svojim delom pomagali. Za igralca na odru je na primer največje plačilo gromek aplavz v dvorani. Za vas, dragi šolarji, so plačilo po delu ocene in še bolj kot ocene znanje, ki ste si ga z učenjem vtisnili v glave. Včasih pa imate šolarji tudi drugačna plačila. Pa preberimo, kaj nam je te dni pisal Gorazd Balas iz 7. b razreda osnovne šole v Artičah:

»V četrtek zjutraj smo se učenci obeh sedmih razredov napotili saditi topole na plantažo GG-Brežice. Dela smo se lotili z veliko vnemo. Sprva smo bili še malce nerodni, ko pa smo se privadili, nam je kar dobro šlo. Zelo veseli smo bili malice ob pol desetih. Po malici se je megla, ki je prej gospodovala nad plantažo, dvignila in na nebo se je povzpelo sonce, ki je nekoliko upočasnilo naše napredovanje. Ob pol enih smo končali in ugotovili, da smo posadili 1200 topolov in jih veliko tudi zaščitili pred škodljivci. Za vsak posajen topol so nam plačali 1200 novih din. Tako smo zaslužili kar 1.710.000 novih din. Ob takšnem rezultatu smo pozabili na vse žulje in utrujenost, kajti naše delo je bilo dobro poplačano. Z zaslužkom smo zadovoljni, še bolj pa bomo, ko bomo na račun svojega dela preživeli nekaj lepih dni na morju.«

Prepričana sem, Gorazd, da boste teh nekaj dni tudi bolj uživali kot če bi vam letovanje nekdo »podaril«. Občutili boste vso »sladkost« žuljev, pa tudi vrednost dela.

Vsem skupaj vam želim veliko delovnih uspehov in vidnih plačil – v redovalnici pa še kje drugje!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Telovadba v učilnici

Telovadnica. Pravzaprav je učilnica; le malo je preurejena in slabo opremljena. V šestem razredu telovadita dva oddelka učencev. Neznosno je, ko se v takšni učilnici zbere 55 učencev. Premalo prostora je, zato smo največkrat zunaj. Ko pa je hudo mrz, smo v učilnici in takrat telovadimo v dveh skupinah. Če bi imeli pravo telovadnico, bi bilo vse drugače. Lahko bi telovadili vsi skupaj, v veliko boljših pogojih.

Vsi si želimo novo telovadnico.

MARKO MILENKOVIČ, 6. c.
OŠ Drago Bajc, Vipava

Zaradi dežja preložili miniranje nad Franjo

(Za obnovo in sanacijo Franje zbrali že 840 milijonov dinarjev)

Delavci Geološkega zavoda iz Ljubljane so že pripravili vse potrebno za začetek miniranja pobočja pod vrhom Velikega Njivčca, ki ogroža barake znane partizanske bolnice Franje.

Sestavili so že vrtalne garniture in so potrebno opremo, ki jo je bil pripeljal vojaški transportni helikopter. Po načrtu del bodo morali v prihodnjih tednih zavrtati 1800 metrov vrtin, vsaka bo dolga po 40 metrov. V štirih fazah naj bi v sotesko Pasice sprožili kakih 15 tisoč kubičnih metrov kamenja, ki ga bodo sproti odstranjevali.

Zaradi deževja pa so morali preložiti miniranje, ker bi sicer imeli velike težave z miniranjem, zelo oteženi bi bili

poleti helikopterja, pa tudi voda v soteski Pasice ne sme biti preveč visoka, ker bi v tem primeru onemogočala posredovanje.

Zaradi zamika del ne bo nobene škode, kajti strokovnjaki so pri načrtovanju del upoštevali tudi slabe vremenske pogoje.

Po zadnjih podatkih se je na posebnem žiro računu pri Mestnem muzeju v Idriji zbralo že 840 milijonov dinarjev iz številnih raznih virov za sanacijo in obnovo legendarne partizanske bolnice Franja.

Znesek na tekočih računih pri slovenskih denarnih zavodih na Tržaškem in Goriškem za obnovo partizanske bolnice Franje se je samo v zad-

njem tednu povečal za skoro 7 milijonov 600 tisoč lir. Tako so se prispevki v četrtek 13. aprila ob 12. uri dvignili že na skupno 36,099.615 lir.

Z nabirko 4,105.000 lir, ki so jih zbrale sekcije VZPI-ANPI na Goriškem in jih neposredno nakazale v sklad za obnovo Franje v Idriji, presega v ta namen zbrana sredstva v zamejstvu 40,200.000 lir.

Nabiralna akcija pa se seveda še nadaljuje.

Učenci iz Dekanov obiskali Rižarno in Bazovico

Učenci osnovne šole »1. tankovske brigade NOVJ« iz

Dekanov pri Kopru so v spremstvu svojih učiteljev obiskali Rižarno v Trstu. Tam jih je pričakoval novinar Franc Udovič in jim podrobno orisal zgodovino tega zloglasnega kraja, edinega uničevalnega nacističnega taborišča v Italiji. Ob tej priložnosti so učenci položili cvetje k spominskemu obeležju in izvedli krajši kulturni program z recitacijami in petjem priložnostnih pesmi.

Nato so se odpeljali v Bazovico, kjer so se srečali z vrstniki iz tamkajšnje osnovne šole Primož Trubar. Svoj obisk pa so zaključili s počastitvijo spomina bazo- viških junakov pri spomeniku na gmajni. J.O.

Spominska proslava v Železni Kapli

Dne 9. aprila 1989. leta je Zveza koroških partizanov iz Celovca organizirala v Železni kapli Spominsko proslavo ob 46. obletnici smrti narodnega heroja Franc Pasterk-Lenarta iz Lobnika, ki je dal svoje življenje v boju z Nemci pri napadu 1. Koroškega bataljona v Mežici dne 5. aprila 1943 leta kot komandant tega bataljona. Spominske svečanosti so se poleg domačinov in bližnje in daljne okolice udeležili tudi nekdanji koroški partizani iz Slovenije. Tako se je Področni odbor koroških partizanov iz Ljubljane pod vodstvom Herman Laus-segerja in Cvetek Lojzke udeležilo več kot 50 borcev te svečanosti. Udeležili so se tudi koroški partizani iz Področnega odbora Kranj, ki jih je vodil Alojz Zupačič-Zmago, ter drugi borci iz Gorenjske in Koroške.

Šmanove in Hoinikove družine, ki naj nas vedno opozarjajo, kaj lahko povzroči narodna mržnja in sovraštvo do Koroških Slovencev in nam nalaga nalogo da se proti takim pojavom pravočasno upremo. Železna kapla z okolico je v zadnji vojni donesla največje žrtve na Koroškem in s tem tudi v Avstriji, saj je ta mali kraj z okoli 4000 prebivalci žrtvoval 186 ljudi, ki so bodisi padli kot partizani v borbi ali pa bili pomorjeni v gestapovskih taboriščih oziroma na svojih domovih.

Spominske proslave moramo prirejati tudi zato, da bo doraščajoča mladina izvedela, kako draga je bila svoboda, ki jo danes uživamo. Svoboda pa ni samo mir in zatišje, svoboda je tudi pravica do različnosti, pravica do lastne kulture in nenazadnje tudi pravica do dela. Za nas Koroške Slovence je delo v domačem kraju in v domačem okolju, kjer lahko ohranjamo našo narodnost, še toliko večjega pomena. Zato je naša dolžnost, da se dnevno borimo za naše pravice. Kot vzgled pa nam naj služijo ti mladi ljudje, ki so ostali zvesti svojim načelom tudi v najhujšem času. Slava njihovega spomina.

Govoril je tudi dr. Janko Mali, sekretar prosvetne zveze, delegacije Zveze koroških partizanov iz Celovca, Področnega odbora koroških partizanov iz Ljubljane in Kranja so položile vence na grob narodnega heroja Franc Pasterk-Lenarta. Mešani pevski zbor »Zarja« iz Železne kaple pa je zapel nekaj pesmi.

L. Prek

Tretja obletnica Černobila

Simbolični ključ za zaklepanje krške nuklearke

Mestna konferenca ZSMS Ljubljane je formalna »streha« za združenje v iniciativo Alpe-Jadran brez jedrske energije, kjer se družijo interesi organizacije avstrijske koroške alternativne liste, alternativnih zelenih iz Furlanije-Juljske krajine ter Zelene smeri in zelene alternative iz Slovenije, ki so za sobotno tretjo obletnico černobilske katastrofe pred slovensko skupščino pripravili protestno manifestacijo v opomin in opozorilo, ne le slovenski javnosti, ampak tudi bližnji avstrijski in italijanski javnosti, naj ne pozabijo na to, da je atomska nevarnost ves čas prisotna in nepredvidljiva v vseh svojih možnih posledicah. Naši mali ekologi poudarjajo, da so se zbrali v Ljubljani kot najbližjem simboličnem kraju nuklearke, pri čemer apelirajo na slovensko vladno, naj se odloči in v bližnji prihodnosti izstopi iz kroga držav s proizvodnjo atomske energije. Niso bili do kraja radikalni in niso izrekli besedice takoj, vendar so si pripravili simbolični ključ, s katerim naj bi Slovenija v dolgoletni

prihodnosti zaklenila vrata krške nuklearke, z njo pa tudi vrata uranovega rudnika na Žirovskem vrhu. Za slednjega pa so terjali, naj bo še letos opravljena raziskava neodvisnega ekološkega inštituta o njegovem vplivu na okolje. Udeleženci-ekologi iz vseh treh dežel so v petici terjali od svojih vlad, naj oblikujejo strategijo znanstvene in tehnološke sodelovanja na področju racionalizacije porabe energije in razvoja alternativnih virov energije, naj prepovedo izvoz radikalnih odpadkov in tudi transport ter skladiščenje le teh na svojih ozemljih. Poleg tega so tudi terjali, naj vlada Furlanije-Juljske krajine prepove stacioniranje jedrskih raket na svojem ozemlju in, naj vlada republike Avstrije odpove gostoljubje organizacije mednarodnega atomskega lobbyja IAEA, oziroma naj prispeva, da se bo le ta preoblikoval v mednarodno organizacijo za mehko energijo.

A. J.

Komemorativna svečanost v Zelini

Proti koncu vojne je del Kozjanskega odreda dobil nalogo, da prestopi hrvaško mejo in se s pohodom prek Hrvaške prebije za fronto. Ta naloga je bila tudi uspešno izvršena. Odred je 12. 4. 1945 leta prenočil v vasi Žitomir v občini Zelina. Besni ustaški zločinci so ponoči napadli partizansko zasedo in v tej borbi je padlo 8 naših Kozjancev, sedem moških in ena ženska. Borci so prebivalci tega kraja pokopali v skupnem grobu na pokopališču v Bedenici. Na pobudo občinskega odbora NOV Brežice je bil na tem grobu postavljen spomenik. Prišlo je do zbratenja med občinama Zelina in Brežice. Letos pa je prišlo do pogovorov med organizacijama naj bi se na ta dan obhajale žalne svečanosti v znak priznanja in v spomin na padle tovariše. Pohod pa je organizirala občinska organizacija ZB NOV Brežice s skupnostjo odbora Kozjanskega odreda. Udeleženci pohoda so bili iz Ljubljane, Krškega, Senovega in brežiške občine. Tudi našim krajevnim organizacijam je bilo rečeno naj organizirajo borce, ker je iz naše krajevne organizacije Dobova v tej borbi sodelovalo nekaj borcev. Priglasilo se nas je 9. Dogovorjeno je bilo, da pride avtobus iz Ljubljane, zato naj bi prišli na avtobus iz Dobove v Brežice. Nazaj grede pa naj bi avtobus peljal čez Zagorje preko Bizeljskega, Kapel in Dobove kjer naj bi mi izstopili. Avtobus je vodila tov. Jožica Komadina iz Ljubljane, ki je vztrajala na tem, da mora avtobus peljati čez Dobravo v Brežice, ter da so zgoraj navedeni tovariši občinskega odbora ZB NOV Brežice obljubili, da bodo našim borcem priskrbeli prevoz v Dobovo. Tovarišico, ki je sodelovala v borbi na Hrvaškem in je sedaj vodila avtobus, je lahko sram. Mar je to tisto »tovarištvo« skovano v NOB? Kaj bi bil kdo s tem zgubil, če bi bil avtobus naredil kakšen kilometer več? Tako pa smo prišli na avtobusno postajo ob 20.30 in čakali do 22.10. Je res »tovarištvo« pustiti sedemdesetletnike na cedilu. Zato ni čudno če nam danes naši mladi očitajo, da nismo nič naredili. Zdi se nam, da so se nekateri naši ljudje preveč pogospodili in danes ne poznajo več tistih s katerimi so nekdaj delili dobro in zlo.

Najlepša hvala občinskim funkcionarjem za takšno organizacijo. To nam je plačilo za vse kar smo storili. Kolikokrat je naša organizacija zastopala celo obč. organizacijo, ker nismo mogli spraviti skupaj ljudi. V bodoče želimo biti popolnoma samostojni.

V okviru društva upokojencev v Ilirski Bistrici, deluje poleg raznih športnih sekcij tudi pevski zbor, ki ga vodi znani zborovodja Mitko Grlj. Zbor ima okrog dvajset članov, ki ob upokojenskih nastopajo tudi na drugih prireditvah. Besedilo in slika: P. Nikolić

Vrniti ugled borčevski organizaciji

Člani zveze združenj borcev NOV Begunje zbrani na letni konferenci izrekamo kritiko na več raznih člankov v časopisu glede poniževanja NOB.

Posebni poudarek gre vprašanju bratstva in enotnosti, saj naj bi bilo to dokončno rešeno v času NOB.

Izraženo je bilo mišljenje oziroma zahteva, da se vrne ugled borčevski organizaciji, oziroma, da se predstavniki te organizacije na vseh nivojih za to tudi dosledno zavzemajo.

Borci po naših vaseh na terenu niso krivi za sedanje razmere in ne želijo biti brez krivde krivi.

Vida Kočevar

V naši sredi imamo borca in pevca

V koprskem domu upokojencev prebiva že skoraj pol leta tovariš Angel Kocjančič. Je invalid in mora uporabljati voziček. Toda kljub vsemu je družaben in se kar rad pogovarja. Ko sva se pogovarjala o tem in onem, mi je povedal precej zanimivosti iz svojega »civilnega življenja«.

Angel se je rodil v DOLINI – onstran današnje meje z Italijo – 24.1.1926. Po poklicu je gradbenik in se rad spominja tistih dni, ko je bil še aktiven. No, ko ga je prizadela delna možganska kap, je pač moral pričeti z zdravljenjem in ima »prisilni dopust«. Seveda se trudi, da se mu bo izboljšalo stanje, kar mu prav vsi želimo. Z dobro voljo in s prizadevanjem zdravnikov, bo dosegel to, kar želi.

Na sliki vidimo, da ima kar osem odlikovanj. Dobil jih je v času borbe in za zasluge v borbi in pri delu. V času NOB je bil v I. prekomorski brigadi. Udeležil se je tudi, kot borec 13. proletarske brigade, borbe pri Drvarju. Takrat je bil tudi ranjen v hrbet. Prepeljali so ga v bolnišnico v Bariju. Ko je okrevaj, je nadeljeval svojo borbeno pot kot pripadnik tankovske brigade, s katero je šel iz Splita v Šibenik, od tu v Knin, koder se je tudi bojeval, iz Knina v Gospič. Z velikimi napori so nadaljevali svojo borbo-

no pot vsi pripadniki te tankovske brigade do Rijeke, od tu v Postojno, Sežano in v Trst, kamor so prišli 1. maja 1945.

Toliko na kratko o njegovi borbeni poti.

Ne le borec, ampak tudi pevec je bil. Upamo, da bomo še kdaj zapeli z njim kakšno našo slovensko pesem! Ko je bil ustanovljen Tržaški partizanski pevski zbor, se je takoj prijavil. Se pravi, da je bil član od samega začetka. S tem zborom, ki je gostoval po svetu, je bil tudi, ko je gostoval v Leningradu in v Moskvi leta 1983. Z zborom je prepeval tudi na Dunaju, ko so imeli koncert za naše Korošce. Ko je bil na Brdu pri Kranju tovariš Tito, je počastil zbor s svojo udeležbo na koncertu.

Lepi spomini ga vežejo na njegove sopevce in na vsa gostovanja v raznih krajih naše Evrope, kamor so s pesmijo nosili pozdrave iz naše lepe domovine in širili misel in hotenje po miru na vsem svetu.

Ne le on, ampak tudi mi smo ponosni nanj in naš Partizanski zbor. Veseli smo, da so opravili veliko in pomembno kulturno delo ne le v zamejstvu, ampak tudi drugod po svetu. Pokazali so, kdo smo Slovenci.

Bogomil Liliša

Ob obletnici smrti pomembnih dolenskih aktivistov

Zmagova in Glažarjeva pot skozi čas

Jože Perušek in Viktor Mokorel sta z vedrino in zaupanjem v zmago dobrega lajšala gorje

15. maja bo minilo petinštirideset let, odkar sta v Globeli, kot žrtvi izdaje, podlega zločina, izdihnila Viktor Mokorel-Zmago in Jože Perušek-Glažar, ki so ju Kočevci in Dolenjci prav dobro poznali in spoštovali.

Zmago je bil rojen 1908. leta v vasi Pirče, ob cesti Fara-Brod na Kolpi. Po šolanju na učiteljski v Ljubljani se je zaposlil v Kropi, kjer se je spoznal in spoprijateljil s tedanjim šolskim upraviteljem na Zgornji Dobravi, Stanetom Žagarjem. Prijateljstvo se je nadaljevalo tudi potem, ko so Zmaga premestili na osnovno šolo Breznica. Zaradi naprednega mišljenja so ga kazensko premestili v prekmurske Domanjševce, nekaj kasneje pa na osnovno šolo Zgornji Leskovec pri Ptuj, kjer se je srečal z drugo svetovno vojno, bil kot rezervni oficir mobiliziran, ven-

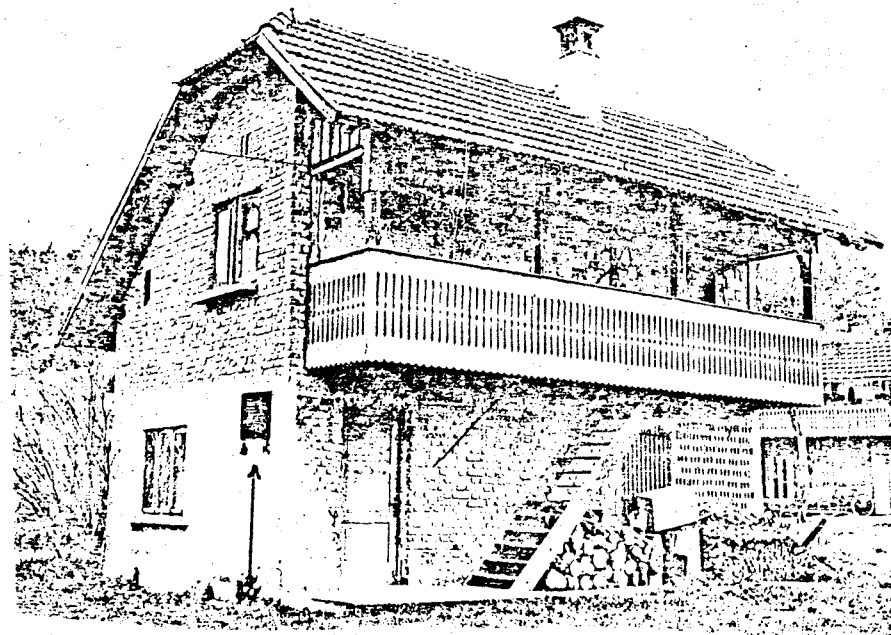
dini leta 1942 srečamo v Kočevskem bataljonu kot političnega komisarja. O njegovi dejavnosti pričajo različni dokumenti, tako naši kot italijanski, saj pravi izdajalec, ki je izdal Taborsko jamo, da je bil komisar »neki učitelj«. Ob napadu na jamo, kjer je bil štab bataljona, takrat Zmaga ni bilo.

Njegova dejavnost je bila na široko razvejana, skrbel je tudi za prehrano prebivalstva in vojaških enot, še vedno pa je v njem tlela močna »učiteljska žilica«. Na njegovo pobudo je bila leta 1943 v Novih selih prva konferenca prosvetnih delavcev, kjer je imel

lilnega odbora pa sta bila tudi sekretar rajonskega komiteja KPS Sodražica Zmago in član rajonskega odbora OF Jože Perušek.

Ljudi ni bilo veliko, bali so se izdajalcev in domobranskega maščevanja, zato so se volitve zavleklo pozno v noč, ko se je izkazalo, da udeležba vendarle ni tako slaba in šele takrat sta Zmago in Jože odšla spat v Veselovo, po domače Peruškovo hišo.

Navsezgodaj zjutraj je domobranska patrula v spremstvu nekaj Nemcev (v njej so bili skoraj sami domačini, Jožetovi sosedje iz Žimaric), potrkala na okna in vrata domačije in zahtevala oba partizana. Očitno je, da so zanju in njuno prebivališče to noč dobro vedeli pa tudi, da je šlo bržkone za izdajo.

Gospodarsko poslopje, na katerem je vzdana spominska plošča v spomin na tragični dogodek.

Županov je bil vesel in pameten človek

Jože Perušek, Zmagov sodelavec in prijatelj, je bil tri leta starih, rekli so mu tudi Županov ali Glažarjev. Spominjam se ga: hodil je ravno kot sveča, koraki so mu bili odmerjeni... Bila sva dobra

ga radi videli, še posebej zaradi njegove vsestranske razgledanosti.

Tudi zaradi tega se mu ob začetku vojne ni bilo težko odločiti in kaj kmalu, po ustanovitvi in rasti partizanskih enot, je začel s temeljitim aktivističnim delom. Ni jih bilo malo okoli njegovega doma, ki so mislili tako, kot on: Zajčev Lojze, študent medicine, Čamparjeva fanta Stanko in Franc, ki so junaško padli v bojih, pa aktivisti kot brata Kovačič in drugi.

Nekako jeseni 1942 sta Ivan Fajdiga in Vinko Drobnič obiskala, med drugimi vaščani v Žimaricah, tudi Glažarja in mu zaupala naloge predsednika vaškega odbora OF. Žal je bil Glažar Italijanom že nekaj časa sumljiv in so ga kaj kmalu odpeljali z drugimi vred v ribniške zapore, pozneje pa v belgijsko vojašnico v Ljubljani. Nekako v juliju so ga izpustili in od takrat naprej pa vse do kapitulacije Italije je opravljal isto dolžnost v domači vasi.

Franc Papler-Boris je v svojem partizanskem dnevniku zapisal: »... Jože Perušek je najboljši član gospodarske komisije...« Glažarjeva priljubljenost in delavnost ga je, podobno kot Zmaga, pripeljala kot odposlanca na Kočevski zbor, pozneje pa so mu zaupali še agitpropovsko dejavnost.

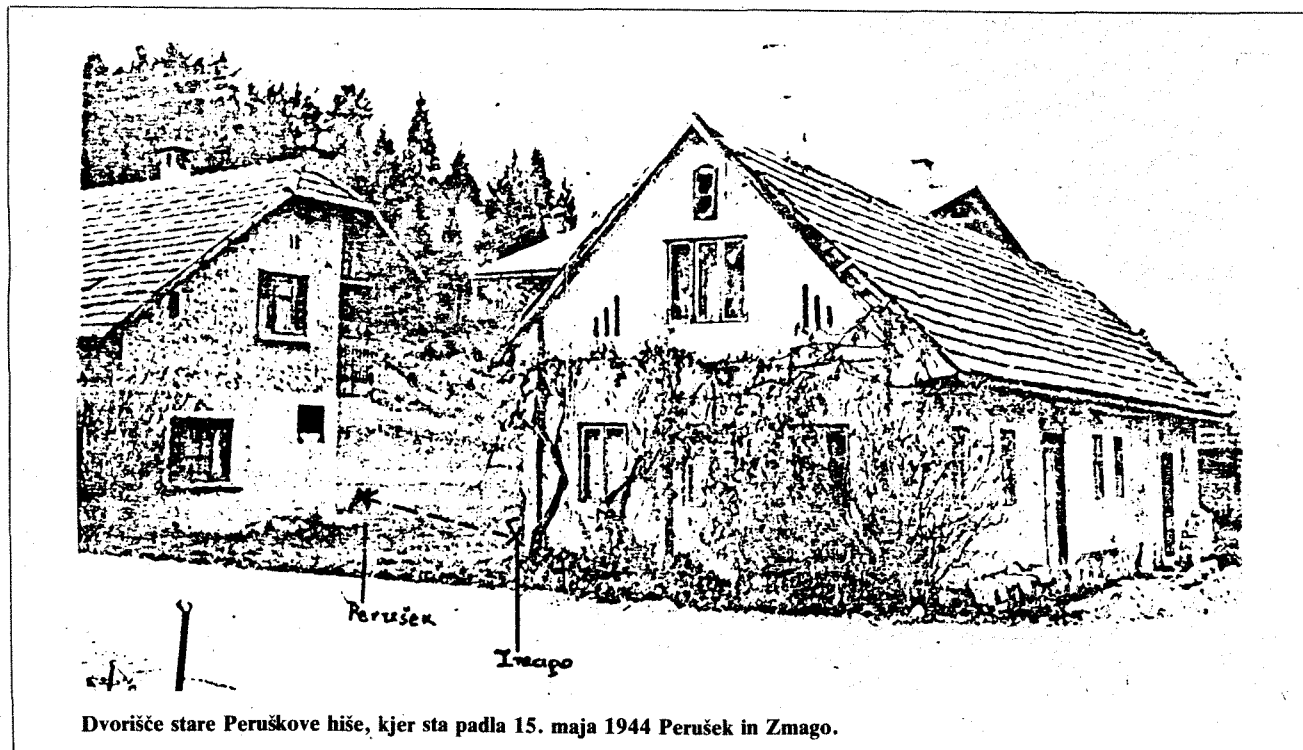
Ljudi je razveseljeval z nastopi na mitingih

Z Zmagom sta omahnila v smrt in tudi nanj so se spomnili zvesti sodelavci, soborci, aktivisti, domačini, prijatelji in znanci. V isti številki »Svobode« je kronist žalostnega dogodka zapisal: »Za vedno veselim Ludvikom Veselom, ki je padel v jesenski nemški ofenzivi, si odšel tudi Ti, dragi Jože. Šegav, z vsakim prijazen, si znal pridobiti in navezati nase vsakogar, vse, prav vse. Zato osebno nisi imel niti mogel imeti sovražnika.

Pa vendar se je med nami našel človek, doma iz najbližje okolice, ki te je izdal. Ne zaradi tebe, temveč zaradi ideje, ki si jo vedno in povsod neustrašno zastopal... po skoraj dva tisoč ubitih, si postal žrtev izdaje tudi Ti, ki si delal, trpel in doživel za idejo narodne osvoboditve...«

S svojo vedrino in dobrohotnostjo je Glažar veliko pripomogel, da je prebivalstvo lažje sprejemalo tegobe vojnega časa. Velikokrat jih je razvedril s svojimi nastopi na partizanskih mitingih, kjer je recital lastne pesmi, bil pa je tudi dober pevec. Še po vojni so ljudje prepevali njegove šaljive pesmi. Tudi sotovaršem je s šegavostjo vlival voljo, kar ga je še bolj približalo tovarišu v usodi, Zmagu.

Franc Levstek
Priredil M. S.

Dvorišče stare Peruškove hiše, kjer sta padla 15. maja 1944 Perušek in Zmago.

dar se je vrnil k družini, že maja pa so ga zaprli na grad Borl. Kot nezaželeno osebo so ga izgnali v bližino Kruševca, vendar se je na ženino intervencijo vrnil v Ljubljano in se tudi takoj vključil v delo OF.

V začetku 1942. leta srečamo Zmaga kot učitelja na osnovni šoli Borovec, kjer je prizadeveni šolnik vneto vzgajal mladi rod v zavedne Slovence. Ko so se v maju šolska vrata zaprla, se je šolnik Zmago z vso vneto političnega dela. Pomagal je ustanavljati terenske odbore OF in NOO. Njegovo delo so sodelavci visoko cenili in ga zaradi tega tudi spoštovali. Kot vedo povedati, je učitelju Zmagu beseda tekla gladko, ljudje so ga radi poslušali.

Kmalu se je njegova dejavnost še razširila. Videvali so ga za zajetnimi zavoji letakov in propagandnega tiska nasploh.

Jasno je bilo, da se bo Zmago kaj kmalu znašel med borce za svobodo in res ga že po zaključku šolskega leta v sre-

vodni referat kot podlago za bodoče delo.

Ob Kočevskem zboru ga je doletela čast, da ga je prebivalstvo Kočevske Reke izvolilo za svojega odposlanca. Znana partizanska mati, Marija Ivančičeva, je dejala o Zmagu: »Veste, to je bil čudovit organizator, inteligent, preprost, prijazen in povsod priljubljen!« Podobno mnenje so o Zmagu imeli tudi aktivisti in voditelji Fajdiga, Kovačič, Lesar, Marolt, Vesel, Drobnič, Divjak, Gačnik in drugi – vse najlepše, kar je moč reči o človeku.

Nežki Vesel, ki je takrat stanovala v Globeli, se je zapisal v spomin kot vever, vedno nasmejan in prijazen človek, lepo oblečen v jahalne hlače s kratkim suknjičem, rjavimi škornji, šofersko bundo, s pištolo za pasom in brozostrelko čez prsi.

Iz obkoljene hiše v smrt

14. maja 1944 so v Globeli volili v vaški NOO, člana vo-

Skozi okno je skočil najprej Jože, za njim še Zmago, zaslišal se je rafal, partizana nista imela kam. Streli so ju pokosili.

Slovenski partizani so se od obeh žrtev poslovili v partizanskem listu »Svoboda«, 23. maja, ki ga je izdajalo ribniško okrožje. Med drugim so tudi zapisali: »... poznalo te je pol Slovenije, vsi pa so vedeli, da si poštena duša, globoko in iskreno vdan osvobodilnem gibanju, vsak dan pripravljen, da žrtvuje vse za blaginjo naroda...«

Sledila je vrsta aretacij, z ljudmi so ravnali grobo in brezobzirno, zato sta dva domobranca, ki se jima je početje zagnusilo, odšla k partizanom in pozneje tam tudi padla. Takrat so na Gori ujeli tudi Jožeta Lavriča, veteranskega tehnika na ribniškem območju in ga pri Vagovki ustrelili, pod pretvezo, da je iz skupine aretiranih skušal pobegniti. Mimogrede so pahnili v smrt še nekega partizana iz Cerknice, ki so ga slučajno ujeli med potjo.

prijatelja. V Žimaricah, kjer je bil rojen, so vedeli povedati, da je Jože, četudi ni bil šolan, vselej skrbel za svojo izobrazbo, sodeloval je tudi v mnogih kulturnih društvih, vedno pa je bil priljuden, tovariški, vesel... V družbi so

Kako sem izvedel resnico

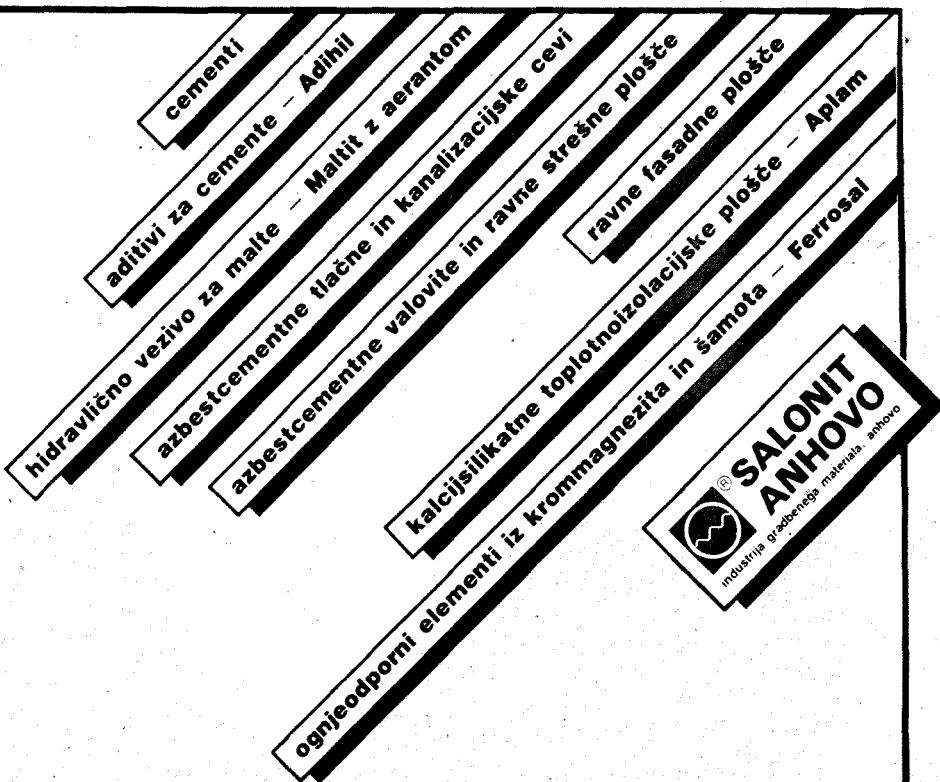
Bili smo v Žvaruljah nad Kandaršami pri Zagorju ob Savi. V hiši kjer smo bivali, bilo je jeseni 1944. leta, je bil kmet naročen na »Štajerskega gospodarja«, ki je izhajal celo v slovenskem jeziku. Ko sem ga vzel v roke, se mi je odprl pri osmrtnici padlim ob bombardiranju zavezniških letal na Maribor: med seznamom sem našel mojo mamo. Nekaj mi je reklo, da to ne more biti res, saj so dali Nemci v takšne sezname vse mogoče, da bi izbrisali zločine, ki so jih izvajali nad civilnim prebivalstvom. Prav takrat sta bili na obisku v enoti dve terenki iz kanderskega terena in poprosil sem ju, če bi hoteli iti zame v Maribor. Prvi terenki je bilo ime Barbka, imena druge pa se ne spominjam. Sprejeli sta mojo prošnjo in se odpravili v Maribor na naslov moje tete.

Terenki sta do moje tete prišli, le težko jo je bilo prepričati, da nista provokatorki.

Teta je povedala, da je mama internirana v Ravensbrücku in da je brat v ujetništvu pri anglo-amerikancih; dala mi je zaprosene robce in nekaj perila, saj sem odšel v partizane prav od nje iz Maribora 11. septembra 1941. Terenki sta mi to uslugo napravili z veseljem, brez težav in tako sem prejel sporočilo in zaprosene stvari. Bil sem jima hvaležen. Večkrat sem ju že hotel poiskati, pa ju ne najdem, da bi se jima zahvalil danes – še enkrat.

Tako sem izvedel o domačih vse, še preden se je končala vojna.

Srečko Grašič

OB PRAZNIKU DELA
ČESTITAMO VSEM POSLOVNIM
PARTNERJEM IN OBČANOM

SKUPŠČINA OBČINE

GROSUPLJE

Z VSEMI
DRUŽBENOPOLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM OB
DNEVU USTANOVITVE OF IN PRVEM MAJU – PRAZNIKU
DELOVNIH LJUDI Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI

**I
G
M** INDUSTRIJA
GRADBENEGA
MATERIALA
GRADNJA ŽALEC

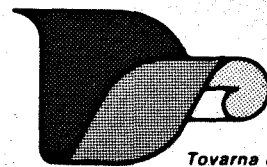
EDINI PROIZVAJALEC
IZDELKOV **schiedel®**
V JUGOSLAVIJI

LATKOVA VAS – DIREKTOR,
KOMERCIALNI SEKTOR, TEH-
NIČNI SEKTOR IN SPLOŠNI
SEKTOR
TELEFON: (063) 701-003, 701-
009, 701-011, 722-027, 722-078
● TELEX: 33533 YU SIGRAD
● ŽALEC – RAČUNOVODSKI
SEKTOR ● TELEFON: (063) 710-
740, 710-741 ● ŽIRO RAČUN:
SDK ŽALEC 50750-601-19072

lesnina

podčrtano z rumeno

SIMBOLI OHRANJANJA OKOLJA

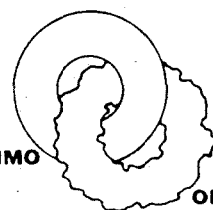

Tovarna celuloze in papirja **Djuro Salaj** n. sol. o
68270 Krško, telefon: 068 71-010, 33-180, 33-080, 72-511, telefax: 33065,
SOZD Slovenijapapir

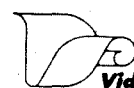
O OHRANJANJU OKOLJA GOVORIMO
TAKO REKOČ VSAK DAN. SEVEDA,
O OHRANJANJU ČISTEGA, KAR SE DA
NARAVNEGA OKOLJA, VREDNEGA
ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA, STORIMO
PA ZELO MALO.

PA BI LAHKO VELIKO VEČ. ZA
ZAČETEK BO MORDA ZADOSTOVALO,
ČE V TRGOVINI NAMESTO OBIČAJNE
PLASTIČNE VREČKE KUPIMO
PAPIRNATO, KI JE:
– DOLGOROČNO EKOLOŠKO
NEOPOREČNA,
– PRIJETNEJŠA NA POGLED,
– TRPEŽNEJŠA, SAJ BREZ TEŽAV
PRENESE 12 KG TEŽE.
PAPIRNATE VREČKE BOSTE
SPOZNALI PO ZNAKU
SALONIT ANHOVO

OHRANIMO

OKOLJE

celuloza, papir in papirni izdelki Krško

NAGRADNA KRIŽANKA

**i
m**

TOVARNA
POHIŠTVA
IZTOK
MIREN

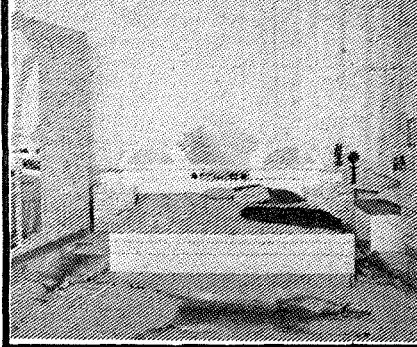
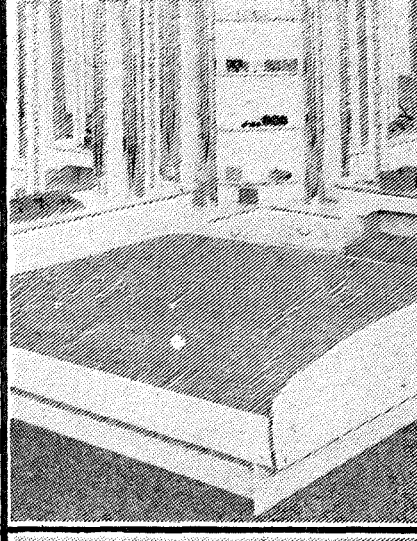
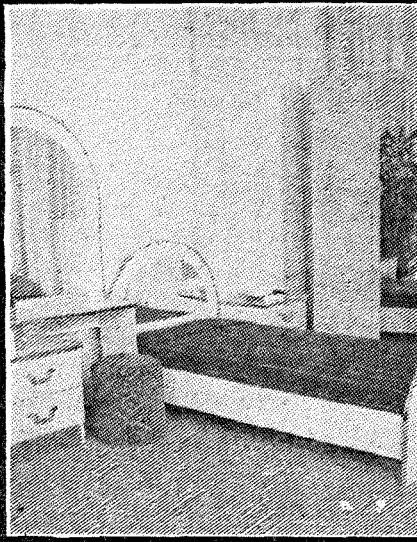
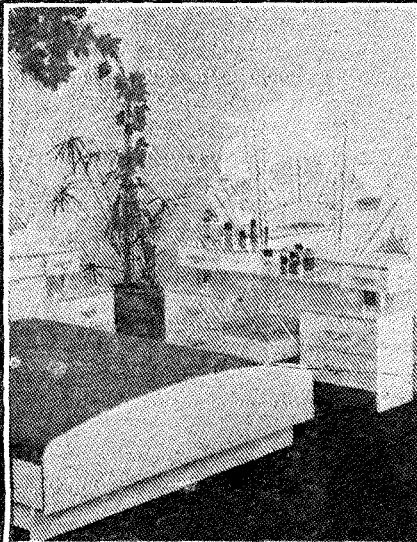
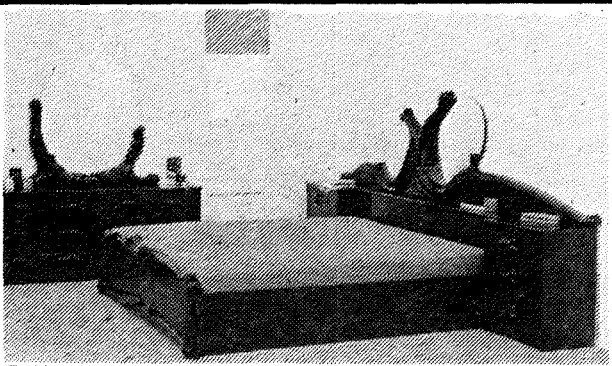
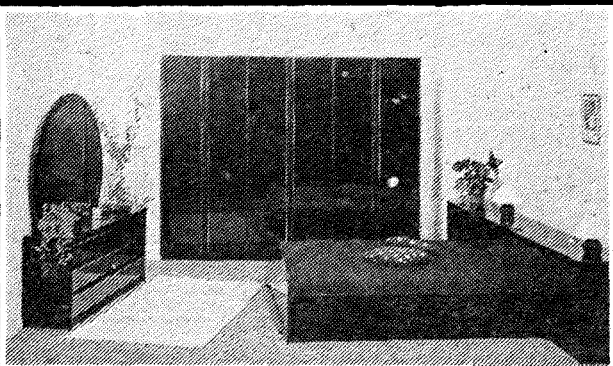
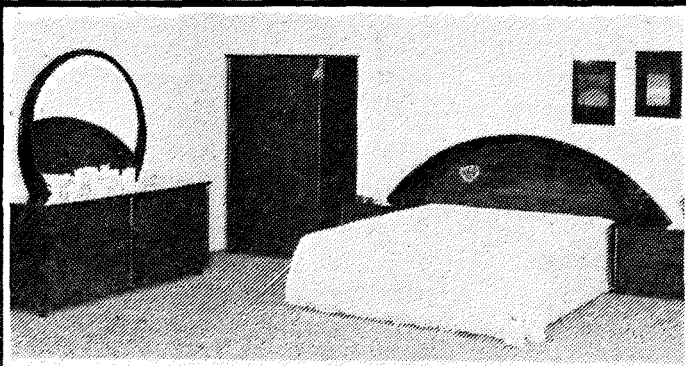
Nagradni razpis

V križanko smo vključili izdelke tovarne pohištva Iztok iz Mirna pri Novi Gorici. Rešitve pošljite najpozneje do petka, 12. maja 1989, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite IZTOK. Tri reševalce s pravilno rešeno križanko čakajo tri knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

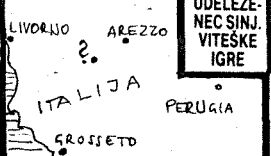
Nagradni kupon

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

NIZOZEMSKO MESTO (IMAGAT-EDEN)				TEGA LETA	PESNIK GRUDEN	OFICIRSKI ČIN, STOTNIK	MAKEDON. M. IME	ANGL. PLEM. NASLOV	KRAJ PRI SEVNICI	IVAN MINATTI			VELIKA POVRŠINA SLANE VODE	KRHKA KOVINA (ZNAK Sb)	i m	
NAVPIČNICA										LETNI ČAS						
APARAT ZA PRIPRAVO EMULZIJE										PRESTOL					AGAGEM- NONOV MORILEC, AJGIST	DOLG PREČEN DROG
MEDMET PRILOPOTANJU				UMETN. SMER EDVARD GRIEG						NEKD. AM. METALEC DISKA (AL)						
AM. FILM. REŽISER (ZACETEK INCESTA)					NEKD. JAP. TELOVADEC (JUKIO) FR. MESTO					KULTURNA DOBRINA						
LUKA NA ZAHODU JAP. OTOKA HONŠUJA								MAJHNA TABLA	JED IZ JAJC, MOKE IN NADEVA	VBODNA RANA	GORA V ZASAVJU	LITERAT VIKTOR CAR GRADNIK				
IVAR ANDREAS 2 NORV. JEZI- KOSLOVEC	CURD JÜRGENS			PTICA SELIVKA TEK, APETIT									KONICA, BODICA OBER			
							ZDRAVSTV. USTANOVA ZGRABLJE- NA TRAVA									
IGOR DEKLEVA	SLOV. PEVEC (JANKO)	SEZNAM NAPAK V KNJIGI	LIDIJA SOTLAR REDKA KOVINA			ROMAN I. GONČAROVA SL. NOGOM. (BRANE)								OGNJENO RDEČA BARVA	ELEKTR. NEGATIVNI OSNOVNI DELEC	BAJTA
					OBISK PRIREDITVE							NAVPIČEN IZKOP, SAHT				
					KELTSKI PREBIVALCI BRITANIJE							OČESNO JABOLKO				
ŠIBA, PALICA					FR. PSIHOANALITIK (JACQUES, 1901-1981)							VLEČENJE TOBAKA SKOZI NOS	KRAJ V POLJANSKI DOLINI	PREDMET GLED. PRIZORIŠČE		
OTOK V KVARNERU				ČLOVEK, KI ŽGE OGLJE	ORIENT. SUKNO TUJA PAVLA				PREBIVALKA ANGOLE							
PREBIVALKE AFRIŠKE DRŽAVE								OSEBA IZ DINASTIJE (JOAN COLLINS)	SOVI PODOBNA NOČNA PTICA	SOL JODOVE KISLINE						PODOBA GOLEGA TELES
GOZD S. DELOV EVRAZIJE IN KANADE						SL. PISEC (JANKO) DEŽELA KALDEJCEV				SEČNA CEV TRŽIŠČE						
AVTOR VINKO KORENT	SLOV. PESNICA (NEZA)	JADRAN. LUKA V JUŽNI ITALIJI	ČEBULA				NEMŠKI VER. REFORMATOR (MARTIN)							OLGA KACJAN PREBIVALE KE ATEN		
MAKARSKA STANE LIPAR			KRILO RIM. KONJENICE AM. PEVEC (BOB)				TV ZASLON ČASOVNA ENOTA						STAR SLOVAN LETOPIS, KRONIKA			
									SVINJSKO STEGNO LJUDSKA TEHNIKA							
				ATEK, OČKA	MEHANIČNO URJENJE					IGRALKA FONDA						
OKENSKA NAVOJNICA, ROLETA					STRAN NEBA, VZHOD AKTINIJI					AM. FILM. IGRALKA (LINDA, DINASTIJA)						RADIJ
MATEMAT. ZNAK ZA ENAKOST							RISBA TONE KROVNIK						UDELEŽE- NEC SINJ. VITESKE IGRE			
MANJŠA TELESNA POŠKODBA							ŽELIMO VAM PRIJETNE PRAZNIKE									

Praznovanje OF in praznika dela

Občinska konferenca SZDL in občinski svet zveze sindikatov Radovljica prireja vsakoletno praznovanje dneva OF in praznika dela 1. maja ob 10. uri dopoldne v turističnem šotoru Šobec pod Lescami. Ob tej priložnosti bodo podelili letošnja priznanja OF in srebrne znake Zveze sindikatov Slovenije.

Slavnostni govornik bo sekretar OK ZKS Radovljica Janko Stussek, v kulturnem programu pa bodo nastopili godba na pihala DPD Svoboda Lesce, ženski pevski zbor Almira Radovljica in folklor-

na skupina KPD Veriga Lesce.

Letošnja priznanja – srebrni znak OF bo občinska konferenca SZDL Radovljica podelila: Ignacu Blazniku iz Kroke, Zdravku Ješetju iz Založ pri Podnartu, Janezu Markovcu iz Ljubnega, Jožetu Ostermanu z Bleda in Jožetu Rebcu iz Radovljice.

Občinski svet Zveze sindikatov pa bo podelil srebrni znak Zveze sindikatov Slovenije: Marjanu Bogovčiču iz Grand Hotela Toplice Bled, Poloni Cerkovnik iz LIP Bled, Francu Erženu, zaseb-

nemu obrtniku, Francki Jenšterle iz OŠ Gorje, Francu Janževcu iz Kemične tovarne Podnart, Janku Kovačiču iz PTT Radovljica, Vidi Rozman iz Iskre Otoče, Barbari Smajič iz Komunalnega gospodarstva Radovljica, Janezu Šemrlu iz GG Bled, Srečku Trdini iz Elana Begunje in Sonji Zupan iz Sukno Zapuže.

V prazničnih dneh bodo številne kulturne prireditve tudi v večini krajevnih skupnosti in v vseh šolah v občini. JR

Partizanski dom na Vodiški planini odprt za prvomajske praznike

Upravni odbor Partizanskega doma Vodiška planina pri Občinskem odboru ZZB-NOV Radovljica je sklenil, da bo ta zlasti med borci priljubljeni počitniški objekt v osrčju partizanske Jelovice letos izjemoma odprt za izletniške in turistične skupine ter za posamezne goste že za prvomajske praznike. Goste bodo sprejemali že od četrka, 27. aprila (praznik OF), vse gostinske storitve pa bodo nudili do 3. maja. Razen tega je Upravni odbor odločil, da bo doma sprejemal posamezne goste in skupine tudi vsak konec tedna ob sobotah in nedeljah vključno do nedelje 11. junija. Z rednim sezonskim poslovanjem bo dom

pričel, 15. junija, ko pričakujejo že prve večje skupine gostov na desetdevne počitnice. Desetdnevne izmene gostov se bodo vrstile do konca septembra, če bodo vremenske razmere dovoljevale pa utegnejo podaljšati obratovanje tudi v mesecu oktobru, ko je na Jelovici še posebno prijetno.

Čeprav je ta planinska turistična postojanka na Vodiški planini na nadmorski višini 1118 metrov, že dokaj znana in vabljiva gorska točka izletnikov pa tudi motoriziranih obiskovalcev (od Radovljice oddaljena po dobri gozdni cesti le 24 km), pa marsikateri ljubitelj planin, ki se namesto

na morje raje odloči za dopust na Jelovici, najbrž še ni dovolj seznanjen z vsemi prednostmi takšnega letovanja ter pogoji bivanja v Partizanskem domu, ki gostoljubno vabi vse borce, njihove sorce in druge goste. Prijazno osebje, domača hrana in okolje in nenazadnje razmerna nizke cene oskrbnega dne bodo bržčas zadostna spodbuda tistim, ki se bodo odzvali vabljivostim gozdne romantike in miru. Razen tega kaže povedati, da je za udobje vaju gostov na voljo televizijski sprejemnik, telefon in časopisje, s katerim se redno oskrbujejo sočasno s pošto.

JR

Krajevni praznik Bohinjske Bele

V spomin na prvi sestanek komunistov Bohinja, Bleda, Gorij in Jesenic pod vodstvom člana CK KPS Staneta Žagarja, kjer so se 20. aprila leta 1941 na Slamnkih dčgovorili o organizaciji oborožene vstaje proti okupatorju, v krajevni skupnosti Bohinjska Bela praznujejo krajevni praznik.

Skupaj z vsemi krajevnimi družbenopolitičnimi organizacijami je svet krajevnih skupnosti Bohinjska Bela organiziral v petek, 14. aprila zvečer v dvorani kulturnega doma vsakoletno krajevno proslavo s kulturnim programom v katerem je nastopil Oktet Lip Bled.

V okviru praznovanj, so člani Jamarskega društva Bled pripravili skupinski pohod krajanov Bohinjske Bele in gostov pod Babji zob, kjer so jim razkazali lepote podzemeljskega sveta tamkajšnje kapniške jame. Praznovanje so s pohodniki organizatorji sklenili s tovariškim srečanjem na Taležu pod Kupljenikom, kjer so jim postregli z vojaškim pasuljem.

JR.

Zgledni darovalci – primer za druge

Stanovalci stolpnice na Kidričevi 15 v Ljubljani so namesto cvetja na grob pokojniku Milanu Juričevu denarne prispevke nakazali na račun za sanacijo partizanske bolnišnice Franje. Tako so želeli s svojim primerom spodbuditi tudi druge. Kaj naj rečemo? Najbrž res nič drugega kot to, da je pobuda več kot primerna.

Razstava ob prazniku

V Galeriji revolucije Ljubljane-mesta heroja so 26. aprila odprli zanimivo razstavo v sodelovanju z Muzejem mesta Begrada o življenju in delu Moša Pijadeja.

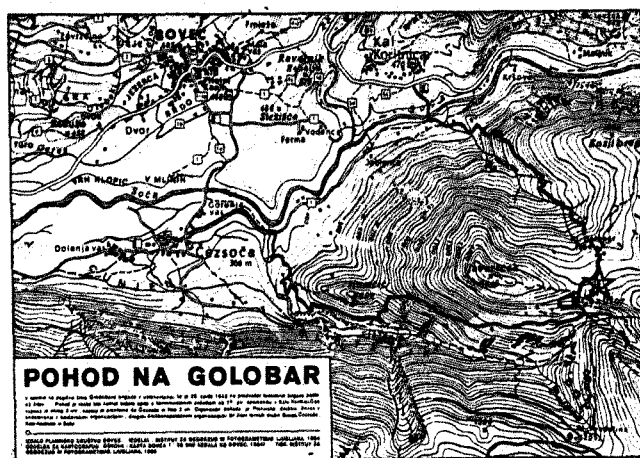
Pohod na Golobar

Vse poti, ki vodijo na planino Golobar bodo v soboto, 29. aprila 1989, spet oživele. Planinci, lovci, mladi, udeleženci NOB, pripadniki JLA in TO pa še mnogi drugi, se bodo podali na pot v koloni, ki bo simboličen živ spomin na dvainštrideset padlih borcev Gradničkove brigade, padlih na tej planini v pomladnem jutru 26. aprila 1943. Glavnina pohodnikov bo tega dne ob 7.00 zjutraj krenila na pot izpred spomenika golobarskim žrtvam v Kal-Koritnici po krajši komemorativni slovesnosti. Mnogi bodo prišli na Golobar iz Čezsoče, pa tudi z drežniške in kobariške strani. Po približno dve do triurnem pohodu se bodo ob 10. uri vse kolone strnile ob spominskem obeležju bitki na golobarski planini Utor, kjer

bo potekala spominska slovesnost s kulturnim programom. Organizatorji pohoda PD Bovec, družbenopolitične organizacije Bovec, Čezsoče in

Kal-Koritnice ter lovska družina Čezsoča, opozarjajo vse udeležence, da se muhastim pomeklamnim vremenskim razmeram primerno opreмимо. Nasvidenje na Golobarju letošnjo zadnjo aprilsko soboto!

B. Mekuž

Svarunovo obvestilo javnosti

S to izjavo obveščam javnost, da je vse, kar je napisanega o meni in kjer se omenja tovariš Kučan v 15. številki Mladine 21. 4. 1989 perfidna provokacija in nesramna laž, kar hudo prizadeva mojo čast in ugled. Posebej, ker gre pri tem v bistvu za mojo politično zrelost in patriotičen odnos do temeljnih interesov slovenskega naroda. In ne samo njega.

Zato proti avtorju te laži in drugim odgovornim v uredništvu revije »Mladina« vlagam tožbo in zahtevam zadoščenje.

To me tudi sili, da v nekaj kratkih odstavkih opišem svoje dejanske politične poglede in opredelitve. Še posebno, ker gre tokrat za vse nas in bodoča pokolenja, za usodna vprašanja družbenopolitične prenove in nadaljnjega razvoja.

Resnici na ljubo naj povem, da v celoti sprejemam tako ocene kot usmeritve in cilje, ki izhajajo že iz desetega kongresa ZK Slovenije in vsega, kar mu je sledilo tako v dejavnosti vodstva ZK kot tudi vseh drugih družbenopolitičnih in oblastvenih dejavnikov v Sloveniji: SZDL, ZZB Slovenije, skupščine, predsedstva SR Slovenije in drugih.

Pri tem je dobro znano, da gre v oblikovanju vseh teh resnično življenjskih ter vsem nam upanja vsbujaajočih in zato tudi za veliko večino ljudi sprejemljivih pogledov in programskih usmeritev v veliki meri zasluga prav tovarišu Kučanu.

Skratka, prepričan sem, da smo se po številnih dolgoletnih zablodah, tavanjih in zastranjevanjih ponovno dokopali do spoznanj, resnic in sklepov, katerim nihče, ki je pošten in ki mu gre za našo družbenopolitično usmeritev, ne more oporekati.

Prav gotovo je v to ogromno delo vloženo veliko predanosti, nezlomljive volje, znanja, hrabrosti in samopremagovanja čelnih ljudi

slovenskega naroda: Milana Kučana, Jožeta Smoleta, Janeza Stanovnika, Mirana Potrča in drugih. To je od njih nedvomno zahtevalo nemalo samopremagovanja, samoodpovedovanja, pri čemer je bilo resnici na ljubo tudi dosti primerov nerazumevanja do njihovih velikih težav in celo osebnih žalitev.

Kot državljani čutim dolžnost, da jim za vse to izrečem veliko zahvalo. Zato me še toliko bolj revoltira umazano obrekovanje v reviji »Mladina« glede tovariša Kučana.

Izjavljam tudi, da se bom, čeprav danes že skoraj 70-letnik, z vsemi silami boril proti še vedno zelo prisotnim tendencam, da bi bodočnost jugoslovanske družbe usmerili v centralizem, proti stalinističnemu monolitizmu, populizmu, trdi roki in diktaturi. Sprašujem se ali nam mar niso dovolj dosedanje izkušnje. Upam, da so. Še več, prepričan sem, da ljudje danes vedo, da je socializem po meri človeka moč zgraditi edinole na resnično demokraciji in samoupravnih osnovah in v popolni ter resnični osebni svobodi in narodni suverenosti v vsakem pogledu.

Rudolf Hribnik-Svarun

Dostavek uredništva TV-15

Protestno pismo generalpolkovnika Rudolfa Hribnika, ki bi sicer moralo biti objavljeno v Mladini (tam, kjer je bil objavljen tudi nenačlen napad nanj) priobčujemo zategadelj, da bodo naši bralci seznanjeni, kako dandanes ni prizanešeno s krivičnimi obtožbami celo tako eminentnim partizanskim komandantom in revolucionarjem, kot je tovariš Svarun. Še posebno bridko so z njim vred užaljeni tisti številni borci, ki poznajo njegovo napredno mišljenje ne le iz njegovih sodobnih nastopov, temveč tudi iz pisateljskega dela. Ne dvomimo, da bo prizadeti prejel na sodišču dolžno zadoščenje, čeprav vemo, da ga v očeh partizanskih tovarišev, ki poznajo resnico, prav nič ne potrebuje.

Vabila in obvestila

Veliko predmetov, dokumentov ali drugega gradiva, ki govore o delavskem gibanju, NOB in socialistični revoluciji na Dolenjskem, hranijo ljudje.

Oddelek NOB Dolenjskega muzeja iz Novega mesta želi zaradi boljše evidence ugotoviti, koliko je tega še med ljudmi, kje je, gradivo popisati in inventarizirati. Na ta način bomo ohranili dokumentacijo sedaj še polpreteklega časa prihodnjim rodovom. Naš naslov: Dolenjski muzej, Muzejska 7, 68000 Novo mesto, telefon: (068) 21-169, 24-217

Odbor skupnosti relejnih kurirjev Gorenjske in Komisija kurirjev pri občinskem odboru ZBNOV Jesenice organizirata skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami Jesenic

v ponedeljek, 1. maja 1989, ob 11. uri na Poljanah nad Jesenicami jubilejno X. srečanje relejnih kurirjev Gorenjske.

V kulturnem programu bo sodelovala jeseniška pihalna godba in člani KUD Jesenice s pevskimi točkami in recitacijami. Pohodnikom za opravljen pot »Po sledih relejnih kurirjev Gorenjske« bomo podelili zlate znake.

Za jedajo in pijačo bo poskrbljeno po znižanih cenah.

Do prireditvenega prostora bodo vozili avtobusi iz Jesenic in sicer ob 9.05 izpred bolnišnice in ob 10.10 od železniške postaje.

Z osebniimi vozili pa je možen pristop z odcepom na Bledu za Zg. Gorje – zopet odcep v Sp. Gorjah za Jesenice, ali pa iz Javornika pod klancem – levo oz. desno.

Od parkirnega prostora bo 5 minut peškinga.

Srečanje bo ob vsakem vremenu! Kurirji naj pridejo v uniformah in z odlikovanji!

Na svidenje za praznik dela na Poljanah nad Jesenicami!

Obveščamo vse borce Levstikove brigade, da bo praznovanje dneva osvoboditve Ljubljane in 33. Pohoda po poteh partizanske Ljubljane v soboto, 6. maja 1989, ob 10.30 na

Trgu revolucije. Zberemo se ob 10. uri na prireditvenem prostoru.

Po končani proslavi bo tovariško srečanje na Gospodarskem razstavišču, skupni prevoz borcev na GR bo z avtobusi izpred skupščine SRS – Šubičeva ulica.

Na Gospodarskem razstavišču se bomo borci Levstikove brigade srečali ob skupnem omizju. Posebnih vabil in tudi drugega brigadnega srečanja v tem letu ne bo, zato vas vabimo, da se tega dne srečamo v Ljubljani.

Spominska slovesnost padlim na Orlah bo v ponedeljek, 8. maja, ob 10. uri, z odhodom avtobusov s Trga osvoboditve, ob 9. uri.

Odbor skupnosti borcev Levstikove brigade

Dne 1. 5. 1989, ob 11. uri, bo na Javorovici tradicionalna svečanost ob prazniku dela, krajevnem prazniku Šentjerneji in v počastitev spomina na padle borce 4. bataljona Cankarjeve brigade.

Ob tej priložnosti vabimo preživele borce in borce, svoje padlih borcev 4. bataljona in vse pripadnike Cankarjeve brigade, da se udeležijo teh slovesnosti.

Odbor Cankarjeve brigade

Področni odbor koroških partizanov v Ljubljani vabi vse svoje borce, da se udeležijo pohoda ob žici okupirane Ljubljane 6. maja 1989. Zborni mesto je ob 8. uri pred Halo Tivoli.

Vabljeni

Odbor skupnosti borcev Prešernove brigade in krajevna skupnost Iška vas

VABITA

borce Prešernove brigade in druge, partizanske zdravnike in medicinsko osebje ter krajeane KS Iška vas

na ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE V PARTIZANSKI BOLNIŠNICI KRVAVICE, ki bo v soboto, dne 6. maja 1989, ob 17. uri

Reševalcem nagradnih križank

Za nagradno križanko MEBLO iz Nove Gorice smo prejeli 253 pravih rešitev. Žreb je določil, da bodo knjižne nagrade iz programa založbe Borec prejeli tile reševalci:

Hedvika Peterkovič, Zidani most 29/B, 61432 Zidani most, Jožeta Juršič, Jakopičeva 13, 61241 Kamnik in Jože Pirc, Trg M. Tita 11, 65280 Idrija.

Nagrajencem čestitamo! Knjižne nagrade bodo prejeli po pošti.

v spomin na prenos 12 ranjencev, ki so jih nosili borci Prešernove brigade v štiridnevem pohodu od 26. do 30. avgusta 1943. leta po težkem terenu preko soteske Iške, Krvave peči, Bloške planote in Ribniške doline do Podstenic mimo postojank v izredno slabih vremenskih razmerah,

ter v počastitev krajevnega praznika KS Iška vas.

Prevoz iz Ljubljane ne bo organiziran, zato vas vabimo, da se dogovorite za prevoz z osebniimi vozili. Zbrali se bomo ob 15.30 pred domom KS Iška vas.

Kdor lahko hodi eno uro v hrib, se bo peljal do Iškega Vintgarja, nato peš, ostali pa z avtom na Gornji Ig in do planjave tik nad Krvavimi, odkoder je le slabih 10 minut do bolnišnice.

Po odkritju se bomo udeležili svečane seje skupščine KS Iška vas, ki bo v Iškem Vintgarju (v primeru slabega vremena pa v domu KS).

MESTNA KONFERENCA SZDL LJUBLJANA IN KRAJEVNA KONFERENCA SZDL »MILAN MAJČEN« LJUBLJANA-ŠIŠKA obveščata Ljubljančane, da bo spominska svečanost ob 9. obletnici smrti maršala Tita v četrtek, 4. maja 1989 ob 14.45 pri spomeniku pred Muzejem ljudske revolucije v Tivoliju.

Vabljeni!

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Miklošičeva 28/1, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Zvone Kržižnik (glavni urednik), Viktor Konjar (odgovorni urednik), Živa Drole, Bojana Žokali-Ješih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Miranda Mrčela (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.

Ziro račun: 50101-603-45772. Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.